

Зоран Манасијевић:

Улажемо новац, ЕПС је све вреднији

► стр. 4

Бошко Буха:

По профиту – други у Србији ► стр. 6

Проф. др Драган Ђуричин:

У првој фази – ЕПС као затворено А. Д. ► стр. 14

Дан Огранка „Власинске ХЕ“
ПД „Ђердап“ – 6. новембар

Драган Обрадовић

Рођенданска честитка

Други рођендан Енергетске заједнице југоисточне Европе не дочекује се онако како су се многи надали. И није баш за неко славље. Електроенергетска ситуација сада је гора него што је била на почетку. Очекивало се да ће се стварањем Заједнице начинити битан напредак за све земље њене чланице у погледу сигурности у снабдевању електричном енергијом. Нажалост, сведоци смо потпуно супротних дешавања!

Тржиште електричне енергије у југоисточној Европи практично и не постоји, јер, ваљда је свакоме јасно, пијаца не постоји, ако нема робе, која се на њу износи. А за ту струјну пијацу робе нема! Или, експлицитније речено, уместо струје за размену, овде постоји струјни дефицит од чак 20 милијарди киловат-часова годишње! По те количине, значи, мора се на другу пијацу.

Е, сада, није на одмет мало размотрити зашто се то догађа?

Западни мудраци, стриктно спроводећи прописе из свог далеко развијенијег економског миљеа, беспоговорно су забранили рад два блока нуклеарке „Козлодуј“. Сви су већ тада знали да се тиме Балкан гура у велики струјни дефицит, јер је управо Бугарска била највећи извозник електричне енергије. Недостатак електроенергетских капацитета и пре тога је већ јасно био изражен, а градило се недовољно. Тадашњи бугарски министар енергетике Румен Овчаров месецима је готово запомагао по европским центрима моћи и молио да се то не уради. У једном тренутку му је и забрањено већим последицама по његову земљу уколико и даље буде на томе инсистирао. С друге стране, индустрија у целом региону оживљава и потребе за струјом непрестано расту.

Не бисмо да звучимо малициозно, али некако тешко иде у памет да се све то случајно догодило. Како прихватити толике случајности, а нарочито ту да електрична енергија сада може да се купи углавном ван региона, а да су земље кроз које пролази већ увеле, или ће увести, праве хараче не само на транзит, односно пренос електричне енергије преко њихових далековада, него и на излазак електричне енергије из њихове земље! Тако, рецимо, да би се купљена струја само пренела из средње Европе до балканских земаља, потребно је издвојити око 50 евра по мегават-сату, односно пет центи по киловат-сату. Разуме се плус цена струје на тамошњој пијаци. Тако скупу струју, конкретно, ЕПС још никада није

куповао и до Нове године ће још некако да се гура са раније уговореним увозом и ценом, а после је за – не дај боже. Али, с тим се невоља не завршава, јер уопште није сигурно да ће и та струја по не дај боже цени, стићи до нас када нам је најпотребнија. То се већ дешавало прошле зиме, јер се код земаља у комшилуку, чим њима зафали струја, догађају „технички проблеми на преносу“ и струја остаде код њих! А, прошла је зима била једна од најтоплијих ако не и најтоплија у последњих стотину година. Шта тек очекивати ове зиме?

Зато Србија, како год зна и уме, мора да се узда у сопствену електричну енергију, јер је све друго на дугом штапу. Више је него очигледно да су земље у окружењу почеле да затварају своја национална тржишта електричне енергије.

Е, па срећан ти рођендан, Енергетска заједнице!

Илустрација: Ј. Влаховић

ЛИКОВНА И ГРАФИЧКА ПРИПРЕМА:

„MarAdjo“ – Београд

НАСЛОВНА СТРАНА:

Реакција д.о.о. - Београд

ШТАМПА:

Штампарија „Политика“ а.д.

Београд

ТИРАЖ:

10.000 примерака

ПРВИ БРОЈ ЛИСТА ЗАДРУЖЕНЕ
ЕЛЕКТРОПРИВРЕДЕ СРБИЈЕ, ПОД
НАЗИВОМ „ЗЕП“, ИЗАШАО ЈЕ ИЗ
ШТАМПЕ МАРТА 1975. ГОДИНЕ;
ОД МАЈА 1992. НОСИ НАЗИВ „ЕПС“;
ОД 6. АПРИЛА 2005. ГОДИНЕ ЛИСТ
ИЗЛАЗИ ПОД ИМЕНЕМ „kwh“

ИЗДАВАЧ:

ЈАВНО ПРЕДУЗЕЋЕ
ЕЛЕКТРОПРИВРЕДА
СРБИЈЕ

ИЗДАЈАМО

Изградња ТЕ „Колубара“ и ТЕНТ Б 3 представљаће врхунац инвестиционих активности ЕПС-а. Али, нисмо у ситуацији да чекамо на њих. У последњих неколико година уложили смо, стога, у наше објекте стотине милиона евра, а рекорди у производњи угља, електричне енергије, откријке, као и побољшање животне средине, то поткрепљују необоривим доказима. Тим улагањима, значи, стално се повећава вредност компаније – рекао је за „kWh“ Зоран Манасијевић, заменик генералног директора ЕПС-а

страница 4

ПД ТЕНТ прошлу годину завршио је са оствареном добити од 10,2 милијарде динара. То је била и трећа година заредом у којој су, пре свега интерним напорима, остварени позитивни резултати – истиче Бошко Буха, директор ПД ТЕНТ. Плод је то, свакако, и великих улагања у ревитализацију капацитета, чиме је годишња производња електричне енергије од 2002. године повећана за две милијарде киловат-часова и вреди око 100 милиона евра. ПД ТЕНТ је тако и доспео на друго место међу 500 најбољих компанија у Србији.

страница 6

Багери Површинског копа „Поље Д“ РБ „Колубара“ већ две године чекају надомак насеља Вреоци на пресељење овог места и месног гробља. Ради пресељења Вреоца земљиште је потребно експроприсати за потребе ПД „Колубара“ што према важећем закону није могуће учинити. Како истиче, тим поводом, Оливера Долић, директор Дирекције ЕПС-а за правне послове и људске ресурсе, предложено је зато да се ово право прошири и на ПД које је равноправно са ЈП у обављању делатности због које је основано. То је кључно што треба изменити у Закону о експропријацији

страница 7

Покретање корпоратизације ЈП ЕПС представља добар потез који може донети низ позитивних помака, како ЕПС-у, тако и целокупном финансијском тржишту и макроекономском амбијенту Србије – став је проф. др Драгана Ђуричина, поводом најављеног претварања ЈП ЕПС у акционарско друштво. То ће допринети и расту ефикасности система, као и његовој експанзији финансирањем средствима са тржишта капитала

страница 15

Под корпоратизацијом се подразумева да ЈП ЕПС из форме ЈП пређе у форму ПД, односно да постане стандардно друштво капитала, по својим перформансама препознатљиво на тржишту електричне енергије. Како примећује Александар Влајић, саветник у Дирекцији ЕПС-а за стратегију и развој, она у најбитнијем обухвата наставак процеса реструктурисања ЕПС-а, који улази у другу фазу

страница 17

Многе земље у региону, иако су као чланице ЕУ потписале директиве у вези са либерализацијом тржишта електричне енергије, почеле су да га затварају. Поредећи велепродајне цене електричне енергије у овој години са 2005, Драган Влаисављевић, директор Дирекције ЕПС-а за трговину електричном енергијом, констатује да су оне повећане за 80 до 90 одсто. Али, расту и даље пре свега зато што се земље у овом региону и административно боре да електрична енергија остане унутар њихових граница

страница 18

Нагло захлађење у октобру довело је до већег раста потрошње електричне енергије у односу на план, поготово зато што је даљинско грејање у градовима затајило на почетку сезоне. ЈП ЕПС је, ипак, успео да подмири све потребе за струјом и то највећим делом из сопствених капацитета. Прошлог месеца, тако, увезено је само 109 милиона киловат-сати електричне енергије

страница 19

Под blackout се подразумева неочекивано, веће и по трајању дужи од пола дана испадњање система снабдевања, а конкретно преноса електричне енергије. Опасности од његовог колапса постају све већа реалност у свету који се суочава са све већим дефицитом енергетских извора. Сценарио погубних последица таквог колапса приказује студија Милоша Балабана и Антоњина Рашека, водећих стручњака за безбедност у Чешкој

страница 44

НАШ ИНТЕРВЈУ	→ ЗОРАН МАНАСИЈЕВИЋ , заменик генералног директора ЕПС-а Улажемо новац, ЕПС је све вреднији	страница 4
РАЗГОВОР С ПОВОДОМ	→ БОШКО БУХА , директор ПД ТЕНТ По профиту – други у Србији	страница 6
ФОРУМИ	→ ОЛИВЕРА ДОЛИЋ , директорка Дирекције ЕПС-а за правне послове и људске ресурсе Закон успорава багере	страница 7
ФОРУМИ	→ УПРАВНИ ОДБОР ЕПС-а ЕПС треба да постане А. Д.	страница 9
ФОРУМИ	→ САСТАНАК ДИРЕКТОРА ЕЛЕКТРАНА И РУДНИКА У ХЕ „БАЈИНА БАШТА“ Ослонац на сопствене снаге	страница 10
ФОРУМИ	→ НА ПОВРШИНСКОМ КОПУ „ТАМНАВА – ЗАПАДНО ПОЉЕ“ Нови систем за више угља	страница 12
ФОРУМИ	→ ЕЛЕКТРОПРИВРЕДА СРБИЈЕ И ИНОПАРТНЕРИ Круп уважава ЕПС	страница 13
АКТУЕЛНЕ ТЕМЕ	→ ПРОФ. ДР ДРАГАН ЂУРИЧИН О ПРЕТВАРАЊУ ЕЛЕКТРОПРИВРЕДЕ СРБИЈЕ У А. Д. У првој фази – ЕПС као затворено А. Д.	страница 15
АКТУЕЛНЕ ТЕМЕ	→ КОРПОРАТИЗАЦИЈА ЈЕ НАСТАВАК РЕСТРУКТУРИСАЊА ЕПС-а Нови лик капитала	страница 17
АКТУЕЛНЕ ТЕМЕ	→ ИАКО СУ ЧЛанице ЕУ, МНОГЕ ЗЕМЉЕ У РЕГИОНУ ЗАТВАРАЈУ СВОЈЕ ТРЖИШТЕ ЕЛЕКТРИЧНЕ ЕНЕРГИЈЕ Нове дажбине дижу цену	страница 18
АКТУЕЛНЕ ТЕМЕ	→ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТСКА СИТУАЦИЈА У СРБИЈИ Струје има довољно	страница 19
АКТУЕЛНЕ ТЕМЕ	→ АНАЛИЗА РАДА КАПАЦИТЕТА ЕПС-а Суша узела данак	страница 20
АКТУЕЛНЕ ТЕМЕ	→ ЕЛЕКТРОДИСТРИБУЦИЈЕ СПРЕМНЕ ЗА ЗИМУ Сигурно снабдевање купаца	страница 21
АКТУЕЛНЕ ТЕМЕ	→ НА КОСМЕТУ НЕДОСТАТАК ЕЛЕКТРИЧНЕ ЕНЕРГИЈЕ Још оштрије редукације	страница 24
АКТУЕЛНЕ ТЕМЕ	→ ШЕСТА МИНИСТАРСКА КОНФЕРЕНЦИЈА „ЖИВОТНА СРЕДИНА ЗА ЕВРОПУ“ Здрава средина и за будуће генерације	страница 27
АКЦИЈЕ	→ ПОЗОРИШНА ПРЕДСТАВА ЗА ДЕЦУ СА КОСМЕТА Мало треба за смех и радост	страница 30
НА ЛИЦУ МЕСТА	→ ТЕ „МОРАВА“ ОБЕЗБЕЂУЈЕ УСЛОВЕ ЗА РАД „Басамак“ решава водозахват	страница 32
ПОВРШИНСКИ КОПОВИ	→ РБ „КОЛУБАРА“ Нови месечни рекорди	страница 34
ТЕРМОЕЛЕКТРАНЕ	→ У ТОКУ ЈЕ ПРВА ФАЗА УВОЂЕЊА ИНФОРМАЦИОНОГ СИСТЕМА У ПД ТЕНТ Са САП-ом у будућност	страница 36
ХИДРОЕЛЕКТРАНЕ	→ У ПД „ДРИНСКО-ЛИМСКЕ ХЕ“ Ремонти до краја новембра	страница 38
ДИСТРИБУЦИЈЕ	→ МОДЕРНИЗОВАНО ДАЉИНСКО УПРАВЉАЊЕ У ПД „ЕДБ“ Нове станице за савремену комуникацију	страница 40
СВЕТ	→ ШТА БИ БИЛО КАДА ЕЛЕКТРИЧНЕ ЕНЕРГИЈЕ НЕ БИ БИЛО ЈЕДАН, ТРИ, СЕДАМ ДАНА... Погубне последице колапса	страница 44
СВЕТ	→ НА ЕВРОПСКИМ БЕРЗАМА РАСТЕ ЦЕНА ЕЛЕКТРИЧНЕ ЕНЕРГИЈЕ За само два месеца поскупљење од 12 одсто	страница 47
СВЕТ	→ ТУРСКА ОСАВРЕМЕЊУЈЕ СВЕ МОЋНИЈИ ЕНЕРГЕТСКИ СИСТЕМ Гланцање електрана	страница 49
КУЛТУРА	→ ПАЛАТА „АЛБАНИЈА“ Како се убија историја	страница 54
ЗДРАВЉЕ	→ РЕУМАТОИДНИ АРТРИТИС, ЈЕДНА ОД НАЈЧЕШЋИХ АУТОИМУНИХ БОЛЕСТИ Од упале зглобова до тешке инвалидности	страница 58
ЉУДИ	→ РАДЕ ИЛИЋ, АУТОМЕХАНИЧАР КОЈИ СЛИКА Галерија на вашару	страница 60
УПОЗНАЈМО СРБИЈУ	→ МНОГО ЛИЦА ПОЖАРЕВЦА Општина са два градска насеља	страница 62

Зоран Манасијевић, заменик генералног директора ЕПС-а

Улажемо новац, ЕПС је све вреднији

У последњих неколико година уложили смо велики новац у наше капацитете, повећали производњу угља и електричне енергије, побољшали заштиту животне средине. – У току су инвестиције од неколико стотина милиона евра, што значи да је ЕПС из године у годину све вреднија компанија. – Повећавамо снагу у постојећим капацитетима

Изградња ТЕ „Колубара Б“ и ТЕНТ Б 3 ће представљати врхунац инвестиционих активности ЕПС-а. Али, нисмо у ситуацији да чекамо да нам се десе та два пројекта. У последњих неколико година уложили смо у наше објекте стотине милиона евра, а подаци о рекордима у производњи угља, електричне енергије, откривке и побољшању заштите животне средине, све те наше приче поткрепљују необоривим доказима. Та улагања из године у годину повећавају вредност компаније. ЕПС данас вреди више него пре неколико година. То ће доказати и процена вредности ЕПС-а, која ће бити готова почетком следеће године. Она ће бити основа за утврђивање вредности ЕПС А. Д. и утврђивање јединичне вредности акција тог новог друштва капитала. Не сумњамо да сваким даном вредност наше компаније све више расте – истиче Зоран Манасијевић, заменик генералног директора ЕПС-а.

Поново наглашавајући да се не чека на та два пројекта, он је рекао да се траже решења за повећање снаге и техничке ефикасности у неким нашим термоблоковима и хидроагрегатима, сукцесивно у наредних неколико година. Почиње се са ревитализацијом ХЕ „Бајина Башта“. Управо ће ти „мали пројекти“ (мали у односу на „Колубару Б“, ТЕНТ Б 3) „освежити“ Електропривреду Србије. Ту постоје значајне могућности и у хидро и у термо сектору, нарочито у ТЕНТ-у.

– Сада смо у фази разматрања тих инвестиционих предлога и усвајања коначних техничких решења. Очекујемо да ће све то да се обави у најбољем реду и да ћемо на тај начин да добијемо још неколико стотина мегавата, независно од поменутих великих инвестиција. Постоје мишљења да наши

Зоран Манасијевић

поједини блокови нису достигли оптимуме, што би могло врло брзо да се реализује – рекао је Манасијевић и додао да ће поново морати да се отвори прича око сопствене потрошње. И ту има могућности за одређене уштеде. То се односи и на дистрибуције, како у техничком, тако и у финансијском смислу. Те теме су, како је рекао наш саговорник, наш стални задатак.

Струје увек мора да буде!

– Приликом разних разговора у министарствима и на другим местима стално нам се ставља до знања да је у ЕПС доста уложено и да морамо да се бавимо интерном економијом. То и ми знамо. Али, јасно кажемо и да је ЕПС много дао. Производни и сви остали резултати су знатно бољи него што су били пре свих тих улагања. То нам при-

знају и не могу те резултате да оспоре – наглашава Манасијевић и додаје:

„Очекивања од ЕПС-а су, и поред тога, све већа. Слаба је корист од нашег истицања објективних проблема у пословању, почев од проблема које стварају лоша хидрологија, непредвидиви конзуми и њихов велики раст из разних разлога. Можемо да кажемо да имамо и значајне проблеме у снабдевању мазутом и гасом, да градске топлане на почетку сваке грејне сезоне тако (не) раде да нам направе удар на електроенергетски систем. Али, без обзира на све наше успехе и објективне проблеме, за сваки евентуални нестанак струје ЕПС је једини кривац. Никаква оправдања не помажу. Од нас се једноставно очекује да обезбедимо довољно електричне енергије, без обзира на објективне околности у којима послујемо“.

Предложени План пословања за 2008. годину и Електроенергетски биланс су веома храбри, амбициозни и оптимистички, сматра Манасијевић, али наглашава да је „реално остварив“.

– Није прекорачена граница коју не бисмо могли да достигнемо. Могуће резерве у плану су истањене и нису реално предвидиве. Причу да је пре свега потребна реална цена електричне енергије да би се вредност предузећа увећала, знају већ и врапци на грани. Цена електричне енергије, међутим, није једини начин да се помогне ЕПС-у. Држава има и друге реалне могућности. Рецимо да промени законе који сада не уважавају неке животне реалности. На пример, када је реч о појму квалификованог купца, требало би учинити нешто слично као у Македонији. Ако је неко тамо стекао услов да буде квалификован купац, он то мора и да постане, макар у одређеном проценту, а не да му се остави могућност, као код нас да бира да ли хоће или неће тај статус. А онда, ако је квалификован, изволи на тржиште, па се део енергије купује на тржишту а део од домаће компаније – објашњава наш саговорник, додајући да је недопустиво да поједине компа-

није значајан део свог профита остварују на бази ниске цене електричне енергије. Јер, ЕПС није у позицији да и њима продаје електричну енергију по нереално ниској цени.

– Многи од тих произвођача објективно могу да плате реалну цену струје, а не ову нашу. Они неће на тржиште, јер је тамо скупље. А када би отишли на тржиште, ослободили би нам енергију за домаћинства и онда бисмо смањили увоз електричне енергије по тржишним ценама. Овако, бележимо губитак на том увозу, а они профит на куповини српске струје – каже Манасијевић.

Наши капацитети - највећи ослонац

Било би веома добро, наставља он, да се подзаконским актима уведе регулатива, која недостаје за значајније појављивање независних произвођача електричне енергије. У те сврхе могу да се користе енергане у предузећима која их поседују. Врло често се јављају и људи са жељом да граде мале хидро и електране на бази ветра, геотермалне енергије... Али, како, каже наш саговорник, још нико у те послове није кренуо, вероватно зато што је

мало коме јасно шта све треба да се обезбеди да би се изградио објекат који производи електричну енергију. Дестимулативан им је и период повраћаја уложених средстава, имајући у виду кретање цене електричне енергије у Србији. ЕПС, засад може да им понуди само техничка правила, којима се дефинише како да се ти објекти прикључе на електричну мрежу, јер оно друго није у надлежности овог ЈП.

Манасијевић скреће пажњу на амбијент у коме ЕПС послује данас и у коме ће, извесно је, наставити да ради и у наредном периоду. Тај амбијент није битно различит од периода иза нас.

– Послује се у веома сложеном окружењу, са прилично несигурним улазним параметрима, а излазни је један једини: колика год да је потрошња, струје мора да буде! Сигурни смо једино када се ослањамо на сопствене снаге, на своје капацитете. Зато и повећавамо снагу наших производних капацитета и заговарамо и боримо се да што пре почне градња нових електрана у Србији, из којих ће ЕПС имати гарантоване испоруке енергије – закључује Зоран Манасијевић.

Д. Обрадовић

Бошко Буха, директор ПД ТЕНТ

По профиту – други у Србији

ПД ТЕНТ прошлу годину завршио са оствареном добити од 10,2 милијарде динара. – Улагања у обнову и ревитализацију капацитета омогућили да се од 2002. до данас повећа производња за две милијарде киловат-сати, који вреде 100 милиона евра!

– Привредно друштво Термоелектране „Никола Тесла“ завршило је 2006. годину са оствареном добити од 10,2 милијарде динара. Уз такву, за наше пословне прилике, импозантну цифру, ово је и трећа година за редом да ово друштво остварује позитивне пословне резултате. Такви резултати последица су, пре свега, интерних напора да се ПД ТЕНТ доведе на пословни и производни ниво на који га обавезује улога највећег производног капацитета у оквиру ЕПС-а.

Желим да укажем и на једну битну чињеницу која ће омогућити лакше разумевање оног што смо остварили и по чему смо постали познати у Србији. Постигнути успех је плод великих улагања у обнову и ревитализацију капацитета ТЕНТ-а. Пословодство ЕПС-а је у том смислу одиграло кључну улогу јер је разумело, не само технички него и наш кадровски потенцијал. Схватили смо то као велику обавезу и узвратили тако што сада можемо да кажемо да смо од 2002. године до данас годишњу производњу електричне енергије повећали за две милијарде киловат-сати. А то је количина која, по сада важећој цени киловат-сата у Србији, вреди 100 милиона евра. Када се зна само тај податак, онда се много објективније може сагледавати како је ПД ТЕНТ, по оствареној добити, доспео на друго место међу 500 најбољих компанија у Србији. Ово је нагласио на почетку разговора за „kWh“ Бошко Буха, директор ПД ТЕНТ.

И отпис дугова повећао добит

– Као директора овог ПД – наставља Буха – највише ме радује чињеница да се такви позитивни резултати морају приписати свим запосленима у привредном друштву. Хоћу да кажем да остварена добит није плод неких екстерних догађања, на које нисмо могли да утичемо, па нам се ето десило да имамо добре пословне резултате. То

Бошко Буха: За резултате пословања заслужни сви који раде у ТЕНТ-у

је плод наших напора да радимо економичније и рационалније, неких побољшања техничких услова рада, али и системских мера које су спровођене у Електропривреди Србије последњих година. Не сме се, свакако, заборавити ни укупан амбијент у коме се све то дешава. Ту, пре свега, мислим на неке позитивне помаке у односу државе према ЕПС-у у смислу слободнијег и тржишту окренутог концепту рада. Али, упркос очигледном задовољству због исказаних пословних резултата постоје и неки други параметри који нам не дозвољавају да се опустимо и успавамо – рекао је Буха. – Зато желим да анализирамо овај резултат од 10,2 милијарде динара остварене добити, како неко не би помислио да ће тај новац завршити у каси овог привредног друштва као профит. На жалост, још смо далеко од тога.

Према резултатима насталим из пословних односа у 2005. години ПД ТЕНТ је остварио добит од преко 1,52 милијарде динара, а у 2006. години она је повећана на више од 1,73 милијарде

динара. То је за нас, истиче Буха, најважнији и најреалнији параметар када говоримо о укупном јачању ПД ТЕНТ у односу на претходни период. Он показује однос између прихода остварених од производње електричне енергије и трошкова насталих за ту производњу. Јасно је да смо у 2006. години ту добит, у односу на претходну годину, увећали за више од 200 милиона динара, а у односу на 2004. годину она је већа за чак 552 милиона динара.

Изаћи из свог „дворишта“

– Морају се, осим тога, сагледати и резултати настали из осталих односа. У том смислу у 2005. години остварили смо добит од преко 1,43 милијарде динара. Прошле године је та добит износила чак више од осам милијарди динара. Али, то је она ставка коју и желим да расветлим када је реч о укупној добити привредног друштва у 2006. години. У тих више од осам милијарди динара „крију се“ резултати смањења обавеза према Париском и Лондонском клубу као кредитора, затим по основу Уговора са Агенцијом за осигурање депозита Владе Србије у износу од 5,48 милијарди динара, као и поравнање дуга са пољском компанијом „Електрим“ у износу нешто већем од три милијарде динара.

На крају, битно је сагледати и резултате настале из финансијских односа у последње две године. По том критеријуму ПД ТЕНТ је у 2005. години остварио губитак од близу 3,7 милијарди динара. Прошле године по том основу остварена је добит од 356 милиона динара. Треба, међутим, знати и како је то постигнуто, односно да је то остварено на основу промене курса страних валута у тренутку измирења наших обавеза према иностраним партнерима и финансијским институцијама.

Ж. Мартиновић

Оливера Долић, директорка Дирекције ЕПС-а за правне послове и људске ресурсе

Закон успорава багере

Да би Србија имала довољно угља и електричне енергије, хитно мора да почне пресељење МЗ Вреоци, а да би тај посао почео, хитно мора да се промени тај закон, јер он не препознаје привредно друштво као правно лице које може да врши експропријацију

Још пре две године багери Површинског копа „Поље Д“, у саставу Привредног друштва РБ „Колубара“, стигли су надомак насеља Вреоци, а да припреме за његово пресељење нису обављене. Отада се са пресељењем Вреоца и месног гробља очигледно касни и време више мери могућим губитком у производњи угља него оним шта је могло у претходној деценији да се учини. Раније, застој у инвестирању био је малтене општа појава, па се на велике захвате у електроенергетици није могло ни мислити. У међувремену, багери су копали, а регулатива и организационе форме мењале, тако да се посао око неопходне експропријације земљишта закомпликовао, не само због сложености овог за ЕПС једног од највећих предстојећих подухвата већ и тиме што наставак производње угља на „Пољу Д“ треба што пре омогућити. Уколико се кашњење настави, неће бити довољно угља за планирану производњу електричне енергије.

Пола милијарде тона угља чека промене закона

Оливера Долић, директорка Дирекције ЕПС-а за правне послове и људске ресурсе, каже за наш лист да је експропријација земљишта сама по себи врло осетљива, а нарочито када треба преселити читаво насеље и велики број људи, који су за тај простор и окружење дубоко везани. У вези са пресељењем Вреоца, поред низа претходних обавеза које треба да испуне Јавно предузеће Електро-

Оливера Долић

привреда Србије, Привредно друштво Рударски басен „Колубара“ и Скупштина општине Лазаревац, неопходно је да се промени Закон о експропријацији.

– Привредно друштво „Колубара“ и ЈП Електропривреда Србије су још прошле године иницирали измену и допуну Закона о експропријацији, а недавно је са нивоа ЈП ЕПС тај предлог изнова актуелизован. Ургирали смо код Министарства финансија да се још једном размотре разлози због којих је потребно што хитније изменити и допунити овај закон, јер решења у њему све израженије постају сметња наставку производње угља на „Пољу Д“ и отварању

нових копова. Тачније, на простору где су сада насеље Вреоци и месно гробље, која треба изместити, могло би да се произведе додатних 500 милиона тона угља, којих сада за наше термоелектране нема. Предочили смо да је са изменама организационе форме ЈП ЕПС и формирањем његових зависних привредних друштава направљен и формални искорак ка тржишно оријентисаној компанији, чији делови, разумљиво, нису ни могли бити виђени пре више од 12 година, када је актуелни Закон о експропријацији донет – рекла је Оливера Долић и објаснила:

– Законом је регулисано да се експропријација може вршити за потребе Републике, покрајине, града, општине, државних фондова и јавних предузећа, али не и привредних друштава. Ради пресељења Вреоца, међутим, земљиште је потребно експроприсати за потребе Привредног друштва „Колубара“. Формално, дакле, иако је сав капитал „Колубаре“ у државном власништву, према важећем закону, експропријација земљишта не може да се изврши за њене потребе. Зато смо предложили да се ово право прошири и на привредно друштво, које је у дерегулисаном правном систему Републике Србије равноправно с јавним предузећем у обављању делатности због које је основано. То је кључно што треба изменити у Закону о експропријацији.

Алтернатива је – велика компликација

На питање да ли постоји алтернативно решење у случају да се законодавац оглуши о ову иницијативу, Долићева је одговорила да се искрено нада да ће до измене Закона доћи, јер би, у супротном, цео процес експропријације земљишта и пресељења Вреоца био још више искомпликован.

– Наравно, алтернатива увек постоји. Уколико наша иницијатива врло брзо не буде узета у разматрање, мораћемо да кренемо тако што би се ЈП ЕПС номинално појавио као корисник експропријације. Но, у том случају, ЈП ЕПС би морао прибављено земљиште да упише као своју новостечену имови-

Далекосежне последице

– Експропријација земљишта на простору Вреоца претходни је услов за проширење постојећих и отварање нових површинских копова у РБ „Колубара“. Уколико би се са овим послом закаснило и пресељење насеља не почне већ идуће године, ЈП ЕПС не би могао да изврши своје обавезе у погледу обезбеђења сигурног и квалитетног снабдевања грађана електричном енергијом. Биле би то далекосежне и тешко сагледиве последице по електроенергетску сигурност у Србији. Због тога смо били принуђени да нашу иницијативу за измену и допуну Закона поново актуелизујемо, уверени да ће и Министарство финансија и законодавац правовремено реаговати, јер би то било у складу са општим интересом – истакла је Оливера Долић.

Багери надомак насеља Вреоци чекају већ две године

ну, а онда, у другој фази, да је пренесе на ПД РБ „Колубара“, што све захтева доношење одговарајућих одлука, промене у пословним књигама и регистрованом капиталу и плаћање пореза у обе фазе – додала је Долићева.

Према њеним речима, осим имовинско-правних трансакција, које не би

биле потребне да је законско решење одговарајуће, и увећаних издатака за обављање експропријације, препрека за ефикасну реализацију пројекта „Вреоци“ јесте и то што ЈП ЕПС нема организоване службе за овај посао, нити је кадровски и технички опремљен за обављање експропријације. „Колуба-

ра“ све то има и одувек је то и радила, тачније, када је год, ради експлоатације угља, требало добити право коришћења земљишта.

– Овде је, очито, реч о међусобној неусклађености делова регулативе у Републици Србији. Једноставно, није се стигло да се сви закони ускладе с нормативима Европске уније и променама којима Србија тежи, тако да се пројекат „Вреоци“, сликовито речено, заглавио у раскораку између тржишних и законских решења. Лично верујем да ће Министарство финансија благовремено сагледати овај недостатак у Закону о експропријацији и да ће стати иза наше иницијативе за његову измену и допуну. Уосталом, пословодни органи и стручне службе ЈП ЕПС и РБ „Колубара“ изнели су читав низ аргумената у прилог тим изменама, а основни је да Србија ускоро може да се суочи с већим недостатком електричне енергије уколико се и даље буде каснило са пресељењем Вреоца – нагласила је Оливера Долић.

Ефикасност не угрожава правичност

Пресељењем насеља Вреоци и инфраструктурних објеката са тог подручја омогућује се експлоатација додатних више од 500 милиона тона квалитетног угља. Насеље Вреоци и месно гробље заузимају 1.879 хектара експлоатационог простора садашњих копова „Поље Д“ и „Тамнава-Исток“, као и будућих копова „поље Е“, поље Ф“ и „поље Г“. У овом тренутку најважније је проширење „Поља Д“, које до 2010. године треба да остварује производњу 13 милиона тона угља годишње, како би се омогућио континуитет производње електричне енергије у ТЕНТ-у и обезбедили предуслови за отварање нових површинских копова. Тачније, уколико се на „Пољу Д“ већ од наредне године започне увећање производње угља, биће то значајан предуслов за остваривање утврђене динамике развоја електроенергетике и благовремено ће се створити услови да се премости период до отварања нових копова.

С обзиром на то да у насељу Вреоци живи 3.300 становника у 1.180 домаћинстава и да треба преместити сеоско гробље са 5.000 гробних места, јасно је да је времена за тај сложен подухват мало и да је од суштинске важности да се активности што ефикасније спроводе. Долићева наглашава да би се са променом Закона о експропријацији пре свега добило на ефикасности поступка, јер суштински ништа битно се не мења. Свако домаћинство добиће правичну надокнаду за своју експрописану имовину, с могућношћу да бира да ли жели организовано пресељење или самостално. На ту надокнаду неће утицати то да ли ће се као корисник експропријације јавити ЈП ЕПС или ПД РБ „Колубара“.

Анка Цвијановић

ЕПС треба да постане А.Д.

Предложени модел корпоратизације, са формом затвореног акционарског друштва, оцењен као адекватан имајући у виду постојећи правни оквир, тренутну вредност имовине и економске услове на тржишту капитала у Србији. – Све активности у координацији и сарадњи са Министарством рударства и енергетике

На седници Управног одбора ЕПС-а (председавао проф. др Јерослав Живанић), одржаној 30. октобра, прихваћен је и усвојен Предлог концепта корпоратизације ЕПС-а са резимеом, који је урадио ангажовани консултант – Предузеће „Фактис“ д.о.о. Чланови Управног одбора ЕПС-а тим поводом донели су и неколико закључака којима су подржане активности на корпоратизацији ЈП ЕПС.

У оквиру своје одговорности за вођење пословне и развојне политике ЈП ЕПС, Управни одбор ЕПС-а у тим за-

кључцима истиче да се залаже за предузимање организационих промена и мера којима се унапређује финансијско пословање, обезбеђују услови за унапређење управљања и руковођења, стварају правни и економски предуслови за укључивање у тржиште капитала, а првенствено ради прикупљања неопходних средстава за инвестициони развој у складу са стратешким циљевима у сектору електроенергетике и производње угља који се утврђују планским документима Владе Србије. Сматра се

да би остваривање ових циљева требало спровести на основу анализа релевантних правних прописа и услова, као и економских показатеља, уз стручну помоћ ангажованог консултанта за реализацију пројекта „Правни и економски услови корпоратизације ЕПС-а“.

Управни одбор оцењује да је предложени модел корпоратизације, са формом затвореног акционарског друштва, адекватан имајући у виду постојећи правни оквир, тренутну вредност имовине и економске услове на тржишту капитала у Србији. Такав модел, закључак је чланова УО ЕПС, обезбеђује услове за ефикаснији начин одлучивања и већу самосталност у обављању делатности, уз обезбеђивање заштите општег интереса, укључивање на тржиште капитала емисијом акција, као ефикасним начином прикупљања капитала за финансирање развоја, повећање конкурентности на регионалном тржишту електричне енергије, а тиме и остваривање циља оснивања ЕПС-а – поуздано и континуирано снабдевање купаца електричном енергијом у Србији.

Управни одбор даље оцењује и да је целесходно да се, у складу с прихваћеним моделом корпоратизације, одмах приступи активностима за његову реализацију, односно за припрему потребних аката за промену правне форме ЈП ЕПС, затим за усклађивање оснивачког акта ЈП ЕПС које је неопходно за организовање, рад, пословање и управљање у форми затвореног акционарског друштва, као и припрему других аката прописаних законом за акционарска друштва. Упоредо с тим активностима, закључује се и да је неопходно да се у циљу стварања услова за ефикасније укључивање у тржиште капитала и обављање делатности, припреме и потребне иницијативе за измене и допуне одговарајућих прописа, пре свега у делу који се односи на начин и услове обављања делатности од општег интереса, односно контролу државе у обављању тих послова без обзира на облик својине над капиталом, коришћење и управљање средствима у државној својини, као и услове и дина-

Промена власничке структуре тек у другој фази корпоратизације: ТЕНТ

мику приватизације државног капитала у ЈП ЕПС и његовим зависним привредним друштвима. И то на начин којим ће се обезбедити издавање акција трећим лицима ради стицања статуса акционара и поделе акција без накнаде запосленима и грађанима, уз задржавање већинског учешћа државног капитала у власничкој структури корпоративног ЕПС-а. Обезбеђује се тиме, како се истиче, доминантан утицај на рад и пословање на основу власништва над капиталом, поред утицаја на питања из домена заштите општег интереса у обављању делатности.

Чланови Управног одбора ЕПС-а оцењују и да је оправдано да у складу с прихваћеним моделом консултантска

фирма „Фактис“ сачини радне текстове потребних аката за промену правне форме и корпоратизацију, као и текст иницијатива за неопходне измене постојеће правне регулативе за остваривање циљева у наредној фази овог процеса. Уз нужно обезбеђење потпуне информисаности свих релевантних субјеката у ЈП ЕПС и ресорном министарству закључено је, такође, да би рад на изради потребних аката и докумената за промену правне форме и корпоратизацију ЈП ЕПС требало спроводити уз неопходну координацију и сарадњу са Министарством рударства и енергетике.

С обзиром на то да ће акцијски капитал по извршеној промени правне форме ЈП ЕПС у затворено А. Д. у првој

фази бити 100 одсто у државној својини, Управни одбор ЕПС-а сматра да активности за промену власничке структуре државног капитала у другој фази треба организовати када се за то створе потребни економски услови. На тај начин би се спречило обезвређивање државног капитала и обезбедили позитивни ефекти увећања капитала емисијом акција, рационално управљање и доследно остваривање задатака утврђених законом за обављање енергетских делатности и делатности од општег интереса. Ови закључци УО ЕПС доставиће се Министарству рударства и енергетике и Синдикату радника ЕПС.

М. Филиповић

Управни одбор ЕПС-а

Усвојене Програмске основе за пресељење Вреоца

Управни одбор ЕПС-а усвојио је на седници одржаној 12. новембра ове године Програмске основе за пресељење насеља Вреоци, као један од најважнијих докумената за реализацију пројекта „Вреоци“, односно проширење Површинског копа „Поље Д“ и отварање нових копова у рударском басену „Колубара“. Програмске основе за пресељење Вреоца упућене су Влади Србије ради добијања сагласности, са којом овај документ ступа на снагу. Како је речено, пресељење Вреоца проистекло је као императив из Стратегије развоја енергетике Србије и Програма остваривања те стратегије, о чему се Влада Србије изјаснила прихватавши у септембру ове године Информацију о потреби реализације Пројекта пресељења насеља Вреоци.

Драган С. Томић, директор ПД РБ „Колубара“, рекао је да цена пресељења Вреоца и месног гробља не достиже ни 20 одсто средстава која би држава у наредних пет до шест година морала да обезбеди за набавку недостајућих количина електричне енергије на отвореном тржишту. Овај податак, како је речено, довољно говори о оправданости пројекта „Вреоци“, чија је реализација ушла у фазу конкретних договора и споразума са СО Лазаревац, надлежном за експропријацију земљишта и са становницима МЗ Вреоци, који могу да бирају да ли желе колективно пресељење на локацији са обезбеђеном инфраструктуром или индивидуално. Томић је информисао да су све припреме за измештање месног гробља обављене и да нова локација може да се користи од 1. децембра ове године.

А. Ц.

САСТАНАК ДИРЕКТОРА ЕЛЕКТРАНА И РУДНИКА У ХЕ „БАЈИНА БАШТА“

Ослонац на сопствене снаге

Озбиљно ће се приступити мањим пројектима повећања снаге у неким електранама, чиме би се добило додатних неколико стотина мегавата. – Поједине земље у региону затварају тржишта електричне енергије

Очекивања од ЕПС-а су све већа и поред тога што износимо низ објективних проблема у пословању, почев од хидрологије до непредвидивих конзума, као и значајних проблема у снабдевању енергентима, нарочито мазутом и гасом. Ни топлане нису добро радиле на почетку грејне сезона, али ако струја нестане, само смо ми криви и за нас не важе никаква оправдања! Једноставно, морамо да се ослонимо сами на себе.

Ове констатације изнео је Зоран Манасијевић, заменик генералног директора ЕПС-а на састанку директора електрана и рудника (председавао Владан Јовичић, директор Дирекције ЕПС-а за

производњу енергије), који је 25. октобра одржан у просторијама Хидроелектране „Бајина Башта“. Манасијевић је даље напоменуо да се приближило време расписивању тендера за градњу ТЕ „Колубара Б“ и ТЕНТ Б3 и да ће то чинити окосницу инвестиционих активности ЕПС-а, али да ће протећи доста година док се све то заврши. ЕПС нема времена све то да чека и зато мора озбиљно да се приступи мањим пројектима – повећању снаге у неким термоблоковима и хидроагрегатима у наредних неколико година, почев од ревитализације ХЕ „Бајина Башта“. Постоје значајне могућности и у ТЕНТ-у. Ти инвестициони пред-

Миладин Басарић: Оптимално коришћење сопствених капацитета

лози се сада разматрају и очекује се да ће они ускоро ЕПС-у донети још неколико стотина мегавата.

О проблемима допреме електричне енергије купљене у Европи у наш регион говорио је Драган Влаисављевић, директор Дирекције ЕПС-а за трговину електричном енергијом. Иако чланице ЕУ, многе земље у региону почеле су да затварају тржиште електричне енергије, прописујући разне излазне таксе, па и административне забране за излазак струје из њихове земље. Често се немогућност преноса струје преко њихових далековода правда и разним техничким ограничењима. То, по речима Влаисављевића, може да изазове озбиљне проблеме другим земљама. Јер, рецимо, само за таксе на електричну енергију увезену, на пример, из Чешке или Пољске, сада би требало да се плати 50 евра и на то дода цена купљене електричне енергије.

Биће довољно електричне енергије

Увоз као резерва

Приликом разматрања актуелне електроенергетске ситуације, Миладин Басарић, директор Сектора за енергетско планирање и управљање у Дирекцији ЕПС-а за трговину електричном енергијом, рекао је да је за десет месеци остварена просечна дневна температура за Београд износила 16,1 °C, што је за три степена изнад 119-годишњег просека, а у јануару је она била за 7,5 степени виша од просечне. Највиша дневна температура забележена 24. јула достигла је 43,6 °C у Београду, а 24. августа остварена је и највиша летња потрошња електричне енергије од 93,7 милиона киловат-часова.

Он је, такође, напоменуо да ће се – уз претпоставку да у новембру и децембру температуре буду на нивоу просечних за ово доба године, а дотоци на нивоу 50 одсто вероватноће – потрошња покривати оптималним коришћењем сопствених капацитета, а увоз ће практично бити резерва, а реализовао би се само када се процени да за њим постоји пот-

реба. Конкретније, уколико се садржај у акумулацијама умањи више него што је планирано, та количина ће касније да се докупи, односно увезе, да би се остварио електроенергетски биланс. Увоз струје је уговорен и уз наведене претпоставке, како је рекао Басарић, остваривање електроенергетског биланса до краја године неће бити угрожено.

За рударе рекордна година

О изузетно добрим деветомесечним производним резултатима на откривци и производњи угља говорио је Небојша Шијаковић, директор Сектора за производњу угља у Дирекцији ЕПС-а за производњу енергије, истакавши да ћемо и на крају године имати рекордне резултате у производњи откривке и угља. Наручу оваквим резултатима ишло је и суво време, што је за руднике било изузетно важно. Производња откривке је у односу на исто раздобље претходне године била виша за око шест милиона кубика, односно 10 одсто, а у односу на план за

34 одсто. Код угља план је премашен за четири одсто, а прошлогодишња производња у истом раздобљу за два одсто.

На овом састанку анализиран је рад производних капацитета ЕПС-а у периоду јануар–септембар 2007. године и том приликом Вера Станојевић, директор Сектора за производњу електричне и топлотне енергије у Дирекцији ЕПС-а за производњу енергије, посебно је истакала добар рад термоелектрана.

Говорећи о ремонтима производних капацитета ЕПС-а Зоран Божовић, помоћник директора Сектора за производњу електричне и топлотне енергије у Дирекцији ЕПС-а за производњу енергије, рекао је да, према досадашњим погонским стањима производних капацитета после ремонта у 2007. години, може да се процени поуздан рад у наредном зимском периоду, с тим што је део постројења на крају експлоатационог века, па су могући нетипични откази у раду. Он је, поред осталог, додао да се обављене припреме и непосредна реализација програма ремонта у основи могу оценити као задовољавајуће у погледу реализованог обима, ефикасности реализације, примене процедура о набавкама и обезбеђења квалитета.

– Настављен је тренд интензивног улагања за побољшање стања постројења, њихову модернизацију и екологију, а обављено је усмеравање ремонтних послова на постројења која су имала малу поузданост у производном процесу, односно настављен је тренд повећања производње и енергетске ефикасности, као и санација кварова и рехабилитација постројења за продужење радног века – рекао је Божовић.

Ремонти гарантују поузданост електрана

Д. Обрадовић

Нови систем за више угља

Први корак: почетак монтаже новог одлагача

Нови велики систем за производњу угља са пет независних целина. - У пробни рад, истовремено, пуштен и реализован и модернизован багер SRs 1301. - Укупна вредност тих инвестиција око 82 милиона евра

На Површинском копу „Тамнава – Западно поље“, ПД Рударски басен „Колубара“, 8. новембра почела је монтажа новог великог система за производњу угља (II БТО систем) из најновије генерације рударске механизације која се користи у површинској експлоатацији лигнита. Куповина и монтажа новог јаловинског система финансира се кредитима обезбеђеним од Европске банке за обнову и развој и немачке KfW банке. Поред ове инвестиције, на „Пољу Д“ у пробни рад, истога дана, пуштен је и багер SRs 1301, који је пре две године, као полован купљен од немачке фирме „Ватенфал“. Укупна вредност за РБ „Колубара“ ових веома значајних инвестиција износи око 82 милиона евра.

Свечаном чину почетка монтаже присуствовали су, између осталих, Мас Волфрам, амбасадор Немачке у Србији, Ђорђе Михајловић, државни секретар у Влади Србије, Зоран Манасијевић, заменик генералног директора ЕПС-а, као и Драган Томић, директор ПД РБ „Колубара“ и Добривоје Стефановић, пројект-менаџер у овом послу. Како је тим поводом истакао Томић, уз задовољство што

коначно почиње реализација тог посла, реч је о спровођењу хитног инвестиционог програма којим се благовремено стварају услови за повећану испоруку лигнита садашњим и новим термокапацитетима.

Обраћајући се присутнима, амбасадор Волфрам, који је, најпре, изразио задовољство што се „у овом дану налази на овом месту“, пренео је и став немачке владе да је и даље заинтересована за реализацију пројеката из области енергетике на овим просторима. И то у намери да се на тај начин обезбеди енергетска стабилност региона и допринесе решавању нагомиланих проблема заштите животне средине, карактеристичних за ову област привређивања. Уз напомену да се куповином овог система процес реализације пројекта „Тамнава – Западно поље“ заокружује, Михајловић се осврнуо и на остваривање два претходна подухвата у РБ „Колубара“ која су у завршној фази: измештање корита реке Колубаре на копу „Тамнава – Источно поље“ и ревитализацију и модернизацију глодара „10“, на Површинском копну Поље „Д“. Стефановић,

као пројект-менаџер новог јаловинског система, дао је, потом, знак за почетак радова и на тло новог монтажног плаца симболично је спуштена прва гусеница будућег одлагача.

Нови систем за производњу угља, иначе, сачињава пет независних целина (глодар, систем трачних транспортера, систем транспортних трака, одлагач и погонске станице са расподелним уређајима), а његов годишњи капацитет пројектован је на 12 милиона евра, а испоручиоци опреме су фирме TKF (Tysse Krupp Foerdertechnik), FAM – Магдебург, TAKRAF – Лајпциг и ABB – Котбус. Главни подиспоручиоци опреме су фирме Гоша и „Колубара-Метал“. Монтажа система трајаће 18 месеци и обављаће се у складу са динамиком испоруке делова за сваки од ових пет „пакета“.

На монтажном плацу у Зеокама, нешто касније, пуштен је у пробни рад багер SRs 1301. У договореном року багер су, по пројекту произвођача – немачке фирме TKF, ревитализовале и модернизовале стручне екипе „Колубаре-Метал“. Укупна вредност ове инвестиције је око 10 милиона евра, а багер ће се, после функционалних проба, укључити у производни процес на једном од јаловинских система Површинског копа Поље „Д“.

М. Тадић

Круп уважава ЕПС

Круп спреман да учествује и у будућим пројектима ЕПС-а

Вредност послова између Електропривреде Србије и Крупа, који се обављају кроз неколико значајних пројеката, је око 50 милиона евра. – Круп спреман да пружи и техничку помоћ ЕПС-у

После присуства на свечаном обељжавању почетка монтаже новог великог система за производњу угља у ПД РБ „Колубара“, делегација Thyssen Krupp Federtehchnik GmbH, коју је предводио, Hans D. Fohlmeister потпредседник ове компаније, посетила је 9. новембра Електропривреду Србије, како би се разговарало о текућим пословима, али и о плановима ЕПС-а у скорој будућности. Како нам је, тим поводом, рекао Зоран Манасијевић, заменик генералног директора ЕПС-а, констатовано је да се наставља интензивна и успешна вишедеценијска сарадња ЕПС-а и Крупа.

- Вредност послова између ЕПС и Крупа, који се обављају кроз неколико, по ЕПС битних пројеката, износи 50 милиона евра. Тиме је Круп сврстан у најзначајнијег инопартнера ЕПС-а. По речима Hansa D.Fohlmaistera и Helmuta Leumanna, такође високог руководиоца ове фирме и Електропривреда Србије је тренутно најзначајнији ино-

партнер Крупа. У најважније пројекте у којима Круп учествује, свакако, спадају: изградња новог багера за „Тамнаву - Западно поље“ (посао је вредан 23 милиона евра) и одлагача за Пети БТО систем у Костолцу, (у вредности од око 12 милиона евра). Саопштили смо и да је ЕПС интензивирао инвестиције у области рударства, као и да се планирају нове инвестиције, посебно имајући у виду очекивану изградњу нових ТЕ – рекао је Манасијевић.

На састанку је констатовано да је у току велики инвестициони замах у Европи и да је јасно да Круп има пуно наруџбина из Немачке и других земаља. Зато су представници ЕПС-а госте и питали у којој је мери Круп спреман да учествује у будућим пројектима. Они су, како нам је рекао Манасијевић, децидирано одговорили да никада неће изневерити ЕПС, као свог великог партнера, да ће увек бити расположиви и да ће учествовати на свим тендерима које

ЕПС буде расписивао. Шта више, Круп је у своју пословну политику уградио и намеру да се укључи у процес приватизације неког од предузећа из металског комплекса Србије. Тако би и повећао капацитете због обавеза у Србији, али би био и ближи нашем тржишту.

- Ово је и један од практичних показатеља како инвестициони циклуси и послови, који се одвијају у ЕПС-у, на индиректан и директан начин помажу да се што већи број других привредних предузећа у Србији опорави и успешно приватизује, јер је очигледно да активности ЕПС-а будно прате и велика инострана предузећа. Договорена је и размена искустава у вези са планирањем рада копова и разменом софтверских алата. На показано интересовање ЕПС-а за одређеним техничким решењима, које ће Круп применити на коповима у Турској и Грчкој, гости су одговорили позитивно и обећали да ће нам на располагање ставити документацију, која ће бити од велике користи за отварање нових копова, а посебно копа Радљево - рекао је Манасијевић.

Д. Об.

Нејасноће стварају недоумице

Синдикат ТЕНТ-а тражи разговор са министром Динкићем, а Конфедерација слободних синдиката најавила могућност штрајка

Председник Синдиката ПД Термоелектране “Никола Тесла” Милован Деспотовић упутио је 9. новембра писмо министру економије и регионалног развоја Млађану Динкићу, у коме је затражио разговор с министром у вези са ставовима које је он изнео о концепту поделе бесплатних акција Електропривреде Србије. У писму се наводи да ставови министра Динкића код запослених у ПД ТЕНТ “изазивају нејасноће и стварају одређене недоумице”, због чега је неопходно да се с министром “што пре обави разговор и појасни (његов) концепт поделе акција”.

Деспотовић је најавио да ће Главни одбор Синдиката ТЕНТ-а разматрати концепт поделе бесплатних ак-

ција и донети одговарајуће одлуке. Он је, такође, рекао да су представници синдиката јавних предузећа, окупљених у Конфедерацију слободних синдиката, већ одржали састанак на коме су “пажљиво размотрени ставови министра економије по питању поделе бесплатних акција”. Како су медији објавили, Конфедерација слободних синдиката најавила и могућност генералног штрајка уколико запосленима буде ускраћено право на бесплатне акције

У вези са концептом акционарства у ЈП ЕПС огласио се и Милан Ковачевић, председник синдикалне Регионалне мреже енергетике за југоисточну Европу, заложивши се да Електропривреда Србије постане ак-

ционарско друштво затвореног типа, јер је то начин да се спречи обезвређивање ЕПС-а.

- Ако би се сада акције изнеле на тржиште, рачунала би се њихова мања вредност, што значи да би компанија била обезвређена. Са изношењем тих акција на тржиште, појединци и разни лобији дошли би за мале паре до великог власништва ЕПС-а – рекао је Ковачевић и објаснио да би се вредност ЕПС-а знатно увећала уколико би цена киловат-сата достигла осам евро центи.

- Са ценом од девет евро центи по киловат-сату, ЕПС би вредео око 8,5 милијарди евра. Зато се Синдикат ЕПС-а залаже да већински власник ЕПС-а, са 51 одсто, буде држава, а да се остали део изнесе на тржиште – навео је Ковачевић.

Р. Е.

СОЦИЈАЛНИ АСПЕКТ ЕНЕРГЕТСКЕ ЗАЈЕДНИЦЕ ЈУГОИСТОЧНЕ ЕВРОПЕ

Потписан Меморандум о разумевању

Министри енергетике и рада мања југоисточне Европе потписали су 18. октобра ове године са Европском комисијом Меморандум о разумевању, којим су преузели обавезу да социјалне аспекте развоја енергетике ставе у жижу интересовања Енергетске заједнице југоисточне Европе. У име Европске комисије Меморандум је потписао европски комесар за енергетику Андрис Пијебалгс, а у име Републике Србије Расим Љајић, министар рада и социјалне политике.

Како је објављено, најважнија одредба овог меморандума је обавеза да се формира социјални форум, у

коме ће представници синдиката, послодаваца и влада дијалогом тражити решења за заштиту потрошача и запослених од нежељених последица реформе енергетског сектора. Будући да су у оквиру даљих интеграционих процеса најављене радикалне промене енергетских прилика у готово свим земљама југоисточне Европе, потребно је да у свакој од њих социјални дијалог што пре започне, а нарочито на нивоу Енергетске заједнице. Процењује се, наиме, да ће интеграциони процеси довести до реструктурисања предузећа, њиховог спајања и преузимања и да ће због тога део запос-

лених остати без радних места, с тим што то може да се одрази и на квалитет снабдевања потрошача основним енергентима. Сва та питања убудуће ће се разматрати на социјалном форуму, који ће на нивоу Енергетске заједнице, како је најављено, врло брзо почети да ради.

Меморандум је документ који надомешта недостатак социјалног дела у Уговору о Енергетској заједници југоисточне Европе, а за његово потписивање посебно су се ангажовали синдикати и Европски парламент.

А. Ц.

У првој фази – ЕПС као затворено А. Д.

Затворено акционарско друштво је само први корак ка отварању компаније и без сумње доноси низ позитивних ефеката за компанију, али и за берзу, јер само очекивање да се из затвореног пређе у отворено А. Д. има позитивне ефекте на њу. – Прво мора да се утврди вредност компаније, затим јединична вредност акција, да се капитал ЕПС-а претвори у акционарски капитал, а тек потом да се одреди тренутак за излазак на тржиште

Корпоратизација ЕПС-а односно претварање Електропривреде Србије у акционарско друштво, коју је у прошлом броју нашег листа најавио др Владимир Ђорђевић, генерални директор ЕПС-а, изазвала је велику пажњу јавности. И то не само оне најшире већ и стручних и свих осталих кругова који су заинтересовани за акције ЕПС-а. Тим поводом замолили смо проф. др Драгана Ђуричина, председника Савеза економиста Србије, да за „kWh“ прокоментарише те планове Управног одбора и пословодства ЕПС-а и појасни који је то ред потеза који треба да омогући корпоратизацију без грешака које се касније тешко исправљају.

– Покретање корпоратизације Електропривреде Србије представља

добар потез који може донети низ позитивних помака, како ЕПС-у, тако и целокупном финансијском тржишту и макроекономском амбијенту у коме се Србија тренутно налази. Штета је што се она није десила раније. Јер, најављеном корпоратизацијом ЕПС-а стварају се претпоставке за ефективно и етичко корпоративно управљање. Може се очекивати раст ефикасности система с једне, а с друге стране, његова експанзија финансирана средствима са тржишта капитала – оценио је Ђуричин.

Он подсећа да се прелазак предузећа у форму акционарског друштва увек дешава када оно има такав обим активности и такве развојне перспективе да му за сопствени раст треба инфузија финансијских средстава. Већина предузећа ове врсте управо и постоје у форми акционарских друштава јер дају неопходну стабилност на макроекономском пољу.

Наше тржиште капитала је уско и плитко, истиче Ђуричин. Позиционирање ЕПС-а са сопственим акцијама би за то тржиште представљало својеврсно сидро стабилности. За позитивне ефекте које доноси корпоратизација ЕПС, не би била сметња ни то што би у првој фази акционарско друштво било у стопостотном власништву државе. Затворено акционарско друштво је само први корак у отварању компаније и сасвим је логично да, пре него што један проценат или пакет акција крене у флукуацију на берзи, предузеће у одређеном периоду „одлежи“ у тој форми. То је логичан пут ка отварању под утицајима финансијског тржишта. Тада се може очекивати и долазак инвестиционих фондова и других инвеститора који у свом портфолију обично имају те акције.

У овом, првом кораку, који се најављује, без обзира на то што ће ЕПС

Драган Ђуричин

бити затворено А. Д., ефекти на развој тржишта капитала ће постојати, али неће бити значајни као касније, када се А. Д. отвори. Пошто се очекује да ће из затвореног прећи у отворено А. Д. и то очекивање је само по себи добро. Јер, цела економија је наука о очекивањима и пратећим ризицима.

Поводом полемика око начина привлачења капитала за градњу нових термоелектрана, Ђуричин истиче да су сви предлози легитимни. Наглашава да осим затвореног акционарског друштва, постоје и други начини у отварању компаније.

– Ипак, пре тога све добре и лоше стране тих путева морају добро да се сагледају и процене. Пре свега, императив је да се пре спровођења корпоратизације обави прецизна процена вредности ЕПС-а и да се одреди вредност јединичне акције. Понављам, све то је озбиљан посао који ће држава сигурно и урадити са оверивачима (инвестиционим банкама) те емисије. Значи, први корак је процена, други је претварање капитала ЕПС-а у акционарски капитал и трећи је излазак на тржиште. Не сумњам да ће држава тај посао озбиљно урадити – рекао је проф. др Драган Ђуричин за лист „kWh“.

Ж. Мартиновић

Подршка сопственом развоју:
ПД „Ђердап“

Различити аршини за НИС и ЕПС

Продаја дела капитала јавних предузећа на тржишту добар је потез али претходно треба створити одговарајући амбијент за трговање акцијама тих предузећа. Када је реч о акцијама Нафтне индустрије Србије немам дилему да ли то треба урадити или не. Јер, реч је о компанији преко које се продаје део тржишта. Али у случају Електропривреде Србије нисам сасвим сигуран да ли би то био добар потез, пре свега зато што је реч о предузећу које нуди добар производ али га држава приморава да га продаје по нереалним ценама. Имајући то у виду може се десити да неко купи удео у ЕПС по нижој цени, а касније, када његов удео у тој компанији достигне бар 20 одсто, он може да тражи поскупљење струје. У том случају би се министри могли запитати зашто су ЕПС продали за, на пример, шест милијарди, а не за 12 милијарди динара. Према томе, дилема да ли треба продавати то предузеће пре формирања реалне цене електричне енергије сасвим је оправдана – изјавио је за „Данас“ проф. др Данијел Цвјетићанин.

М. Ј.

(Пренето из листа „Данас“)

ПРЕМА НАЈНОВИЈЕМ ИЗВЕШТАЈУ ЦЕНТРАЛНОГ СТРУЧНОГ ТИМА ЗА ПРОЦЕНУ ВРЕДНОСТИ ЕЛЕКТРОПРИВРЕДЕ СРБИЈЕ

ЕПС повећава вредност

Ово очекивање засновано је углавном на општем расту набавних цена електроенергетске опреме и на значајним улагањима која су у међувремену уследила у ЈП ЕПС

Према до сада расположивим незваничним информацијама, реално је очекивање да ће по трошковној методи, коју ради консултантска кућа ENTEL, резултат процене дати вредност ЈП ЕПС увећану за 15 или више процената, него пре три године. Ово очекивање засновано је углавном на општем расту набавних цена електроенергетске опреме и на значајним улагањима која су у међувремену уследила у ЈП ЕПС. Ову констатацију у најновијем извештају из-

нео је Војислав Шкундрић, председник Централног тима за процену вредности ЈП Електропривреда Србије.

– Због веће конјуктуре у нашој делатности, вишег достигнутог нивоа цена и јасније и извесније перспективе у погледу кретања цена, слично очекивање постоји и за процену по приносној методи, при чему је, засад, пораст вредности немогуће квантификовати. Имајући у виду детаљност анализа и прорачуна, које ће по овој методи обавити консултант ADL, веома је могуће да ће доћи до значајних промена у међусобним односима вредности између појединих пословних јединица у ЕПС-у, у односу на претходну процену. Централни тим ће сада пажњу усмерити ка припреми и стварању услова да се резултати процене унесу у пословне књиге, односно укњиже. У овој области нас, између осталог, очекују сложени, али решиви проблеми са пореским властима, јер ће због промена у начину приказивања и регруписања средстава вероватно доћи до промене пореске основе и износа пореза, по свој прилици, наниже – напомиње Шкундрић.

Имајући у виду да, због новог годишњег пописа, укњижба резултата процене не може бити извршена пре фебруара 2008. године, Шкундрић је навео да се поставља питање да ли треба по сваку цену инсистирати на одржавању рока реализације пројекта и додао да ипак очекује окончавање реализације процене у предвиђеном року (21.12.2007).

– По мом мишљењу, треба инсистирати да се сав посао заврши у року, али ако би то изазвало грешке у процени, боље је да се мало касни. У случају да се

Војислав Шкундрић

кашњење догоди, финални извештај о процени би могао бити презентирао око 10.01.2008. године. Желео бих да истакнем изванредну кооперативност и добру вољу свих дирекција, сектора и служби, које брзо и ефикасно реагују на све захтеве Централног тима, како у погледу достављања тражених података, тако и у погледу подршке у реализацији пројекта. Са маргиналним изузецима, исто важи и за сва привредна друштва. Извесне недостатке у раду радних тимова пре би требало приписати несналажењу и недовољном познавању информацио-них технологија, него недостатку воље и жеље да се обави посао. Посебно треба истаћи беспрекоран рад Централног тима и главних тимова по делатностима, који су изванредно координирали веома сложен посао на припреми података за процену – наглашава Шкундрић.

Д. Об.

Значајна улагања увећала вредност ЈП ЕПС: ПД „ТЕ-КО Костолац“

Нови лик капитала

Анализа показала да ЕПС успешно може да се трансформише у друштво капитала, које ће имати правно-економске предуслове за успешно пословање на тржишту електричне енергије. – Наставља се издвајање неелектропривредних делатности

Садашња правна форма јавног предузећа спутава Електропривреду Србије да ефикасно функционише на тржишту електричне енергије, у оперативном и развојном смислу, те је наставак реструктурисања компаније усредсређен на то да се нормативна основа постави тако да буде у складу с најбољом европском праксом и претпоставкама за равноправно учешће на тржишту електричне енергије.

Овим речима је Александар Влајчић, саветник у Дирекцији ЕПС-а за стратегију и развој и руководилац Акционог тима за спровођење корпоратизације у ЕПС-у објаснио шта, у ствари, значи корпоратизација ЕПС-а и шта она, у најбитнијем, обухвата.

Нова форма ради веће добити

Он је истакао да корпоратизацију треба разумети као наставак процеса реструктурисања ЕПС-а, који сада улази у другу фазу и обухвата неколико битних сегмената.

– Најједноставније речено, под корпоратизацијом се подразумева ства-

рање правних претпоставки да ЕПС из форме јавног предузећа пређе у форму привредног друштва, односно да постане стандардно друштво капитала, по својим перформансама препознатљиво на тржишту електричне енергије. Да би се то постигло, неопходно је да се ЕПС „растерети“ свега онога што оптерећује његов основни производ и основну делатност, а то значи да се настави са реструктурисањем, тачније, издвајањем неелектропривредних делатности и са дефинисањем и раздвајањем корпуса основних делатности. На тај начин, ЕПС треба да створи правно-економску форму која ће омогућити да се максимизују добит и вредност капитала којим ЕПС располаже, да се увећа његова укупна вредност на тржишту, повећа ефикасност управљања и омогући акционарство у тренутку када ЕПС постане отворено акционарско друштво – објаснио је Влајчић, додавши да је формом јавног предузећа у ЕПС-у сада блокиран читав сплет неодложних послова у домаћу прилагођавања тржишним економским законитостима.

Позивајући се на анализу коју је урадила консултантска кућа „Фактис“ и којом је оцењено да је, уз неке законске измене, ЈП ЕПС подобан за промену правне форме, Влајчић је рекао да је предложено формирање затвореног А. Д. и да су тај предлог прихватили пословодни и управни органи ЕПС-а. Оценивши да је оваква правна трансформација један од начина да се спречи распарчавање ЕПС-а, он је навео да је предлог позитивно оцењен и у Министарству рударства и енергетике, Ипак, како је нагласио, коначну реч има Влада, с обзиром на то да је реч о државној имовини. У међувремену, „Фактис“ припрема нацрте одлука за прелазак из јавног предузећа у акционарско друштво затвореног типа.

Растерећење делатности

Пре него што се до краја дефинише корпус делатности у ЕПС-у потребно је, међутим, да се доврши издвајање нон-кор делатности, за које Влајчић каже да се одвија у три фазе. Ти послови обављају се у привредним друштвима ЈП ЕПС. Управни одбор ЕПС-а већ је одлучио да се из матичних друштава издвоје „ТЕНТ–Обезбеђење“, Спортски центар „Велики Црљени“, „Спортски центар – Колубара“ и испорука топлотне енергије из ТЕ „Костолац“. Сада је то у процесу реализације.

За другу групу пројеката припремљени су предлози за Управни одбор ЕПС-а, а реч је о оснивању ПД „Водоводи – Колубара“ и ПД „Колубара – Пројектовање“, у Лазаревцу. У трећу групу увршћени су послови око оснивања привредних друштава под истоветним називом „Услуге“ у свим ПД за електродистрибуцију и сада су у току израде анализа и припреме докумената за то издвајање.

– Најважније је – сматра Влајчић – да се разуме да промена правне форме ЕПС-а не подразумева промену власништва, јер и у затвореном акционарском друштву држава остаје власник капитала, с том разликом што се тај капитал сада исказује у акцијама, дакле, у вредности коју препознаје тржишна економија, а управљање постаје ефикасније и квалитетније.

А. Цвијановић

До друштва капитала и даљим издвајањем неелектропривредних делатности: Спортски центар у Лазаревцу

Новe дажбине дижу цену

Само за преношење електричне енергије, из рецимо Чешке или Пољске до наше земље, за таксе би требало да се издвоји око 50 евра по мегават-сату и на то дода цена купљене електричне енергије

Многе земље у региону, иако су као чланице ЕУ потписале све директиве у вези са либерализацијом тржишта електричне енергије, почеле су да затварају своја тржишта електричне енергије.

Ову констатацију изнео је, на недавном састанку директора електрана и рудника, Драган Влаисављевић, директор Дирекције ЕПС-а за трговину електричном енергијом.

– Главни правци уласка електричне енергије у наш регион су из Мађарске и Румуније. Од 1. новембра у Румунији је почео полако да се затвара далеководни правац за пренос електричне енергије ка Србији и то се оправдава техничким разлозима и потребама сигурности рада преносних система у Румунији. Располажемо, такође, и најновијим информацијама да су министар економије и министар финансија Мађарске потписали декрете, којима ће се, попут Словачке, и у овој земљи увести такса на електричну енергију која излази из њихове земље. У Словачкој је она 10 евра по мегават-сату, плус плаћање преносног капацитета од, такође, 10 евра по мегават-сату. Мађарска ће од 1. јануара 2008. године да уведи таксу на излазак струје од 17,7 евра по мегават-сату, на шта треба додати трошкове закупа капацитета у износу од 10 до 11 евра по мегават-сату – истиче Влаисављевић.

Папрени пренос

За преношење електричне енергије, из рецимо Чешке или Пољске до наше земље, закључује он, само за таксе требало би да се издвоји око 50 евра по ме-

Драган Влаисављевић: Многи затварају своја тржишта електричне енергије

гават-сату и на то још треба додати цену купљене електричне енергије. Када се то упореди са трансферним ценама, односно са нашим производним ценама, долази се до приличног апсурда.

– Слично је и у Бугарској. На пример, једна велика компанија, какав је ЧЕЗ, која је у тој земљи купила електроенергетске производне капацитете укупне инсталисане снаге 1.260 мегавата, на разне начине се омета не би ли та електрична енергија остала у Бугарској и како би се заштитило сопствено тржиште. У Србији много су више цене електричне енергије на високом напону од земаља западне или централне Европе. Да би се спречио раст цене електричне енергије у сопственим земљама, одлукама влада тих земаља, уводе се разне таксе, или се технички не дозвољава да енергија изађе из земље, уз често оправдање да нема довољно преносних капацитета – каже Влаисављевић.

Поредећи велепродајне цене електричне енергије у овој години са 2005, Влаисављевић констатује да су оне порасле за читавих 80 до 90 одсто. И даље расту из једноставног разлога – ове

земље су почеле административно да се боре да електрична енергија остане унутар њихових граница, као стратешки важан производ.

– Нама једино остаје да се што више поуздамо у сопствене производне капацитете и да обезбеђујемо довољно примарне енергије, нарочито угаљ. Мислим да су наше термоелектране показале и да ће убудуће доказивати да могу да раде са високим перформансама. Што се тиче хидроелектрана, њихов рад је скопчан с вољом природе и планира се на нивоу 50 одсто вероватноће појаве дотока. Вероватно ће идуће године бити урађена студија како би се преиспитали статистички нивои, који се узимају код планирања хидрологије и код температуре ваздуха. То ће се узимати у обзир код израде енергетских биланса – каже Влаисављевић.

Ослонац на сопствене капацитете

Јасно је да ће све ово изискивати и веће ангажовање електрана на гас и мазут, међутим, како је овом приликом речено, прилично је ограничена расположивост тих енергената, када је реч о НИС-у и „Србијагасу“. Они, очигледно, не могу да одговоре захтевима ЕПС-а.

– Ако буде потребе за повећаним увозом електричне енергије, мораћемо да идемо на варијанту да то избегнемо пре свега поузданом производњом сопствених капацитетима. Јер, увоз електричне енергије ће од Нове године бити заиста папрено скуп! Овогодишња производња изискивала је много више средстава него што је то уобичајено за пратеће трошкове, јер су, због задовољења потреба за електричном енергијом, били ангажовани скупи агрегати. У термосектору је произведено много више него што је планирано, а у хидроелектранама много мање. Надам се да ће кроз обрачун МОП-а Агенција за енергетику Републике Србије то адекватно уважити, код следећег предлога за повећање цене електричне енергије – закључио је Влаисављевић.

Д. Обрадовић

Струје има довољно

Мада је октобар био хладнији од просечног, кише су помогле хидросектору да више производи од планираног. – У новембру ће бити реализован електроенергетски биланс

Средња месечна температура у Србији у октобру ове године износила је 11,7 степени Целзијусових, што је за 0,8 степени мање од просечне за тај месец. Нагло захваљење довело је до већег раста потрошње електричне енергије, у односу на план, поготову што је даљинско грејање у појединим градовима затајило на почетку сезоне. Ипак, Електропривреда Србије успела је да подмири све потребе за електричном енергијом и то највећим делом из сопствених капацитета, тако да је прошлог месеца увезено само 109 милиона киловат-сати.

На успешно извршење електроенергетског биланса у доброј мери утицале су повољне хидролошке прилике, тј. она киша која је данима падала и због које је многим претила акутна депресија, али захваљујући којој је производња у проточним хидроелектранама знатно увећана. Укупно, у октобру, у овим ЕПС-овим електранама произведено је око 63 милиона киловат-сати или 11,6 одсто више него што је планирано, односно 42 одсто више него прошлогодишњег октобра, када је суша смањила производњу.

Потрошња изнад планиране

Истовремено, знатно су били повећани и дотоци у акумулациона језера. Укупно је дотекло 102 милиона киловат-сати више него што је планирано за тај месец, тако да се у новембар ушло са већом резервом енергетског садржаја него што је могло да се очекује крајем септембра. Из Диспечерског центра ЕПС-а подсећају да ће се акумулације и даље рационално користити, а да ће акценат остати на већој производњи угља и електричне енергије у термоелектранама. Иначе, просечан дневни конзум у Републици Србији био је прошлог месеца готово 106 милиона киловат-сати, а укупна потрошња премашила је планирану за

Проточне хидроелектране у октобру произвеле више него што је планирано: ХЕ „Ђердап 1“

5,3 одсто. Тако је бруто конзум достигао 3,279 милијарди киловат-сати, односно, без потрошње на Космету, 2,859 милијарди киловат-сати. Главни терет овако увећане потрошње и током прошлог месеца понели су произвођачи угља и електричне енергије у термоелектранама на угљ и ТЕ-ТО, које су заједно произвеле 16,2 одсто више од планираног. Прецизније, термосектор ЕПС-а (без ТЕ „Косово“) произвео је прошлог месеца укупно 2,299 милијарди киловат-сати.

Производњом из расположивих капацитета ЕПС је за октобарске потребе конзума у Србији обезбедио 3,352 милијарде киловат-сати, а то је 12,9 одсто више од планираног за тај месец. Било је то, у ствари, остварење 9,6 одсто веће од производње у октобру прошле године, које подједнако говори о увећаној потрошњи електричне енергије у Србији колико и о дометима ЕПС-ових електрана.

Ослонац на термоелектране

Јовица Вранић, шеф Службе за оперативну енергетско планирање и управљање у Дирекцији ЕПС-а за трговину електричном енергијом, истиче да сопствени капацитети остају главни ослонац

у извршавању електроенергетског биланса и у новембру, и то у првом реду термосектор. Планирање се заснива на томе да су све претпоставке да се потребе за електричном енергијом подмире благовремено обезбеђене. Наравно, извршење биланса умногоме зависи од кретања потрошње, тако да и купци треба да имају у виду недостатак електричне енергије у региону, као и ипак ограничене техничке могућности ЕПС-ових капацитета за енормно увећану потрошњу. Познато је, наиме, да Србији већ дужи времена недостаје цела једна електрана и да је тај недостатак све израженији са сваким додатним процентом раста потрошње.

Као што се из наведених података Дирекције ЕПС-а за трговину електричном енергијом види, тренд раста потрошње електричне енергије у Србији изнад планираног задржан је и у октобру, са оних готово устаљених пет одсто изнад биланса, што није баш добар предзнак за зиму која тек предстоји. Утолико је важније знати да су, како поручују из Дирекције за трговину, у ЕПС-у предузете мере за сигурно извршење електроенергетског биланса не само у новембру, него и наредних месеци.

А. Цвијановић

Суша узела данак

Остварена највећа производња у термоелектранама. – Мања потрошња електричне енергије није последица рационализације, већ топлог првог полугодишта

Електране ЕПС-а у периоду јануар–септембар 2007. година произвеле су 27,5 милијарди киловат-часова електричне енергије или 1,5 одсто мање него што је планирано Енергетским билансом. Бруто конзум износио је 26,5 милијарди киловат-часова и нижи је за 1,4 одсто од оствареног у истом периоду прошле године, а од плана за четири одсто. Рекорди у производњи из претходне две године, посматрано на деветомесечном нивоу, нису достигнути, иако су ТЕ оствариле највећу производњу – за 1,025 милијарди киловат-часова вишу од максимума из упоредног периода. То, међутим, није било довољно да се надокнади мањак производње у хидроелектранама од 1,907 милијарди киловат-часова електричне енергије, због чега план ЕЕБ-а, није испуњен. Хидроелектране су произведе 87 одсто планиране енергије, односно 21,4 одсто мање него у истом периоду лане.

Ове констатације навела је Вера Станојевић, директор Сектора за производњу електричне и топлотне енергије у Дирекцији ЕПС-а за производњу енергије, приликом презентације Анализе рада капацитета за производњу енергије у периоду јануар–септембар 2007. године на састанку директора електрана и рудника, одржаном 25. октобра у ХЕ „Бајина Башта“. Овом приликом је напоменуто да смањени захтеви потрошача електричне енергије нису последица ра-

ционализације потрошње, већ топлијег првог полугодишта, које је имало обележја медитеранске климе; топлог, али сушног првог квартала и благог пролећа, без уобичајених мартовско-априлских хладноћа. Једино су због јулских и августовских врућина, захтеви потрошача надвисили планирану потрошњу.

Други и трећи квартал исти по потрошњи

У периоду од априла до септембра остварене су максимална производња и потрошња у овом шестомесечном периоду, при чему су ТЕ оствариле максималну производњу а ХЕ једну од најнижих. Разлика потрошње у другом и трећем кварталу, ове године, готово и да није постојала: износила је само 107 милиона киловат-часова, што до сада није забележено.

Вера Станојевић, такође, наводи да је производња проточних ХЕ у другом кварталу ове године била нижа од остварене производње у првом тромесечју. У последњих 17 година то се догодило још само 2000. и 2003. године. Поред осталог, указала је да раст летњег конзума упозорава на могуће тешкоће у летњим периодима, не са становишта снаге у систему, већ енергије, посебно у случајевима дужих периода суше и снижених дотока.

– Иако су од јуна до августа ове године просечне дневне температуре биле исте као и у лето 2003. године, просечна

дневна потрошња од 84,7 милиона киловат-часова, порасла је за 12 милиона киловат-часова или за 16,9 одсто, у односу на тај период. То значи да је у просеку у свим сатима у тих 92 дана, просечно више ангажовано 500 мегавата. Пораст тромесечног летњег конзума у периоду 2000–2006. година износи 1,59 милијарди киловат-часова, или 25,6 одсто, а у истом десетогодишњем периоду од 1990–2000. година, забележен је раст од 6,6 одсто (338 милиона киловат-часова). У посматраном овогодишњем периоду термоелектране су имале високо учешће у структури производње (73,5 одсто). Самим тим и трошкови производње са актуелном ценом киловат-часа, одразиће се на финансијски положај компаније, који ће бити неповољнији од прошлогодишњег – рекла је Вера Станојевић.

Производни рекорд ТЕ

У овогодишњем деветомесечном периоду термоблокови у ТЕНТ-у и Костолцу, остварили су највећу производњу у последњих 18 година. У анализи је наведено да је повећано време рада пуном снагом, иако су блокови били ангажовани краће време, јер је смањено време топле резерве, а мањи су и парцијални застоји. Повећано је време планских и непланских застоја, док је време хладне резерве смањено.

– Сваки степен повећања коришћења термокапацитета на деветомесечном нивоу, еквивалентан је повећању произведене енергије од 259 гигават-часова. За седам година, од када се кроз појачане ремонтне активности, рехабилитације и санације, побољшава стање опреме и постројења, повећан је за 9,8 одсто или 2,544 милијарде киловат-часова. То, у односу на 2000. годину, практично значи да је на деветомесечном нивоу ове године, све време на мрежи био блок од 386 мегавата – напоменула Вера Станојевић, истакавши на крају да поуздан и стабилан рад производних капацитета у предстојећем зимском периоду, није само предуслов сигурног снабдевања електричном енергијом, већ и један од значајних параметара за респектабилно позиционирање компаније, што је један, не безначајан предуслов за лидерску улогу у региону.

Д. Обрадовић

Велики допринос термоелектрана

Сигурно снабдевање купаца

Изградњом нових дистрибутивних објеката обезбеђено боље снабдевање купаца

Сигурно и квалитетно на целом конзумном подручју ЈП ЕПС биће предстојеће зиме снабдевање електричном енергијом купаца прикључених на електродистрибутивни систем. Обављени су неопходни радови на одржавању мреже и објеката у дистрибутивном систему, а изграђени су и неки нови дистрибутивни објекти, захваљујући чему је подигнута сигурност снабдевања. Ово је речено почетком новембра на састанку директора привредних друштава ЈП ЕПС за електродистрибуцију са челницима ресорне дирекције ЈП ЕПС, одржаном у Београду, под руководством Радована Станића, директора Дирекције за електродистрибуцију.

Искоришћене залихе материјала

Директори привредних друштава навели су да су ремонтни и инвестициони радови обављени према потребама, које су биле неодложне, и у складу са финансијским могућностима, које су готово константно ограничавајуће. Тако се у највећем броју дистрибуција за протеклих десет месеци урадило више него у истом периоду лане, и то пре свега захваљујући напорима запослених у електродистрибуцијама да искористе резерве материјала и опреме, које су могли да пронађу у магацинима. У вези с тим, наглашено је да је смањивање броја привредних субјеката који се баве дистрибуцијом електричне енергије купцима позитивно утицало на оптимизацију пословања у погледу залиха. Тешкоће у снабдевању, како је речено, могу евентуално да се јаве у руралним срединама, где мрежа није довољно развијена, али и у том случају су екипе монтера припремљене да хитно интервенишу, како би прекиди у напајању били што краћи.

Као потенцијално најслабија тачка (у целокупном дистрибутивном систему) поново је поменут град Ниш. Трајно решење за овај град је изградња две трафо-станице од 110 киловолти („Ниш 8“ и „Центар 2“), чија цена превазилази

Ремонти обављени на време: монтери на задатку

садашње финансијске могућности ПД „Југоисток“, али су у току радови на реализацији изградње ТС „Ниш 8“ из кредитних средстава.

Намерно кидају каблове

У „Електродистрибуцији Београд“ и даље су највеће тешкоће у снабдевању електричном енергијом тзв. дивљих насеља, у којима недостају дистрибутивни капацитети, а процедура око прибављања дозвола за изградњу електроенергетских објеката је исувише дуга и компликована. Такође, током радова на инфраструктури у Београду често се догоди да извођачи намерно кидају електрокаблове средњег напона, јер им је то јефтиније него да прекидају градњу, због чега долази до прекида у напајању купаца. Само је за период од јануара до септембра ове године регистровано више од 200 таквих случајева на територији Београда.

Ниш и Београд су, према томе, специфична конзума подручја, у којима се тешкоће у електроенергетском систему испољавају у првом реду као последица наглог раста насеља, те отуда и потрошње електричне енергије, с једне

стране, и ограничених могућности да се недостајући електрокапацитети граде темпом који овакав раст захтева. Тај диспаритет није, наравно, могуће превазићи током једне године, али проблем је што се он с годинама не смањује него увећава. Једноставно речено, електродистрибутивни систем све теже држи корак са све већим потребама за електричном енергијом.

Ни оно што је планирано да се уради на годишњем нивоу није у свим дистрибуцијама урађено са истим степеном реализације. У некима је проценат извршења планова одржавања нижи (као што су то ПД „Центар“ и ПД „Југоисток“), у осталима је задовољавајући, али и једне и друге прати стални недостатак финансијских средстава. На састанку је закључено да су се, упркос тешкоћама, сва привредна друштва ЕПС-а за електродистрибуцију добро припремила за рад током предстојеће зиме и да је обезбеђена сигурност снабдевања тарифних купаца. Ипак, оцењено је да велика потрошња, посебно тамо где се електрична енергија користи за загревање, све више угрожава рад дистрибутивног система.

А. Цвијановић

Прегалаштво – облагање корита реке геомембраном и глином

Водоток за НОВИ КОП

Река Колубара, од 19. септембра, тече, у једном делу свог водотока, новим коритом. То је резултат реализације изузетно сложеног пројекта у циљу обезбеђивања отварања новог површинског копа „Велики Црљени“. Ново корито моћне реке дугачко је око 4,6 километара, а његова изградња трајала је око шест година.

Припреме за овај посао почеле су половином 2001. године да би се у интензивну изградњу новог корита ушло 2004. године. Радови су, практично, започели оног тренутка када је, на траси будућег корита реке, откопана прва „кашика“ земље. Од тада, па све до овог септембра, откопани су милиони кубика земље и реализовано је мно-

го других, великих, послова на које је обавезивао пројектни задатак.

Дубина корита је између седам и осам метара, ширина дна око 20, а распон између насипа око 160 метара. Ново корито реке обложено је глином и геомембраном, а да би се успорио ток реке и смањила опасност од пробијања насипа, река је успорена изградњом каскада. Преко новог корита изграђен је и нови мост, а дуж његове леве обале биће изграђен и нови пут. Обале су, осим глином и мембраном, обложене и каменом, а уграђени су и инструменти који ће послужити за мерење „губитака воде“ дуж целе трасе новог корита. Крајем октобра завршени су и радови на изградњи, тзв. „чепова“ који ће онемогућити повратак реке у старо корито.

Били смо, у више наврата, на лицу места и разговарали са пројектантима новог корита и кротитељима ове реке. Те приче су, углавном, већ остале прошлост. Остале су само неке моћне слике у нашим и њиховим очима и – мноштво фотографија. Оне су, сасвим је сигурно, најмоћнији део ове приче.

М. Тадић

Тиха и „гола“ – Колубара већ два месеца сања минуле векове

Већа безбедност података

Употребом смарт картица за логовање на рачунар безбедносни ризици требало би да буду сведени на минимум

Сигурност приступа корисничким рачунарима и пословним подацима на њима, до сада је у Дирекцији ЈП ЕПС обезбеђивана преко доменске организације – корисничким именом и лозинком. Досадашње искуство је показало да таква аутентификација може да буде безбедносно проблематична, па би употребом смарт картица за логовање на рачунар, као и уношењем ПИН кода, такви ризици требало да буду сведени на минимум. То је посебно значајно за приступ ресурсима преко Интернета од лица која нису запослени у ЈП ЕПС (консултанти, сарадници ...).

Дајући ове напомене, Ирена Нинић, директор Сектора за информациони систем у Дирекцији ЕПС-а за стратегију и инвестиције, даље наводи да смарт картице представљају један од начина примене корисничког дигиталног сертификата. Инфраструктура јавног кључа (PKI – Public Key Infrastructure) представља сет стандарда, софтверских компоненти, оперативних политика и процедура за примену строгог препознавања, коришћењем дигиталних сертификата. PKI технологија је независна од оперативног система и може се имплементирати на различите серверске платформе.

– Дирекција ЈП ЕПС у рачунарској мрежи поседује инфраструктуру јавног кључа која се користи за потребе издавања сертификата за лица која нису запослена у ЕПС (приступ преко Интернета). Ради унапређења безбедности система приступило се изради дизајна нове независне архитектуре PKI-ја. Носиоци израде и реализације пројекта су „E-smart systems“ из Београда и Служба за системску подршку и технички надзор у оквиру Сектора за информациони систем Дирекције ЕПС-а за стратегију и инвестиције – каже Ирена Нинић.

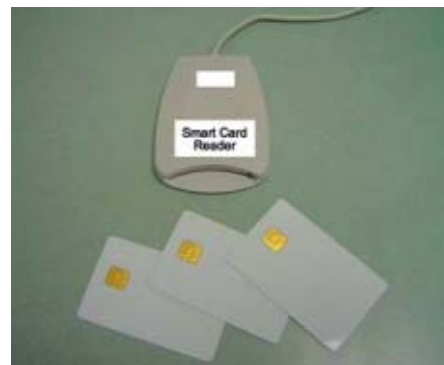
Примена инфраструктуре јавног кључа (PKI) у постојећу АД (доменску) инфраструктуру Дирекције ЈП ЕПС, подразумева следеће функционалности за ограничен број корисника:

- SmartCard Logon – логовање на кориснички рачунар искључиво коришћењем смарт картице
- Дигитално потписивање e-mail порука
- Дигитална енкрипција e-mail порука
- Дигитално потписивање Microsoft Office докумената
- Аутентификација корисника смарт картицом за приступ ресурсима ЈП ЕПС преко Интернета – VPN и https приступ
- Аутентификација локалних корисника смарт картицом који преко Интернета приступају својој електронској пошти
- Обезбеђење механизма архивирања приватних кључева издатих сертификата (Key Archival)

Увођење планираних функционалности, како наводе у Сектору за информациони систем, захтева шест типова смарт картица и свака је је персонализована, по имену и презимену корисника и намени и визуелно се разликују по боји.

– Интернет e-mail доживео је велику популарност јер се размена порука обавља стандардизованим протоколима за размену текстуалних, графичких, аудио и видео датотека (MIME – Multipurpose Internet Mail Extensions протокол). Заштита садржаја e-mail порука врши се имплементацијом сигурносног S/MIME protokola који садржи криптографске сервисе за дигитално потписивање и енкрипцију – каже Ирена Нинић и додаје да се додатна сигурност постиже верификацијом идентитета mail сервера и шифровањем саобраћаја између mail-клијента и mail-сервера.

Дигитално потписивање e-mailova и Microsoft Office докумената, наводе стручњаци овог сектора, користи се у сврху доказивања идентитета аутора и/или пошиљаоца поруке и интегритета документа. Када прималац провери дигитални потпис, утврђује се да e-mail (Office документ) заиста потиче од пошиљаоца који се таквим представља, да садржај документа није мењан током

Смарт картице са читачем картица

преноса и да пошиљалац не може да порекне слање поруке или креирање документа. Провера дигиталног потписа врши се коришћењем сертификата пошиљаоца.

Једна од битних операција у систему за пренос порука је дигитална енкрипција e-mail порука. Енкрипцијом e-mail поруке садржај поруке постаје потпуно нечитљив за било кога осим за примаоца. Овај систем заштите је посебно погодан за размену порука осетљивог садржаја и велике важности, јер није могуће видети садржај поруке приликом покушаја неовлашћеног читања. Систем инфраструктуре јавних кључева омогућава комбиновање дигиталне енкрипције и дигиталног потписа e-mail порука што додатно повећава систем заштите. Порука која је енкриптована а затим дигитално потписана има највећи могући систем заштите. Приликом коришћења енкрипције и потписивања e-mail порука изван организацијског домена (@eps.co.yu), корисник мора да размени са спољним ентитетом – јавни кључ (унутар сертификата), који је дефинисан за те сврхе.

– За дигитално потписивање Microsoft Office докумената (Word, Excel, Power Point) они морају бити прво снимљени, а затим дигитално потписани. Сертификат који се користи за дигитални потпис документа налази се на смарт картици, па се захтева уношење ПИН кода који је познат само власнику картице. Особа која касније чита документ добија информацију да је он дигитално потписан и да ће свака промена садржаја изазвати уклањање тог потписа. Дигитални потпис документа гарантује интегритет у облику и садржају, како га је креирао и потписао аутор – напомиње Ирена Нинић.

Д. Об.

Још оштрије редулције

Насеља у централном и јужном Косову са већинским српским живљем по десет сати дневно остају без струје

Термоелектране „Косово“, које имају укупно око 1.300 мегавата инсталисане снаге и могућност да годишње са косметских угљенокопа, према пројектованим рударским капацитетима, добију најмање десет милиона тона угља, и даље не производе довољно електричне енергије за подмирење потреба јужне српске покрајине. Од доласка међународне мисије на Косово и Метохију 1999. године, електрична енергија обезбеђује се тако што се део константно увози, али најчешће и најдуже упражњава се - ускраћивање снабдевања. Сва досадашња настојања Унмика да превазиђе овај проблем остала су без резултата, барем када се ствари посматрају из преспективе насеља са већинским српским живљем, која и ових новембарских дана живе под оштрим редулцијама потрошње.

Штрпце искључује ТС „Биба“

Реч је, пре свега, о насељима у централном и јужном Косову, нарочито Сиринићкој жупи, са Штрпцем као општинским центром. Мада су под режимом редулције „два сата има, два сата нема“ и села у липљанској општини, Штрпце је илустративнији пример, јер без струје остаје искључењем на 35 киловолти, и то на трафо-станици која је у селу Биба, са већинским албанским живљем. Дакле, режим се односи на све потрошаче на овом далеководном правцу, а готово сви су Срби. Они дневно немају струје и по десет сати. Хтели-не хтели, искључења електричне енергије доживљавају као угрожавање на националној основи. Но, ни на том плану ничег нема новог.

Ускраћивање напајања електричном енергијом, које је од 1999. године ишло, као по правилу, према националној одређености, на Космету се већ осам година уместо цивилизацијском сматра политичком категоријом. Сведено је на огољени егзистенцијални

Слаба нада у увоз електричне енергије: ТЕ „Косово Б“

ниво, тако да никоме и не пада на памет да постави питање како иједна управа, па и ова Мисије Уједињених нација, може да правда сопствено постојање а да на почетку 21. века не може да обезбеди довољно електричне енергије за грађане ради чије добробити је и добила мандат, и то у околностима када у изобилју има и основног енергента и прерађивачких капацитета.

Чини се да је ове јесени Унмик у нарочито незавидном положају. Ни поред огромних средстава која су под његовом управом уложена у косметски енергетски сектор, па и после скупог ангажовања ирске компаније, која је требало на ноге да стави ТЕ „Косово“ (а која је без обављеног посла купила кофере) и даље није у стању да организује довољну производњу, а ове године увоз је и за њега потпуно неизвестан. Макар и са свим везама које, без сумње, има, Унмик неће моћи у региону да купи електричну енергију, јер је нема. Ако је купује из централне Европе, цена ће бити таква да ће се чувари трезора хватати за главу.

Мере не помажу

У оваквој ситуацији од мале су помоћи додатне мере за наплату дугова за електричну енергију, међу којима је и она да се регистровање аутомобила условљава плаћеним рачуном за струју. Слабе ефекте даће и заоштравање редулције, јер је у пракси познато да се са укључењем напајања после вишесатног мрака знатно увећава потрошња.

При томе, не може се заобићи ни чињеница да Срби одбијају да плаћају рачуне за струју, јер не желе да им КЕК буде снабдевач, будући да је основан у дискриминаторским условима, са одузетим правом Срба на рад.

Своју сигурност, у сваком погледу, Срби повезују с тиме што ЕПС-ово јавно предузеће „Електрокосмет“ одржава дистрибутивни систем у српским срединама и инсистирају на томе да тако остане и убудуће. „Електрокосмет“ не може да обезбеђује електричну енергију, али дистрибутивни систем одржава тако да он није узрок прекиду у снабдевању. Иако свесни оваквог фактичког стања, администратори Унмика и не покушавају да нађу решење за ове прилично конфронтиране односе. Тако је бар до сада било. Све иницијативе са српске стране у том погледу остајале су без одговора.

Штавише, прошле године, Унмик се готово прећутно оглушио о понуду Владе Републике Србије да са 50 милиона килват-сати месечно у зимском периоду помогне поправљању снабдевања грађана у деловима Косова и Метохије са већинским српским живљем. Тачније, шеф Унмика је начелно донацију прихватио, али су се разговори о техничким условима испоруке отегли до пролећа, када их је топло време учинило беспредметним. Али, с обзиром на укупне прилике у електроенергетском сектору југоисточне Европе, можда ће ове јесени бити друкчије.

А. Цвијановић

За нови синдикат - нове приступнице

Ниједан нови синдикат не би могао да „преузме“ чланство постојећег. – Произвођачи и дистрибутери окренули се јачању координација

До краја наредне године истиче мандат свим органима и свим председницима основних организација Синдиката ЕПС-а, за које избори морају да се одрже истовремено. Истовремено мора да се приступи и измени Статута Синдиката ЕПС-а и Правила о раду синдикалних организација, како би се уградилa нова организациона структура и нови услови у којима Синдикат делује, а који су настали с новом организацијом ЈП ЕПС. У том контексту, пре свега, треба посматрати поделе у Синдикату ЕПС-а, сматра Вера Томовић, правник у Централни Синдиката ЕПС-а.

Мале шансе за поделу

– Статут Синдиката ЕПС-а – објашњава она – не омогућује поделу нити формирање новог синдиката са легитимним чланством ове организације. Према томе, наводне поделе у Синдикату, које до сада, осим декларативно, ни на који начин нису формално исказане, пре се могу посматрати као тражење путева за нову организациону форму, која повремено можда више иде странпутицом него главном трасом. Тачније, уместо суштином, појединци у руководством синдикалних организација више се баве неким у овом тренутку периферним питањима, као што су персоналне промене, него тиме како да се обезбеди да се на најбољи начин заступају и остварују заједнички интереси свих запослених у ЈП ЕПС.

Истакавши да лично не верује да ће се Синдикат ЕПС-а поделити, већ да су шансе много веће да он профункционише на новим основама и са новим лидерима, који ће се појавити после избора, Томовићева је у прилог томе навела два аргумента. Први је да се и међу дистрибутерима и међу произвођачима заокружује опредељење да се јачају координа-

Веће су шансе да Синдикат ЕПС-а остане него да се подели: са копова РБ „Колубара“

ције синдикалних организација на нивоу делатности, али у оквиру јединственог Синдиката ЕПС-а, а други да се све више појединаца, па и организационих целина из појединих средина обраћа Централни Синдиката ЕПС-а, захтевајући да остану чланови овог синдиката уколико би се њихове основне организације определиле да формирају неки нови синдикат.

– Овоме треба додати и једну, за неке можда врло формалну, али у суштини веома одређујућу правну процедуру. Реч је о томе да они који желе да оснују нови синдикат не могу за то да користе потписе чланова постојећег Синдиката ЕПС-а, већ би морали наново да окупљају чланство, са новим приступницима и са свим пратећим пословима око регистравања и нормативног уређења односа тог новог синдиката – нагласила је Вера Томовић.

Јачају своје позиције

Према њеним речима, много сврсходније било би да се још од пролетос кренуло с договарањем око измена Статута Синдиката ЕПС-а, којим би се дефинисало који би заједнички послови остали на нивоу Синдиката ЕПС-а, шта би био делокруг рада координација и основних организација. Но, иако договора о томе још нема, чини се, ипак да овакво опредељење све више сазрева међу произвођачима и дистрибутерима.

Дистрибутери су, рецимо, средином прошлог месеца, на састанку у Косовској Митровици, решили да приступе доградњи Правила за рад своје координације у оквиру Синдиката ЕПС-а и да на тај начин ојачају своју, како им се чини,

пољубану позицију у јединственој организацији. Бранко Гојковић, председник Координације дистрибутера, рекао је за наш лист да су запослени у дистрибутивној делатности највише оштећени у новој организацији ЈП ЕПС, јер су издељени на шест привредних друштава и да изменом Правила желе да дефинишу оно што су заједнички циљеви и што ће омогућити да одлуке на Координацији буду обавезујуће за све основне организације, а да се укупна активност одвија у оквиру Синдиката ЕПС-а. Дистрибутери су, каже, убеђени да ће се на овај начин отклонити сметње за функционисање јединствене организације Синдиката ЕПС-а и допринети остваривању и посебних интереса у појединим делатностима, а све заједно смањити буку која се подигла око поделе у Синдикату ЕПС-а. Дистрибутери су намерни, такође, да своју координацију региструју као такву и да обавезу своје синдикалне организације да уплаћују чланарину за рад координације.

Миодраг Ранковић, председник Синдикалне организације „Колубаре“ такође је рекао да се и међу произвођачима разматра могућност бољег организовања координације, с тим што би се све то дефинисало и Правилима и изменама Статута Синдиката ЕПС-а. Он сматра да су, после толико разлагања различитости, сада већ сазрели услови да се сагледа шта је могуће учинити у погледу заједничких интереса, при чему није питање само како регулисати односе између делатности, него и у оквиру исте групације, између основних синдикалних организација.

А. Цвијановић

Опасна одлагања

Две највеће српске фирме, Нафтна индустрија Србије и Електропривреда Србије, претендују на лидерске позиције у региону, а на домаћем терену као да их неко свесно и намерно спутава, кочи и спречава. Усуд им је, можда, што им је енергија, као област којом се баве, делатност која по природи ствари иницира и вуче развој и прогрес и чини основ савремене цивилизације. Уз нове информатичке и комуникационе технологије, сличне компаније у свету су већ деценијама при врху прихода и профита, док српске фирме пропуштају читаве циклусе развоја, не граде нове капацитете а земља све више зависи од увоза енергије.

У таквој ситуацији у јавност стижу опречне информације, намењене више збуњивању него разјашњавању проблема. Ево само неколико из претходних месец дана.

Конференцијом за новинаре НИС је обележио две године постојања акционарског друштва. До пре две године НИС је био јавно предузеће, да би реорганизацијом постао акционарско друштво затвореног типа, што ће рећи једног власника – државе. Челни људи НИС-а тврде да је у многим активностима стање побољшано. Али, истичу, време је за следећи корак и изјашњавање државе какав НИС хоће. За опстанак и развој, а неопходне су велике инвестиције, мора се, кажу, донети одлука о приватизацији или останку у актуелном статусу државног акционарског друштва. Уз напомену да је НИС још пре две године био спреман за приватизацију, да је Светској банци обећана приватизација, ангажован приватизациони саветник... Одлагање доношења одлуке је, није немогуће, плод различитог виђења степена отварања НИС-а. По једнима, треба га приватизовати у мањинском проценту, а по другима одмах треба продати 51 одсто (Динкић).

ЕПС је, ако се пореди са НИС-ом, у остатку бар те две године. Ипак, то није изгубљено време. Са страним консултантима су израђене студије која дају јасан пут којим ЕПС даље треба да иде. То су, дакле, стручне подлоге за оне који ће доносити одлуке о судбини ЕПС-а.

Илустрација: Ј. Влаховић

Пословодство и Управни одбор јавно траже статус акционарског друштва затвореног типа. Не умањујући значај статусних одлука, утисак је да значајнији захтев лежи у ургентној потреби градње нових производних објеката и решавању проблема цена електричне енергије. Упоредо са мањковима електричне енергије, и у региону и у европским размерама, наредних година следи отварање тржишта и читав низ реформских промена. При садашњим условима, таква мисија постаје немогућа.

Чим је врх ЕПС-а обелоданио намере о претварању у А. Д., у јавности се појављују „напредније“ идеје о изношењу акција на берзу и излагању тржишту капитала. Чак и пре нове процене вредности, а зна се да је поступак у току,

ти „душебрижници“ лансирају популистичке приче о продаји акција. Они и не помињу колико ће трајати пут до акционарског друштва. Маневар је толико провидан да не заслужује коментар.

Коментар, тачније озбиљну забрињеност, заслужује, међутим, начин одлучивања и време које цури. А очигледно је да ће се не само у 2008. него и у више наредних година чекати важне одлуке и за НИС и за ЕПС! Највеће српске компаније указују на хитност, јер одлагање доношења стратешких одлука иде у корист свима који желе слабљење тих компанија и брзу и јевтину приватизацију. У томе вероватно има и система и јасних интереса. Зато они који су добили да брину о том сектору морају одлучније да брину.

Драган Недељковић

Енергопортал - ново електронско гласило

На јавној сцени Србије појавило се ново електронско гласило www.energportal.info које се бави најактуелнијим темама из области енергетике. Сајт прави екипа искусних новинара, у сарадњи са енергетским аналитичарима, експертима и угледним посленицима из овог сектора.

Намера је да се у реформама енергетике у Србији, дође до најбољих решења, а избегну нежељене последице, каквих је иначе било у неким земљама у окружењу. Уредник сајта је Драган Недељковић, дугогодишњи новинар „Економске политике“ и сарадник „kWh“.

РЕ.

Здрава средина и за будуће генерације

На овом скупу одржаном у Београду присуствовало више од 2.500 учесника из 51 земље. – Подрегионални центар за праћење климатских промена у Београду. – Наредна конференција одржаће се 2011. године у Астани, Казахстан

У Београду на Шестој министарској конференцији „Животна средина за Европу“, министри и шефови делегација 51 земље, чланице UNECE региона, који обухвата земље Европе, Кавказа, САД и Канаду, усвојили су Министарску декларацију којом се одређују приоритети у заштити животне средине у наредних пет година у процесу „Животна средина за Европу“. У документу се, уједно, земље чланице UNECE региона обавезују на даље побољшање и одржавање здраве животне средине за садашње и будуће генерације. Најважнија порука Министарске декларације, назване и београдска, је да све земље заједно морају убрзано да раде на постизању напретка у заштити животне средине кроз испуњавање свих конвенција и међународних уговора донетих на глобалном нивоу.

Министарску конференцију, која је окупила 2.500 учесника и чији је рад пратило 225 новинара, званично је отворио Борис Тадић, председник Републике Србије, који је нагласио да се заштита животне средине и одрживи развој налазе на врло високом месту развојног програма Србије.

– Република Србија је предузела многе кораке у правцу развоја ефикасног система заштите животне средине. Захваљујући подршци, првенствено ЕУ, постигнути су добри резултати – усвојен је велики број системских законских аката, предузете су мере за јачање капацитета у овој области и ратификован је велики број

На Министарској конференцији 2.500 учесника из 51 земље

међународних споразума у сектору заштите животне средине – рекао је Тадић, који је у име Републике Србије изнео и предлог да се укине плаћање пореза за све чисте видове превоза са нултом емисијом загађујућих материја. Ова иницијатива представљаће значајну подстицајну меру у производњи, промоцији и употреби чистих горива на добровољној бази, допринеће обнављању возила и утицаће на свест потрошача у правцу постизања нулте емисије загађујућих материја. Циљ ове иницијативе је да се постигне 20 одсто смањења емисије штетних гасова до 2020. године.

Унапређење мониторинга у првом плану

Током тродневног рада учесници Министарске конференције истакли су и да заштита животне средине као процес може да се прилагођава тако да што више одговара потребама земаља у транзицији. Овај процес је снажан

захваљујући континуитету постигнутим надгледањем специфичних директних акција о којима се одлучивало на претходним конференцијама. И у Београду је доказано да резултати тих конференција имају потенцијал за промене, што је потврђено разматрањем бројних питања, за која су донете и одговарајуће мере и одлуке.

Када је реч о процени стања животне средине и имплементацији међународних споразума у тој области, присутне делегације су подржале извештај о паневропској процени стања животне средине, који је припремила Европска агенција за заштиту животне средине у сарадњи са Економском комисијом УН за Европу и другим партнерима. У извештају је наглашена потреба да се предстојеће активности у оквиру процеса „Животна средина за Европу“ усмере ка унапређењу мониторинга у циљу добијања интегрисаних података о животној средини. У том смислу, потребно је и да ојачају такви капацитети у појединим државама.

У Београдској процени стања животне средине уочено је побољшање на паневропском нивоу и у неким под-регионима и земљама. Упркос таквим подацима, у извештају се констатује и да за више од 100 милиона људи у паневропском региону још није доступна исправна вода за пиће, па ни и одговарајући санитарни услови. Надаље, указује се и на чињеницу да загађење ваздуха, углавном прашкастим честицама, штетним гасовима и азотним оксидима, скраћује просечан људски век за скоро годину дана и да негативно утиче на здрав развој деце. Губици у биодиверзитету и екосистемима се и даље настављају, а цена која се плаћа због развоја потрошачких и производних процеса све је већа. Уз раст количина отпадног материјала и горива као и продуката саобраћаја на животну средину, посебно се указује на чињеницу да се у паневропском региону повећавају потрошња енергије и емисија гасова са ефектом стаклене баште, и то упркос побољшањима у енергетској ефикасности и повећању употребе обновљиве енергије у одређеним областима.

Образовање као подршка одрживог развоја

Конференцији су, осим министара заштите животне средине, присуствовали и министри образовања појединих земаља, чланица региона. Била је то и прилика да се укаже на све већи значај едукације. Министри су усвојили заједничку изјаву о образовању за одрживи развој која наглашава неопходност сарадње сектора просвете и заштите животне средине у процесу имплементације одредби UNECE стратегије образовања за одрживи развој. Са говорница конференције упућен је и апел државама, садржан и у Министарској декларацији, да повећају напоре за примену UNECE стратегије образовања за одрживи развој

Саша Драгин: Три темеља стратегије одрживе енергије

на свим нивоима до истека Деценије Уједињених нација посвећене образовању за одрживи развој. Министри су нагласили важност овог процеса као предуслова и оквира за иницијативе које се односе на изградњу капацитета и узајамно партнерство свих заинтересованих страна у региону.

По питању заштите и очувања биодиверзитета, на Министарској конференцији постигнут је договор да се испуне обавезе из Кијева. Интензивираће се и напори у правцу реализације иницијативе за заустављање губитака биодиверзитета до 2010. године, као и за даљи развој паневропске еколошке мреже и за усаглашавања заштите биодиверзитета са Оквирном конвенцијом Уједињених нација о климатским променама. Колико је питање биодиверзитета значајно говори и податак да због разарања, деградације и узнемиравања њихових станишта, у европској фауни, за више од 700 врста прети изумирање. То се односи и на неке заштићене врсте, које су заштитни знак својих простора. И поред указивања

на све проблеме и неминовност очувања биодиверзитета, закључено је да циљеви који се односе на заустављање пропадања биодиверзитета до 2010. године неће моћи да се остваре уколико се не уложи још већи напор.

Праћење климатских промена и из Београда

У оквиру процеса „Животна средина за Европу“ покренута је тзв. Београдска иницијатива за јачање регионалне сарадње у југоисточној Европи у области климатских промена. Формирање Подрегионалног виртуелног центра за климатске промене у Београду једна је од компоненти ове иницијативе. Њом је, такође, обухваћен и заједнички рад свих заинтересованих земаља југоисточне Европе на изради подрегионалног оквирног акционог плана за климатске промене и одговарајућих програма. Успостављање партнерских односа са свим релевантним институцијама, како у региону, тако и у свету, за циљ има убрзање процеса подизања способности владиних, научних, невладиних и других организација да се на научно заснован и економски прихватљив начин баве решавањем проблема климатских промена у његовом најширем контексту. Ово је био и кључни разлог за оснивање Подрегионалног центра за климатске промене у Београду, за који се очекује да ће обезбедити координацију активности као подршке развоју и примену регионалног мултидисциплинарног оквирног плана акције, програма

Саша Драгин: Штедња и обновљиви извори енергије

– Једно од кључних питања је управљање животном средином у енергетском сектору – истакао је Драгин. Како је наведено у документу „Преглед стања животне средине“, Србији недостаје одржива стратегија која укључује амбициозне циљеве за ефикаснију употребу енергије и за веће коришћење обновљивих извора енергије и постројења за когенерацију. Стратегија одрживе енергије треба да буде заснована на три темеља: повећању ефикасности енергије увођењем ефикасних технологија каква је когенерација, затим штедњом енергије смањењем губитака као и употребом обновљивих извора енергије. Уз учешће стручњака за енергетску ефикасност и обновљиве изворе енергије, Србија треба да размотри и постави амбициозне циљеве за ове темеље и укључи их у следећу верзију Стратегије развоја енергетског сектора.

ма и пројеката везаних за промену климе. Тим пре, што пројекције глобалних климатских промена, које су изражене за различите сценарије антропогених емисија гасова са ефектом стаклене баште, указују да ће глобално просечно загревање на крају 21. века, у поређењу са 2000. годином износити између 1,8 и четири степена Целзијусових. Очекује се, при том, да ће раст средње годишње температуре у Европи бити већи него на глобалном нивоу.

Учесници конференције истакли су да су постигнути значајни резултати у процесу приступања подрегиона Европској унији, али и да је неопходно јачање институционалних капацитета и законских прописа у циљу усаглашавања са законодавством ЕУ и у правцу спровођења мултилатералних споразума у области животне средине. Оснивање центра за праћење климатских промена у Београду такође је и својеврсно признање Милутину Миланковићу, доајену климатологије не само у нашој земљи него и у свету.

Оквир за даља побољшања процеса

О значају Министарске конференције, као и о квалитету донетих закључака и препорука, најбоље сведоче изјаве појединих министара. Тако је на завршном заседању под називом „Будућност процеса“ Франсиско Мунес, министар заштите животне средине из Португала, у име Европске уније рекао да је процес „Животна средина за Европу“ обезбедио оквир за даља побољшања политике у области заштите животне средине. Он је нагласио да је Европска унија поносна што има кључну улогу у овом процесу и додао да ће она и даље подржавати реформе политике у области заштите животне средине у UNECE региону.

Бруно Оберле, директор Федералне канцеларије за животну средину Швајцарске, истакао је да је процес „Животна средина за Европу“ увек имао пионирску улогу у области заштите животне сре-

Појачано приступање подрегиона ЕУ

дине. Према његовим речима, приоритети у будућности овог процеса су јасни – спровођење свих донетих одлука, усаглашавање политика у области заштите животне средине, али и њихово стално прилагођавање специфичностима свих земаља у овом региону.

Алексеј Варламов, заменик министра за природне ресурсе Руске Федерације, нагласио је значај тог процеса за земље у транзицији, јер је допринео њиховим напорима да брже усвоје и примене важне одлуке које се односе

на област заштите животне средине. Варламов је нагласио да се економски развој и брига о животnoj средини могу и морају одигравати заједно.

– Организацијом Шесте Министарске конференције, највећег скупа после самита несврстаних организованог у Београду, Србија је доказала да је способна да организује такав скуп на високом нивоу, на којем су донете важне одлуке за креирање политике заштите животне средине, а како би се наша цивилизација усмерила ка бољој и чистијој будућности – оцена је Саше Драгина, министра заштите животне средине Србије. Драгин је још истакао и да се процес „Животна средина за Европу“ наставља и убрзавањем реализације ставова свих конвенција донетих на платформи животне средине.

Наредна Министарска конференција биће одржана у Астани у Казахстану, 2011. године.

Кристина Јанићијевић

Еко норме за учеснике скупа

Министарска конференција отворена је испред Центра „Сава“ акцијом „Бициклом за заштиту животне средине“ коју је предводио др Саша Драгин, министар заштите животне средине Србије и у којој су учествовали скоро сви министри. Конференција је одржана по еколошким нормама. У аутобусу за превоз гостију као погонско гориво коришћен је биодизел. Највећи број пропагандних материјала, припремљен од земаља учесница или појединих фирми из Србије и иностранства, био је штампан на рециклираном папиру. Организован је, уз то, и велики број представљања радова о здравом начину живота и очувању природе, са нагласком на томе да је „Планета само позајмљена од наших потомака“.

Мало треба за смех и радост

ЕПС организовао у Косовској Митровици извођење представе „Планета Земља и доктор Време“ за око 500 малишана. – Представу до сада видело готово 3.500 основаца

Позоришна представа „Планета Земља и доктор Време“ гостовала је крајем октобра на Косову и Метохији. Готово 500 малишана из две основне школе уживало је у духовитој представи о болесној Земљи, бринуло због њене болести, температуре и кашља, радовало се када је обећала да ће бити добра, навијало за њу...

Представу им је поклонила Електропривреда Србије јер су се та деца и њихове школе исказали у акцији ЕПС И ДЕЦА 2007 – ШТЕДИМ ЕНЕРГИЈУ, ЧУВАМ СРБИЈУ.

– Сектор ЕПС-а за односе с јавношћу и колеге из Дирекције за Космет и ЕД „Косовска Митровица“ успешно су све организовали. Унели смо у животе косметских малишана мало ведрине и смеха. Истина је да та деца немају електричну енергију и да је можда чудно да њих учимо како се паметно троши енергија коју немају, јер ће тако сачувати и животну средину. Међутим, не

смето да пристанемо и на „образовни мрак“. У свим нашим активности деца с Космета имају потпуно исти третман као и деца из других делова Србије. Верујемо да ће једног дана они живети у земљи у којој ће бити нормално да се електрична енергија пажљиво и паметно користи. Радује нас да су тај наш став подржали сви наставници са

којима смо причали. Истичу велику захвалност ЕПС-у што је то једина српска фирма која тако нешто организује за косметске малишане – рекао је директор Сектора за односе с јавношћу Момчило Цебаловић.

Планету Земљу игра глумица Милена Јакшић. Била је посебно надахнута за наступ у Косовској Митровици. Она је, наиме, рођена у том граду и, како каже, игра пред децом из завичаја је за њу био посебан догађај. Глумац Александар Ђинђић је строги доктор Време, а Ана Бастаћ, као сестра Нада, пуна је корисних и практичних савета.

Представа је најпре одиграна у ОШ „Свети Сава“ у Косовској Митровици пред око 300 деце, а присуствовали су и директор Сектора за производњу у Дирекцији за Космет Љубиша Петровић и директор ЕД „Косовска Митровица“ Небојша Алексић.

Након тога, представа је одржана у Дому културе у Лешку за око две стотине малишана из ОШ „Стана Бачанин“.

Представа „Планета Земља и доктор Време“ приказана је до сада 13 пута и видело ју је око 3.500 основаца.

Сања Рославцев

Са представе у ОШ „Свети Сава“ у Косовској Митровици

Деца уштедела 50 тона угља!

У пројекту „Зеленије – Јефтиније“ учествовала 2.044 ученика која су за три месеца смањила потрошњу за око 30.000 киловат-сати чиме су „спасли“ готово 50.000 килограма угља! – Петоро деце уштедело 7.236 киловат-сати

У акцији ЕПС И ДЕЦА 2007. успешно је завршен пројекат „Зеленије – Јефтиније“. Како се дружење са децом ове године одвија под називом „Штедим енергију – чувам Србију“ и тај пројекат је имао за циљ да едукује децу и научи их како се електрична енергија ипак може паметно трошити. Деца су имала задатак да у периоду мај–јул, смање месечну потрошњу коју су њихове породице имале у априлу.

У Сектор за односе с јавношћу су до 1. октобра 2007. године пристигле 2.044 пријаве из четири основне школе: ОШ „20. октобар“ Београд, ОШ „Вук Стефановић Караџић“ Пирот, ОШ „Аца Алексић“ Александровац и ОШ „Јован Јовановић Змај“ Сремска Каменица, два одељења трећег разреда (III/4 и III/5) ОШ „Вук Стефановић Караџић“ из Пирота и појединачне пријаве ученика основних школа широм Србије.

Пет ученика који су највише смањили месечну потрошњу су: Александар Митић, V/1, ОШ „Вук Стефановић Караџић“ (Пирот), Дамјан Петрекановић, V/3, ОШ „Иван Горан Ковачић“ (Суботица), Ирина Контогиорги, IV/2, ОШ „Вук Стефановић Караџић“ (Крагујевац), Алекса Тричковић, IV/3, ОШ „Вук Стефановић Караџић“ (Пирот) и Леонтина Лалић, V/2, ОШ „Север Ђукић“ (Бечеј). Њих петоро је за три месеца у својим домаћинствима укупно уштедело 7.236 kWh! Свако дете је добило леп поклон од ЕПС-а – бицикл.

Сви учесници у акцији „Зеленије – Јефтиније“, њих више од 2.000, од маја до јула уштедели су укупно готово 30.000 kWh! Ако се за киловат-сат потроши 1,6 килограма угља, они су „спасли“ чак 50.000 килограма угља.

Петоро посебно награђених ученика

Електропривреда Србије је 7. новембра наградила мале штедише и два одељења из Пирота. Домаћин свечаности је била ОШ „20. октобар“ из Новог Београда која је послала највећи број пријава за учествовање у „Зеленије – Јефтиније“.

Школе које су учествовале у овој едукативно-наградној игри биће до краја године награђене комплетом

кошаркашких табли или садницама за школска дворишта, као и извођењем позоришне представе „Планета Земља и доктор Време“.

Да подсетимо, Акцију „Зеленије – Јефтиније“ осмислила је Агенција BLUMEN GROUP из Београда, а Електропривреда Србије била је спонзор целог пројекта.

Н. М. М.

НА СВЕТСКОМ ПРВЕНСТВУ У АТЛЕТИЦИ ЗА ВЕТЕРАНЕ

Златна и сребрна медаља за атлетичаре из ЈП ЕПС

Браћа Дамњановић и Горан Штетин (у средини)

На 17. светском првенству у атлетици за ветеране, одржаном од 4. до 16. септембра у Ричонеу у Италији, представници ЈП ЕПС као чланови репрезентације Србије освојили су по једну златну и сребрну медаљу. На овој традиционалној спортској манифестацији учествовало је више од 9.000 такмичара из 90 земаља, а Србију је представљало 24 спортиста. Међу њима била су и три атлетичара из ЈП ЕПС: Горан Штетин из Дирекције ЕПС-а и браћа Милан и Милован Дамњановић из ПД РБ „Колубара“.

Р. Е.

„Басамак“ решава ВОДОЗАХВАТ

О јапанском врту, о екологији претопљеној у метална одличја, о акумулационом језеру, о рибљим цревцима на жару, о српском домаћину, о ћуфтети-ма у парадајз-сосу, о ускраћеном општинском буџету ...

Инатећи се лила је досадна јесења киша: да сам у Свилајнац отпутовао дан раније или касније, пратило би ме сунце, овако сам залудно бленуо кроз прозор аутобуса и готово непрозирну водену измаглицу покушавајући да разазнам некад познате пределе крај аутопута. Чак се и високи витки димњак једва назирао, а и то тек кад смо били такорећи пред капијом Термоелектране „Морава“, Огранка ПД ТЕНТ.

Да ме је дочекао ливрејисани портир, не бих се изненадио; тако је изгледало на капији. А и доцније...

Поверовао сам да сам ушао у ботаничку башту: од улаза до зграде у којој су и постројења и канцеларије пратио ме је брижно негован ружичњак којим је оивичен непрегледан парк, прашума горостасних борова који су, дознају то касније, засађени ту кад је почела градња термоелектране. И у самој згради, види се од улаза, налази се страни светларник, у којем се беласају четири витке брезе. Учинио ми се као да сам у некаквом јапанском врту (који никад нисам видео, али сам га одувек тако замишљао).

– Када је изграђена, била је највећа наша термоелектрана, а данас је најмања – распричао се инжењер Драган Нешић, директор и мој домаћин. – Уз све оне гиганте, ми смо данас само једно мало, мајушно чедо Електропривреде... Онда су нас пазили и показивали узваницама јер смо били највећи, док нас данас чувају а не показују ваљда зато што смо најмањи.

Нешу сам затекао у канцеларији баш крај витрине у којој су изложене

Овде се на Морави гради подводни „басамак“

пусте медаље, плакете и признања које је „Морава“ са својим радницима заслужила и у оној Југославији, и у овој Србији, а махом за екологију, за очување и одржавање животне средине. Онај неговани парк, али и све остало што ћу чути и видети током боравка међу новим пријатељима, налазило се у тој витрини преточено у метална одличја.

Суша зауставила блок

Овамо ме је довео један чудан и готово невероватан случај. Наиме, тек јесенас сам дознао да ова термоелектрана није радила три летња месеца због – суше. Да ствар буде компликованија, ту је река која никада није пресушила. Да је реч о хидроцентрали, још бих могао да схватим, а овако... Е, зато сам морао да приупитам неког ко се разуме у овакве појаве.

– Мораву си тада могао да прегазиш

у салонским ципелама – објаснио ми је Неша. – Видело се дно њеног корита... на сувом. А наш водозахват је на вишој коти. Добро, де, искористили смо тај застој да редован ремонт обавимо нешто раније, мада је било мука наћи људе за толики посао у непланирано време. Иначе, сада смо предузели још један позамашан посао који ће нас лишити брига за убудуће, бар кад је реч о сушним годинама! Наиме, обезбедићемо минимум водозахвата.

Препао сам се Нешиног објашњења, јер сам сад помишљао на термоелектрану са акумулационим језером?! Али, ствар је била много једноставнија.

– Не правимо брану, већ само један праг, подводни „басамак“, који ће подићи и одржати ниво Мораве и при ниским водостајима, па да више не зависимо од воље Оног Горе. Завршићемо до новембра ако нас време послужи...

Напољу је добовала киша, небо се спустило на земљу, па сам посумњао у такву процену, међутим, када смо доцније отишли до Мораве, двадесетину метара низводно од моста, с оне стране сам угледао искисли булдозер како разгрће земљу и припрема пут за остале машине које ће тек пристићи. Ту се радило навелико, као по сувом и сунчаном дану.

– Велики посао, ал' кад довршимо, биће боље и нама, али и целом Свилајнцу – потпаљивао је Неша ватрицу маштарија. – Ту ће бити простора за нове садржаје: за плажу, ресторане, места за одмор или риболов, само ако општина препозна све могућности које јој се овде нуде. Него, јесам ли ти рекао да овде имамо и свој сопствени рибњак? Пецало се на њему спортски... знаш оно: кад упецаш, сликаш се, па вратиш ловину у воду... јер се сумњало у исправност рибе, али кад смо однели једног шарана капиталца на испитивање у земунски институт, речено нам је да је месо добро за јело, али да утроба мора да се баци. Гле, молим те... а баш су нам се јела рибља цревца. Имали смо ту и јато дивљих паткица, милина их је било видети. Али, најбоше „ловци“. Ех...

Један посао деценије

Неша је, прича ми, дете „Мораве“: дошао је 1977. године, чим је дипломирао, приправниковао је колико треба и отишао у војску, а кад се вратио, наставио као инжењер у погону. Од 2001. године постављен је за вршиоца дужности, а мало касније за директора огранка.

Драган Неша крај витрине са „трофејима“

– Имао сам срећу да сам затекао Александра Чанка и радио с њим. Он је био директор у изградњи, од 1964, како се то тад звало, па до 1986. године, када је отишао у пензију. И све што смо овде постигли, његова је заслуга. Био је прави човек – на правом месту. Он није био од оних „самоуправљача“, већ пре нешто као домаћин. Ма, прави српски домаћин! А када се то уходало, постало је стил за све нас који смо поникли овде, али и за сва потоња поколења. И зато огромна већина нас „Мораву“ доживљава као свој други дом. А мало нас је, свега сто шездесет. Иначе, припадамо Привредном друштву ТЕНТ чији смо огранак, па смо, како се то каже, дислоцирани, што засад ствара неке проблеме, али, уходавамо се.

Доцније, кад су ме под претњом одвукли на ручак, обрео сам се у прелепом ресторану у којем бих радо таборовао да је бар мало ближи Београду, где сам појео најкуснија ћуфтета у парадајз-сосу као из кухиње моје мајке. Али, изненађење је тек следило: иако ми нису дозволили да се машим за новчаник, изокола сам дознао да је тај укусан и обилан оброк коштао целих – 110 (сто десет) динара! Такорећи џаба. Да сам знао, частио бих целу кафану.

Шљака и екотакса

Ту, за столом, дознао сам за још један куриозитет који би могао бити поучан, па га препричавам: донедавно је „Морава“, на име еколошке таксе, плаћала око десет евра по тони шљаке. То се делило „по кључу“: шездесет одсто општини, остало држави. Када се прерачуна, само Свилајнцу педесет милиона динара, лепа свота за буџет. Почетком године, оде Неша у општину и каже им да не рачунају с тим парама. Како да не рачунамо? Лепо, рече им, нема више шљаке. Како нема, побогу, кад ћумур из „Колубаре“ пристиже редовно, а димњак дими онолико? Нема, продајемо је цементари, користи је за своју производњу: добро њима, нама још боље. А, не може то тако, ускочио се председник општине, шљаке мора да буде. Не мора.

И дуго смо се смејали, мада је ствар врло озбиљна. Имао бих још штошта да опишем, али ме простор ограничио па морам да скратим, да пресечем као ножем. Или је то намерно, да бих имао разлог да скокнем до Свилајнца и нових пријатеља још који пут?

Милош Лазић

Једини блок ТЕ „Морава“

Коп „Тамнава – Западно поље“: И даље преко плана

У првих девет месеци откопано више од 61,5 милиона кубика јаловине и око 21 милион тона лигнита. – План откопа откривке остварен већ 21. септембра. – Ремонти механизације у завршној фази

И ове године рудари „Колубаре“ остварују изванредне производне резултате. Током првих девет месеци, на четири колубарска копа, остварена је производња боља од планиране, уз постизање и неколико нових месечних рекорда. На површинским коповима Рударског басена „Колубара“, у првих девет месеци откопано је око 21 милион тона лигнита, што је за око 4,5 процената боље од плана. У истом периоду откопано је и одложено више од 61,5 милиона кубика јаловине, што је више од планиране производње за око 40 одсто.

Највише угља произведено је на „Пољу Д“ где је откопано више од 10,2 милиона тона лигнита, или нешто више од плана. Добра производња лигнита остварена је и на тамнавским коповима. На копу „Тамнава – Западно поље“ откопано је око седам милиона тона, док су рудари површинског копа „Тамнава – Источно поље“ произвели око 3,5 милиона тона.

Рудари на јаловинским системима у истом периоду остварили су још боље резултате.

Они су годишњи план откопа јало-

вине остварили већ 21. септембра (у трећој смени), када је откопан и последњи од 60 милиона кубика јаловине, колико је износио план за ову годину. До краја месеца откопано је још 1,5 милиона кубика земље и тако је за девет месеци остварен један од најбољих производних резултата на откопу јаловине у историји РБ „Колубара“. Више од половине ових количина (око 36 милиона кубика) откопано је на „Пољу Д“. Потом следе: „Тамнава – Западно поље“ (око 15,5 милиона), „Тамнава – Источно поље“ (око 6,5 милиона) и „Поље Б“, где је откопано нешто више од три милиона кубика јаловине.

Истовремено, приводе се крају овогодишњи редовни ремонти. До сада је, наиме, ремонтован највећи део система на коповима. Преостало је још нешто мало посла који ће бити одрађен у договореним планским оквирима тако да ће РБ „Колубара“ и у ову зимску сезону ући потпуно спремно и за повећану производњу угља.

У односу на претходне године, ремонти су урађени нешто боље захваљујући доброј организацији посла и правовременом обезбеђивању неопходних резервних делова и репроматеријала, али и стручности екипа које обављају овај посао.

М. Тодић

„Тамнава – Западно поље“ - Искоришћеност капацитета изнад 70 одсто!

Запослени на два јаловинска система површинског копа „Тамнава – Западно поље“ остварили су, током септембра, производњу већу од 2,3 милиона кубика јаловине.

На Првом БТО систему откопано је више од 1,5 милиона кубних метара јаловине (план је био 950 хиљада) при чему је временска искоришћеност производних капацитета била већа од 70 одсто. На Другом БТО систему откопано је више од 800 хиљада кубика јаловине (план је био 600 хиљада). Систем је радио 550 сати, а остварена је и изванредна временска искоришћеност производних капацитета (око 75 одсто). То је, кажу рудари, производња већа од три хиљаде кубика у једном сату. Да подсетимо, припремни радови и откоп јаловине на овом копу почели су пре двадесетак година. Од тада су откопане стотине милиона кубика јаловине, али никада није остварен бољи месечни резултат.

Културно - спутава природно благо

Без одређивања нових завршних контура копа „Дрмно“ према археолошком налазишту „Виминацијум“ немогућ је даљи дугорочни развој костолачког рударско енергетског басена

Према дугорочној стратегији развоја енергетике Србије у наредних неколико година планирана је изградња нових енергетских капацитета укупне снаге 1.500 мегавата. На Стручном савету ЕПС-а усвојена је и дугорочна стратегија развоја ПД „Термоелектране и копови Костолац“, базирана на проширењу и развоју рударских капацитета, с обзиром на то да коп „Дрмно“ располаже адекватним рудним потенцијалом, чиме се стичу услови и за изградњу новог термоенергетског блока снаге 350 мегавата.

Да би се усвојена стратегија развоја и остварила, неопходно је, међутим, урадити корекцију граница археолошког налазишта „Виминацијум“ према западној граници копа „Дрмно“. У супротном, даљи развој и ширење копа „Дрмно“ биће доведено у питање, као и целокупна стратегија рударско-енергетског сектора на овом подручју.

– О овим проблемима воде се већ дуже време преговори. Министарство културе утврдило је северозападну границу копа према археолошком налазишту „Виминацијум“, која практично онемогућава даљи развој и ширење копа „Дрмно“ на девет, односно 12 милиона тона угља годишње – изјавио је Веселин Булатовић, директор Дирекције за производњу угља ПД „ТЕ-КО Костолац“. Зато је било преко потребно реално сагледати културне, али и развојне потребе и у складу са тим дефинисати нове границе које неће угрозити даљи развој локалитета „Виминацијум“, а да се ПК „Костолац“ отворе могућности за откопавање укупних експлоатационих резерви угља копа „Дрмно“ од 440 милиона тона. Договори између представника министарства културе, рударства и енергетике, ЕПС-а и Привредног друштва „ТЕ-КО Костолац“, каже Булатовић, у завршној су фази.

Веселин Булатовић

Решења до којих се дошло не угрожавају ничије развојне перспективе. Наша је обавеза, да за простор локалитета „Виминацијум“, који ће бити обухваћен рударским радовима, према договору обезбедимо адекватну локацију за пресељење археолошких објеката. Постигнути договори биће преточени у уговор по коме ће у наредних пет година бити завршена археолошка истраживања на делу локалитета који ће бити обухваћен рударским радовима, а објекти измештени на нову локацију, каже Булатовић.

С. Срећковић

ПРОИЗВОДЊА УГЉА У ПД „ТЕ-КО КОСТОЛАЦ“

У корак са билансом

Изнад плана и угља и јаловина

Од почетка године остварени резултати у производњи угља у ПД „ТЕ-КО Костолац“ иду у корак са задатим билансима, чиме је настављен и континуитет раста. То је резултат најпре доброг рада, али и значајних улагања која су се директно одразила на техничку поузданост и исправност рударске механизације. Успешно пословање у производњи угља било је и у протеклих девет месеци. У овом периоду, наиме, ископано је више од пет милиона тона угља, што је за проценат више од предвиђених количина. У односу на исти период прошле године за девет месеци ове године ископано је 281.489 тона угља више. Планом производње угља предвиђено је, иначе, да се у овој години укупно ископа 7,15 милиона тона угља.

Рударским системима, ангажованим на откопавању јаловине, за девет месеци произведено је преко 22,1 милиона кубних метара чврсте масе, што је у односу на деветомесечни план (19,7 милиона кубика) више за 12 одсто. У поређењу са истим периодом прошле, остварена производња већа је за више од 1,1 милион кубика. А овогодишњим планом предвиђено је да се на костолачким коповима укупно откопа 26,7 милиона кубних метара јаловине.

С. С.

Са САП-ом у будућност

Тим системом постиже се аутоматизација великог броја свакодневних послова и њихова интеграција из различитих служби огранака друштва. – Почетак примене САП-а већ у наредној години

Аутоматизација пословних процеса осваја део по део најважнијих послова Привредног друштва „Термоелектране Никола Тесла“. Кроз САП – компјутерски софтвер намењен великим компанијама, а који садржи знање и искуство највећих светских компанија о оптималном организовању пословних функција – у ПД ТЕНТ се уводи најбоља светска пракса пословних процеса. Његова примена очекује се у току наредне године. Будући да се информације из САП-а од међународних организација и кредитора прихватају са великим степеном поверења, то ће, према очекивањима, ПД ТЕНТ донети и већу тржишну вредност.

У току је прва фаза увођења новог информационог система за пет пилот пројеката и поред ПД ТЕНТ, њиме су обухваћени и Дирекција ЕПС-а, РБ „Колубара“, „Електровојводина“ и ЕМС. У другој фази САП-ом ће бити обухваћена и сва остала привредна друштва у оквиру ЕПС-а. Софтвер САП је производ 30-годишњег развоја у компанији САП, која има више од 40 хиљада запослених. Испоручилац овог система је компанија „Hewlett Packard“.

Увођењем САП-а у ПД ТЕНТ постиже се аутоматизација великог броја свакодневних послова и њихова интеграција из различитих служби огранака у једну целину. Поред тога, постиже се оптимална организација пословања по светским стандардима, а тачне и благовремене информације доступне су свима којима су у току рада потребне. Груписање битних информација омогућује боље управљање друштвом.

– САП има велике могућности, али није лак за увођење. То је велики сис-

тем који практично, обухвата све послове од значаја за ПД ТЕНТ. Његово увођење захтева ангажовање свих запослених који учествују у реализацији новог информационог система. Овај посао је снажно подржало пословодство, што је неопходан услов, с обзиром на то да увођење таквог информационог система подразумева и промене навика у пословању, као и нове процедуре и токове докумената – каже Сава Јелисавчић, шеф техничког тима и координатор свих тимова ангажованих у овом пројекту, истакавши да је за комплексно предузеће, као што је ТЕНТ, ово посао од више година.

Сређивањем пословних процеса према САП-овој технологији, унапредиле се свакодневни послови у свим деловима предузећа. Добиле се и тачнији подаци. За пословодство то ће значити и веома ефикасну подршку у одлучивању.

– У овој фази обухваћен је велики део послова, каже наш саговорник. – У потпуности се држимо САП-ове методологије за увођење оваквих пројеката, која се спроводи преко тимова кључних корисника и техничког тима информатичара. Тимови кључних корисника су формиран за сваку пословну област, са задатком да заједно са испоручиоцем учествују у дизајнирању информационог система и примени САП-овог начина рада на све пословне активности у ПД ТЕНТ. Друга, велика улога кључних корисника је тестирање самог система. Трећа али не мање важна је да овај тим, после обављеног тестирања и прихватања система, обучи крајње кориснике за рад на новом систему.

Сава Јелисавчић: САП обухвата све послове од значаја за ТЕНТ

Сваки тим састављен је од три стручњака, специјалиста за одређену област и једног информатичара. Технички тим, састављен од информатичара, има задатак да учествује у раду тимова кључних корисника, да прихвати експлоатацију новог информационог система, да обезбеди његово одржавање, обави пренос података са постојећег на нови информациони систем, да обезбеди даљи развој информационог система и подршку за све информатичке потребе корисника.

Јелисавчић истиче да је ово веома сложен посао, који подразумева озбиљну обуку за савлађивање методологије и самих програма за обављање одређених послова у ПД ТЕНТ. У овој фази набављено је 130 лиценци за крајње кориснике, а у неким будућим фазама биће их још.

Ђ. Поповић

До плана упркос ПОТИСКИВАЊУ

Зимски период спремно дочекан: ТЕ „Костолац“

После обављених ремонта у погону три, а од краја октобра на мрежи и четврти блок. – Деветомесечна производња од 3,5 милијарди киловат-часова већа од планиране за 4,1 одсто

После добро обављених ремонта, костолачки произвођачи електричне енергије настављају битку за планове, који су знатно обимнији него претходних година. Ово је и разумљиво, јер је од маја у погону и ревитализовани блок од 100 мегавата у Термоелектрани „Костолац А“. Од прве половине октобра, пошто су ремонти завршени, у погону су три, а од краја тог месеца на мрежи је и четврта производна јединица. Са свим блоковима у погону, термоелектране систему дневно испоручују и до 18 милиона киловат-часова електричне енергије.

За протеклих девет месеци, електроенергетском систему Србије испоручено је 3,5 милијарди киловат-

часова електричне енергије, што је за 4,1 одсто више од плана за овај период. Бољи učinak од планираног остварили су блокови ТЕ „Костолац А“, који су у овом периоду произвели 882 милиона киловат-часова електричне енергије или за 46 процената више од плана. Томе је посебно допринео блок А2, чији је план реално испод његових могућности, због ограничене производње угља на коповима. То је потврдио и Бојан Живановић, помоћник директора ПД „ТЕ-КО Костолац“ за производњу електричне енергије, додавши да су и копови у протеклом периоду остварили добре производне резултате, па је и блок А2 био ангажован и више него што је планирано.

Производне јединице у ТЕ „Костолац Б“ у овом периоду испоручиле су 2,61 милијарду киловат-часова електричне енергије, што је за нешто више од пет одсто испод плана. Због кварова, разлози тог подбачаја били су већи број испада од планираних, али и ангажовање блокова са нижом снагом од реално могуће. У првој половини године било је и потискивања, па је све то умањило учинак ових производних јединица.

У термоелектранама очекују стабилан рад блокова и у наредна три месеца. Залихе угља на депонијама су сасвим солидне, а са стабилном производњом на површинским коповима реално је очекивати и добар учинак свих блокова. То и гарантује да пласман електричне енергије у енергетски систем Србије наредних месеци сигурно неће бити испод очекиваног.

Ч. Радојчић

Ремонти у ХЕ „Бајина Башта“ завршени 23. октобра

У ХЕ „Зворник“ продужени ремонт завршен 8. новембра, а у ХЕ „Потпећ“ тај посао обавиће се до краја месеца

Према плану ремонта у ПД „Дринско-Лимске ХЕ“ требало је да се сви ремонтни радови заврше почетком треће недеље октобра, али није тако било. Ремонти у ХЕ „Бајина Башта“ завршени су 23. октобра, јер се одустало од продуженог ремонта на четвртом генератору због јесењих киша, а вађење ротора и преклињавање статорског намотаја подразумева рад на отвореном. Ремонти су завршени и у „Електроморави“ 16. октобра, али су ремонти у ХЕ „Зворник“ продужени до 8. новембра, а у „Лимским ХЕ“ потрајаће до краја новембра. План је једно, а живот нешто друго, тек када се отвори машина – види се колики је обим посла који се мора обавити. У ХЕ „Зворник“, на другој и трећој машини, имали су продужени ремонт, јер су ремонтовали носеће лежајеве, што није нимало једноставан посао. Треба изва-

дити делове као што су звоно, које се веже са вратилом, а и плоче на којима лежи све што се у генератору врти. Ти делови су тешки по три и четири тоне, а могу се само попреко извлачити. Делови после тога одлазе у фабрику на обраду, што захтева време.

– Што се тиче ремонта у „Лимским ХЕ“, они су одавно завршени у три акумулационе хидроелектране. У току је ремонт проточне ХЕ „Потпећ“ и то треће машине на којој је планирано преклињавање статорског намотаја – што подразумева вађење ротора. Када је, међутим, извађен ротор, на једном полу констатован је међунавојни кратак спој. Ротор је извађен и послат у „Електроремонт“ – Суботица на санацију – каже Предраг Млађеновић, технички директор „Лимских ХЕ“. Али, то није било све. На статору су се појавиле

велике вибрације, три пута веће од дозвољених. Обављена је, стога, санација спојева на језгру генератора, вађен је статор са намотајем, кућиште језгра је раздвојено на трећине, узете су мере за изолациони материјал клингерит, који је потом уграђен у спојеве. Статор је враћен на своје место и постављени су штапови, који су пре тога били демонтрани. За такав велики и сложен посао није било искуства, па су у томе много помогли стручњаци и радници ХЕ „Бајина Башта“, који су се са оваквим проблемима већ суочавали. Радове на преклињавању статора изводи „Север“ из Суботице.

После завршетка овог продуженог ремонта на трећој, у класичан ремонт иде друга машина. Током октобра уграђена је дигитална побуда на генераторима у ХЕ „Кокин Брод“. Уз помоћ радника „Лимских ХЕ“, послове је реализовао Институт „Никола Тесла“.

М. Ђокић

Агрегати чекају воду

Модернизација агрегата у ХЕ „Ђердап II“

Од почетка године до 22. октобра у ХЕ „Ђердап I“ произведено нешто више од 4,8 милијарди киловат-часова или 83 одсто од плана

Добра погонска спремност и одличан доток воде током септембра у ХЕ „Ђердап I“ омогућили су месечну производњу од 432 милиона киловат-часова електричне енергије или 42 одсто изнад плана. У протеклом периоду, међутим, данак је узела дуготрајна суша, тако да такав добар резултат мало значи за укупан производни домет. Јер, далеко од планских вредности реализована је производња електричне енергије од почетка године до 22. октобра. Са произведених нешто више од 4,8 милијарди киловат-часова достигнуто је тек 83 одсто од плана, што указује и на то да директна штета настала због сушног периода од априла до августа износи око 842 милиона киловат-часова електричне енергије. ХЕ „Ђердап I“, значи, „у минусу“ је за око два месеца да би надокнадио изгубљену енергију.

Сагледавајући овогодишње производне резултате уочава се и да је преба-

чај плана реализован, поред септембра, једино још у фебруару, када је износио 13 одсто. Најмање струје добијено је у мају, када је произведено само 379 милиона киловат-часова или 57 одсто од плана. Зато све више и забрињава таква негативна прекретница, имајући у виду да је после 2002. године у овој електрани само у 2005. години реализован позитиван биланс. Тим пре што за 37 година рада ХЕ „Ђердап I“ само у седам година није успео да оствари план производње електричне енергије. Негативан рекорд био је у 2003. години, када је због најнижег протока откада се мери водостај Дунава, реализовано само 79 одсто од планиране производње. Насупрот томе, производња у овој нашој највећој електрани доста ће се удаљити од рекорда из 1980. године, када је произведено више од седам милијарди киловат-часова струје. У Диспечерском центру ХЕ „Ђердап I“ тим поводом истичу да су агрегати максимално спремни

и оспособљени, али шта то вреди када нема довољно воде.

На другој дунавској електрани, међутим, ситуација је сасвим другачија. Иако ради без два агрегата која су у ремонту, преосталих осам који су у сушном периоду поустајали, са повољним доточима надокнадили су изгубљено и премашили план производње. До 22. октобра у ХЕ „Ђердап II“, наиме, произведено је више од 1,1 милијарду киловат-часова електричне енергије, односно два одсто изнад плана. Производња је тим боља уколико се има у виду да је А6 ван погона већ дуже време (због замене турбинске осовине), док је А5 (услед тромесечног ремонта и замена турбинског регулатора и команда) у погон ушао тек 26. октобра. Такви радови управо започињу и у А4 у истом временском трајању.

Последњих дана октобра водостај Дунава био је у благом порасту и кише које су падале свакако да су добро дошле. Повољнија хидрологија омогућиће да ХЕ „Ђердап I“ унеколико ублажи губитак, а да ХЕ „Ђердап II“ биланс поправи за још који проценат.

М. Дрча

Нове станице за савремену комуникацију

Новим и савременим „Пупиновим“ даљинским станицама у ТС 110/10 и 35 kV замењено дотрајалих 17. – У пробном раду већ 14 станица

Систем даљинског управљања у трафо-станицама 110/35, 110/10 и 35/10 kV у ПД „Електродистрибуцији Београд“ званично је пуштен у рад још пре тридесетак година, односно давних осамдесетих година прошлог века. Од почетних десетак, стигло се до бројке од педесет седам и то за оно време врло квалитетних станица, рађених по лиценци шведске фирме „АСЕА“. Застарели протокол за комуникацију са Центром за управљање, проблеми у повезивању помоћу нових телекомуникационих уређаја, недостатак резервних делова и учестали кварови, нарочито у летњем периоду, главни су разлози да се после дугогодишњег рада у систему даљинског управљања приступи њиховој замени.

У ЕДБ-у је крајем претходне године, стога, и потписан уговор са Институтом „Михаило Пупин – Аутоматика“ о замени новим и поузданијим „Пупиновим“, које по свему одговарају савременим захтевима и то за седамнаест дотрајалих даљинских станица. Нове станице су великих техничких могућности, засноване на индустријским рачунарима са Pentium III процесорима, без ротационих делова и хард дискова, а то су и делови који се најчешће кваре. Већ таква карактеристика допринела је да се значајно повећа средње време између кварова. Из станице, тако, може да се преноси мноштво најразличитијих података, а најчешће се користе сигнализације, мерења, бројачи, команде и аналогне команде.

– Нове станице су модуларног типа великог капацитета и за разлику од старих, које су биле „на вези“ само са једним центром, могу да комуницирају са четири надређена управљачка центра. У те сврхе користи се стандардни комуникациони порт, који омогућава ко-

Нове даљинске станице омогућавају комуникацију са четири управљачка центра

ришћење различитих савремених телекомуникационих уређаја – жичаних и радио-модема, оптичких мултиплекса и других. А, како је реч о класичном рачунару, са стандардним мрежним прикључком, уз одговарајућу телекомуникациону инфраструктуру могућ је и надзор из канцеларије – објашњава Божидар Ћирић, шеф Службе процесне технике у ПД ЕДБ, наглашавајући да су тиме и трошкови знатно смањени. Јер, дијагностика се уради у канцеларији, а екипе излазе на терен само ако је то неопходно.

Радови на замени даљинских станица почели су још у јануару. За физичку замену, односно скидање старе, монтажу нове и софтверско подешавање станице било је потребно око четрнаест дана, а још седам за физичко испитивање из центра, односно за проверавања да ли све то – од самог центра до трафо-станице – ради онако како је предвиђено. Замењено је свих уговорених седамнаест даљинских станица, а у пробном раду је четрнаест. Оне су и комплетно завршене, док преостале три чекају на тестирање. Занимљиво

је и то што је замена, коју су спровели стручњаци Института „Михаило Пупин“, рађена у „живим“ трафо-станицама, без гашења постројења.

Многобројне су предности нових даљинских станица. Израђене су од нових материјала и поузданије су у раду, јер имају уграђене процесорске плочице које су замениле компоненте које лако прегоревају. Захваљујући њима омогућено је повезивање на неколико начина, жично за стара постројења и оптиком за нова. Станица подржава све стандардне протоколе за комуникацију са Центром и нема захтева за постојањем одређеног процесног рачунара. За комуникацију је довољно само то да са обе стране постоји исти протокол.

У Служби процесне технике међу најважније предности сврставају могућност да се користи преносни пут који не зависи од даљинске станице. То у пракси значи да се може користити жица, радио-веза, оптика, па и мобилна телефонија као преносни пут, ако је то економски исплативо.

М. Стојанић

Продужено важење сертификата

Успешно положена прва ре-сертификациона провера. – До наредне провере реализоваће се и увођење система менаџмента заштитом животне средине и здрављем и безбедношћу радника, као и интеграција ова три система

Од стручњака сертификационе куће „TIV management service“ из Минхена, чији су контролори почетком октобра извршили провере, ПД „Електросрбија“ добила је прву позитивну оцену за спровођење успостављеног система квалитета (QMS) у складу са стандардима ISO 9001:2000. У најкраћем, закључено је да су „задовољени захтеви стандарда на којима се базирао аудит и да се препоручује продужење важења сертификата“. Екипа аудитора проверавала је како се QMS документација користи и унапређује, односно како се управља и унапређује систем квалитета. С обзиром на то да није могуће обухватити све детаље овог процеса, релевантна подручја проверавана су методом случајног узорка, па су тако, осим у Управи ПД-а, контролори проверавали спровођење овог система у још седам огранака друштва. Како је тим поводом истакао Десимир Богићевић, заменик директора ПД „Електросрбија“, таква успешна прва надзорна провера успостављеног система менаџмента квалитетом подстрек је настављању тих активности и у Огранку Ужице.

У збирној оцени ове немачке сертификационе куће наводи се да се у овом привредном друштву на ефикасан начин реализује систем управљања квалитетом, а у складу са захтевима прописаног стандарда. Закључује се, такође, и да се подршком руководства подупире даљи развој система управљања, тако што се и његова ефикасност редовно оцењује, а по потреби примењују и корективне мере. При томе, успостављени су већ и неки циљеви квалитета, као што су смањење прекида у напајању електричном енергијом за 30 одсто за годину дана, повећање задовољства купаца за 30 одсто у периоду од две године, а за 20 одсто мање је потребно и времена за пружања услуга купцима.

Контрола спроведена у седам огранака

Затечено стање контролори оцењују на основу неких критеријума, као што су критична неусаглашеност (што се мора отклонити пре продужења сертификата), некритична неусаглашеност (отклонити до следеће провере), да није у складу са стандардом, али да га је могуће побољшати... Као посебно позитивно, аудитори у извештају наводе да је у току процеса реорганизације на одличан начин одржан континуитет у снабдевању електричном енергијом и у пружању свих других услуга. Истичу, такође, и неке позитивне појединачне примере, као што су интернет комуникација са крајњим корисницима у Огранку Шабац, коришћење Парето методе у обради података у Огранку Лазаревац, аналитичка обрада свих података у Огранку Чачак и примена

најновијег техничког достигнућа за еталонирање електричних бројила у Огранку Краљево. На листи мера које је потребно предузети наведене су 24 ставке, од којих се девет односи на некритичне неусаглашености.

Према речима Богићевића, на овоме се неће стати и до краја године, по плану менаџмента, очекује се да се имплементира и заврши и сертификациона провера и за систем менаџмента заштитом животне средине (EMS) у складу са стандардом ISO 14001:2004, а до краја априла 2008. године и менаџмента здрављем и безбедношћу на радном месту (OHSAS) у складу са стандардом ISO 18001:1999. Уследиће, после тога, сажимање ова три система у интегрисани систем менаџмента (IMS), што ће се реализовати до краја јуна 2008. године.

Р. Весковић

IN MEMORIAM

Преминуо Родољуб Марковић, директор ПД „Електросрбија“

После краће и тешке болести 31. октобра 2007. године преминуо је Родољуб Марковић, директор ПД „Електросрбија“ Краљево. У присуству породице, запослених у ЈП ЕПС и „Електросрбији“, као и многобројних пријатеља и пословних партнера Марковић је 1. новембра сахрањен на Старом краљевачком гробљу.

Родољуб Марковић, инжењер електротехнике, рођен је 11. априла 1944. године у Врдилима код Краљева. Радни век започео је 1969. године у ЈП „Електросрбија“ на пословима инжењера за типизацију. Обављао је, после тога, послове шефа припреме рада у „Електромонтажи“, одговорног пројектанта у Пројектном бироу „Електросрбије“, руководиоца за техничке послове у ЕД Краљево, помоћника директора за техничке послове у ЈП „Електросрбија“, директора „Електромонтаже“ и водећег инжењера у ЈП „Електроисток“, Погон Крушевац. Од 2004. године Марковић је био директор ПД „Електросрбија“.

На комеморативној седници, одржаној поводом смрти Родољуба Марковића, Десимир Богићевић, заменик директора ПД „Електросрбија“ истакао је, између осталог, да се Рођа до последњег тренутка интересовао за посао: како иде наплата, како се обављају припреме објеката за зимски период, смањују ли се губици електричне енергије... Богата радна биографија сведочи да је Марковић радни век посветио развоју „Електросрбије“ и ЕПС-а и пуно допринео да ово друштво постане пословно стабилно и са јасном визијом будућег развоја.

Реконструкције у замаху

После реконструкције ТС 110/35/10 kV „Ниш 13“, у завршној фази радови и у ТС 110/10 kV „Ниш 10“, а у току су у ТС 35/10 „Центар“

У намери да потрошачима обезбеди што квалитетније и поузданије напајање електричном енергијом, Електродистрибуција „Ниш“, Огранак ПД „Југоисток“, у 2007. години наставила је са улагањима у високонапонским електроенергетским објектима и то реконструкцијом и ремонтима ТС 110/10 kV и 35/10 kV (ТС 110/35/10 kV „Ниш 13“, ТС 110/10 kV „Ниш 10“, ТС 35/10 kV „Центар“). Реконструкција обухвата замену постојеће електроенергетске опреме (расклопне опреме, релејних склопова итд.), као и доградњу нових ћелија од 10 kV и уградњу нових енергетских трансформатора. Ови радови део су свеобухватног инвестиционог плана ПД „Југоисток“ тј. Огранка Електродистрибуција „Ниш“, усмереног ка капиталним електроенергетским објектима, а све то у циљу трајнијег решавања снабдевања потрошачког конзума електричном енергијом на средњем напонском нивоу. Вредност изведених реконструкција је преко 150 милиона динара.

– Једна од већих инвестиција започета 2006. године – реконструкција ТС „Ниш 13“ – реализована је у мају ове године доградњом још седам нових 10 kV ћелија у трансформаторској станици – наводи Горан Костић, шеф Службе одржавања електроенергетских објеката ЕД „Ниш“. Новоуграђене ћелије су најсавременије израде, са уграђеном микропроцесорском заштитом, која поред тога што поседује све функције заштите, надзире, управља, прати рад расклопне опреме и сигнализира њено погонско стање. Костић додаје и да је уграђена нова трафо-јединица, снаге 20 MVA, са пратећом примарном опремом чиме је инсталисана снага ове ТС повећана са 31,5 на 51,5 MVA. На тај начин је знатно повећана њена пропусна моћ, као и поузданост рада. Вредност ове инвестиције је око 30 милиона динара.

При крају радови на реконструкцији ТС 110/10 „Ниш 10“

Друга велика инвестиција чија укупна вредност премашује 70 милиона динара је реконструкција ТС 110/10 kV „Ниш 10“, која је у завршној фази, наставља Костић. У овом објекту дограђено је још седам нових ћелија, што представља укупно повећање досадашње пропусне моћи ка крајњим корисницима за око 70 одсто. Набављен је и још један енергетски трансформатор, снаге 31,5 MVA чиме ће се, пре свега, повећати поузданост рада ове трафо-станице и удвостручити њена инсталисана снага са садашњих 31,5 на 63 MVA. У потпуности је реконструисан и систем заштите и управљања, са уградњом најновије генерације микропроцесорске заштите чиме се добило на повећању квалитета и поузданости рада појединих елемената овог енергетског постројења. Ово се, пре свега, огледа у бољем искоришћењу постојеће и дограђене опреме и што је најзначајније у битнијем скраћењу трајања прекида у напајању потрошача насталих услед хаварија и кварова, закључује Костић.

У току је реализација још једне велике инвестиције ПД „Југоисток“ и то реконструкција ТС 35/10 kV „Центар“, у центру Ниша. Анализе квалитета и континуитета испоруке електричне енергије у овом делу Ниша указале су на то да се смањују квалитет и поузданост пласмана електричне енергије крајњим корисницима.

Проблеми су настали углавном због истрошености и застарелости опреме, а тиме је поузданост њеног рада све мања. Иако једна од најстаријих ТС овог типа, изграђена још давне 1966. године, у њој до сада није било значајнијих инвестиционих захвата. Реконструкцијом ове ТС, стога, потпуно ће се заменити целокупно 10 kV постројења, као и сва опрема у 35 kV постројењу. Сва опрема имаће нову микропроцесорску заштиту, која ће омогућити и надзор управљања, као и праћење рада расклопне опреме и сигнализирање њиховог погонског стања и то како на локалном нивоу, тако и у самој ТС, а преко система даљинског управљања и надзора и у надлежном диспечерском центру. Вредност ове инвестиције је око 50 милиона динара.

Сагледавајући урађено, као и планирана улагања у наредним годинама, реално је очекивати значајно повећање показатеља квалитета и поузданости испоруке електричне енергије на средњем напонском нивоу. Прави ефекти, међутим, биће видљиви тек за неколико година када ће се много лакше долазити до нових прикључака и то за обе категорије купаца. Крајњи корисници, и то уз квалитетнији напон у много мањем периоду остајаће, значи, без напајања струјом.

С. Манчић

Усвојен пројекат рачунарске мреже

Имајући у виду организациону сложеност, као и ниво постојеће информатичке инфраструктуре, ПД „ЦЕНТАР“ је у овој години снажно кренуо у изградњу новог информационог система који ће представљати велики технолошки искорак у ширењу најсавременијих ИТ решења. У друштву је, стога, започела реализација више активности, као што су набавка инфраструктурне рачунарске опреме, миграција постојеће Oracle базе на нову верзију, развој јединственог система за продају и наплату електричне енергије (billing), увођење подсистема за кадрове и зараде, едукација корисничког кадра и повезивање и доградња рачунарске мреже на свим локацијама. Пошто рачунарска мрежа за пренос података представља и основ за функционисање интегралног информационог система читавог друштва, на пословима пројектовања мреже ангажована је реномирана пројектна кућа „Електроисток – Пројектни биро“ д. о. о., чије су референце присутне у свим деловима ЕПС-а.

Пројекат нове рачунарске мреже пружа техничка решења чија је неопходност увођења уочена након обављене детаљне анализе тренутног стања мрежне инфраструктуре. Основни циљеви који ће се тиме постићи су: висока поузданост система употребом редувантних мрежних уређаја, употреба преносних путева и сервиса Телекома Србија, централизовани приступ Интернету, иновација мрежне опреме уређајима високог технолошког нивоа, систем за управљање, проактиван централизовани надзор рачунарске мреже, унапређење система заштите имплементацијом Firewall и IPS система, филтрирањем WEB садржаја, анти-X заштитом и другим механизмима, као и могућност имплементације додатних сервиса, пре свега ИП телефоније и видео надзора.

Р.Е.

ПОСЛОВНИ ПАРТНЕРИ ЈП ЕПС

„Бетоњерка“ са новим ВЛАСНИКОМ

Прво предузеће издвојено из ПД „Електровојводина“ продато на аукцији, а нови власник је Славиша Пурић из Београда

„Бетоњерка“ из Сомбора, некадашњи део ПД „Електровојводина“ и већ две године самостално предузеће, продато је на аукцији одржаној крајем септембра у Сомбору. Према речима директора Милана Бранкова, аукцијско надметање је било врло неизвесно, због великог интересовања купаца. У равноправној борби десет конкурената за ово квалитетно предузеће победио је Славиша Пурић из Београда, понудивши за „Бетоњерку“ 290 милиона динара.

– Пошто је Пурић већ власник „Бетоњерке“ из Алексинца, која се бави сличним пословима, очекује се да ће промена власника за ово сомборско предузеће значити и нови пословни изазов. С обзиром на производни програм, сасвим је извесно да ће „Бетоњерка“ и даље бити један од водећих пословних партнера „Електровојводине“. То су, пре свега, бетонски стубови, као

Бетонски стубови за „Електровојвину“

и монтажне армирано-бетонске трафостанице – рекао је Бранков.

„Бетоњерка“ је, иначе, прошла стандардне фазе приватизације. Најпре је сачињен елаборат, који је урадио Економски институт из Београда. Уследила је, затим, процена капитала. Књиговодствена вредност „Бетоњерке“ 31. децембра 2005. године износила је 119 милиона, а процена за потребе аукцијске продаје направљена је на 156 милиона динара. Агенција је утврдила распон између најниже и највише цене – и то између 124 и 187 милиона динара.

Доња цена у овом распону значи да се ово предузеће није могло продати испод ње, уколико прва аукција не би успела. Горња цена, пак, представља обрачунску категорију за утврђивање стартне позиције.

На аукцији се у надметању стартовало од 29 милиона, што је представљало 20 одсто од горње процењене вредности (од 187 милиона). У току је сређивање папира и потписивање уговора, а очекује се да нови власник ускоро преузме руковођење предузећем.

Љ. Милић

ШТА БИ БИЛО КАДА ЕЛЕКТРИЧНЕ ЕНЕРГИЈЕ НЕ БИ БИЛО ЈЕДАН, ТРИ, СЕДАМ ДАНА...

Погубне последице колапса

Несташница електричне енергије најпогубнија
за велике градове: Праг

Опомињућа студија сценарија могућег blackouta у Чешкој актуелна и за друге земље. – Свет се све чешће суочава са изненадним и већим прекидима у снабдевању струјом

У Чешкој су ретки прекиди у снабдевању струјом и то, углавном, после неке олује, међаве, хаварије на преносној мрежи. Електричне енергије има довољно, чак се и извози. Али, ипак, и овде се почетком августа догодило испадање које је за сат и по избацило из рада све банкомате, плаћање картицама, Интернет банкарство... И рекли су потом и клијенти и запослени у банци – страшно, не дај боже да се понови.

Током лета Њујорк је поново имао прекид у снабдевању струјом. У овом мегаполису то није било први пут – 2003. године било је и много горе. У таму је тада утонуо низ великих градова на источној обали. О испадањима електрике све знају житељи Калифорније. Велике колапсе електроенергетске мреже (blackout, како се све чешће називају ови прекиди) доживели су и Италија, Македонија, а нарочито Космет и Албанија (имају их често, иако су на снази планске редуције управо да би их спречили).

Под blackoutom се подразумева неочекивано, веће и по трајању дуже од пола дана испадање система снабдевања, а конкретно преноса електричне енергије. Опасности од колапса постају опипљива реалност у свету који се суочава са све већим дефицитом енергетских извора. Ниједна земља није тога поштеђена.

Сценарио, односно студију могућег blackouta у Чешкој, који су написала два водећа овдашња стручњака за безбедност, Милош Балабан и Антоњин Рашек, изгледао би овако (преноси се у целини):

Први дан

Од Нове године Чешку је задесио јаки мраз, траје већ две недеље. Нагло је скочила потрошња електричне енергије и већ се местимично осећа њен недостатак. Велика снежна међава, средином јануара, оштетила је на

неколико кључних места систем преноса електричне енергије. До прекида у снабдевању струјом дошло је у најгорем могућем тренутку, једног јануарског понедељка око 7 часова и 30 минута, када већина људи иде на посао, деца у школу... Испао је одмах готово цео железнички саобраћај, који је у Чешкој, углавном, електрифициран. Заустављен је и ваздушни превоз због контроле и управљања, зависних од електричне енергије. Осим трамваја и метроа, убрзо почињу да „испадају“ и аутобуси градског саобраћаја. Угашени семафори довели су до саобраћајног хаоса, а онда и до колапса. Престало је да светли у тунелима. Већина возача градских аутобуса решила је проблем повратком у гараже, као и људи који су аутом кренули на посао. Око 10 сати престали су да раде и мобилни телефони. Болнице су радиле још неколико сати захваљујући агрегатима, а лекарска помоћ је пружана само у најхитнијим случајевима. Престале су да раде банке, аутомати, благајне у радњама... У домаћинствима не раде радио и ТВ пријемници, апарати у домаћинству, грејање у становима. Фиксна телефонија је, такође, убрзо ућутала.

Грађани су у први мах ту ситуацију узимали као непријатност, потом као тешкоћу, али нису одмах рачунали на то да би могло доћи до великих економских и личних штета. До угрожавања људских живота долазило је тада само у изузетним случајевима, на пример, ако би отказао агрегат у болници или приликом избијања панике. Државни и самоуправни органи градова и општина почели су ситуацију озбиљније да схватају када ни по подне није било струје, па је било јасно да није реч о уобичајеном краткотрајном нестанку струје.

Тродневно испадање

Разлога за веће бриге, ипак, није било јер једнодневни престанак снабдевања електричном енергијом није имао катастрофалан ток, нити је изазвао неко расуло. Због зиме, најтежи проблем било је грејање. Није било ни градског осветљења. Показало се и то да је, што су насеља већа, проблеми тежи. А највеће проблеме имао је Праг.

Следећег дана саобраћајни хаос се смирио, али само зато што бензинске пумпе нису радиле, што је ограничило саобраћај. Неки боље ситуирани, са парам, фирмама и другим упориштима у иностранству, почињу с породицама превентивно да напуштају земљу. Пошто банке и аутомати не функционишу већ три дана, доста људи почиње да осећа недостатак новца. Супер и хипер маркети не раде, мале бакалнице које су наставиле да раде исцрпеле су залихе за два-три дана. Болнице су ограничиле рад само на најакутније операције. Проблеми с кварењем намирница и хигијеном нису још тако велики,

Градски саобраћај први на удару због недостатка струје

због оштре зиме. Али, због мрза и прекида струје компликује се снабдевање пијаћом водом.

Расте незадовољство грађана, појављују се први случајеви насиља и злоупотребе ситуације, пре свега пљачке и пустошења напуштених станова и кућа. Државни и самоуправни органи су мобилизовали сав могући безбедносни потенцијал, али ефекти су скромни. Примарни и стратешки циљ је обнова испоруке електричне енергије из иностранства и то по сваку цену! Три дана без електричне енергије довело је до критичног стања кључних грана и активности (саобраћај, рачунарске мреже, снабдевање, здравство, хигијена...). Не функционише производња, већина људи не иде на посао, деца не иду у школу, сви су у кућама и становима, хране се из резерви. Почиње, мада још доста скромно, да стиже помоћ из околних земаља, пре свих из Аустрије и Немачке. Створиле су се, значи, и претпоставке за тежак криминал...

После недељу дана

Наредних дана и даље је био колапс у саобраћају, телефонији, банковном систему, отказало је снабдевање, проблематично је постало и елементарно информисање међу људима. Становништву понестају и храна и новац, што води стресном и насилном понашању појединаца. Здравствена заштита, практично, више не постоји, све су већи проблеми и са недостатком воде за пиће. Грађани се усуђују да излазе само дању, под плаштом ноћи дешава се најгори криминал, људи остају у кући не само због страха него и да би бранили то што имају. Све

већи број људи одлази из градова, сви који имају викендице, куће и рођаке у селима и малим местима. Инострана помоћ је појачана захваљујући мобилизацији јединица НАТО, ситуација се делимично побољшава, макар и само у погледу хране, здравства и снабдевања. Највећу и најефикаснију помоћ добила су погранична подручја према Словачкој, Аустрији и Немачкој. После 160 сати прекида почињу, уз помоћ из иностранства, да се обнављају испоруке електричне енергије.

Та седмица без електричне енергије довела је до колапса у свим кључним гранама и службама. Ситуација је била комплексно ризична и погодила је све области економског, друштвеног и појединачног живота. Кризно стање проверило је не само понашање и способност становништва за преживљавање на погођеној територији и степен девијантног понашања него је истовремено на испиту била и способност владајуће елите за стратешко владање. Поново се потврдило да народи и владајуће елите пречесто уче на катастрофама.

Резиме: Шта би све стало?

Авио-превоз: Биће потпуно обустављен, управљање и контрола летењем захтевају уређаје и компјутере који се напајају из електричне мреже.

Железнички превоз: У Чешкој је готово сав електрифициран па без електричне енергије није у функцији, као ни сигнални и други уређаји на пруги и у станицама.

Градски саобраћај: Колапс семафора, чести застоји и повећан број удеса, компликације приликом танковања. Обуздава рада градског саобраћаја.

Индустрија: Углавном је електрифицирана, вођена је претежно компјутерским системима и због тога готово да не би ни радила.

Инфраструктура: Не би функционисали компјутерски системи, кућни телефони, мобилне мреже, банкарски систем – банкомати, плаћање картицама, благајне у трговинама, камере, радар, фотоћелије....

Снабдевање: Престало би снабдевање храном и неопходном робом (домаћинства имају, углавном, залихе за три до пет дана, део тога би пропао због тога што не раде фрижидери и замрзивачи, не би било ни воде из водовода).

Милан Лазаревић

Њујоршке поуке

Њујорк: несташница воде и мрак – највећи проблеми

Највише искуства са колапсом електроенергетске мреже имају житељи Њујорка. Још 1965. године тамо је дошло до великог прекида у снабдевању због једне лоше изведене њене поправке. Удар грома у мрежу оставио је 12 година касније добар део града без струје. А онда 14. августа 2003. године, без струје је остало 50 милиона људи у Њујорку и у низу других великих градова на истоку САД и у Канади. Био је то гром из ведрога неба, многи су, а нарочито неколико десетина хиљада људи који су на 37 степени Целзијусових заглавили у метроу, мислили да је дошло до новог терористичког напада на Њујорк.

Влада је, најпре, саопштила да је узрок био пожар у једној централни, па онда удар грома у мрежу на Нијагариним водопадима. У то време на небу није било ни облачка! Разматрала се и варијанта да је у питању тешко објашњив каскадни ефекат неколико преоптерећених каблова високог напона. Најближе истини било је објашњење да су у питању кумулативне последице застарелог стања мреже за пренос електричне енергије, која тражи хитну модернизацију.

Роберт Фронек из Кливленда (Охајо) описује 14. август као најгори дан у свом животу. „Најгоре је било што није било воде. А у Кливленду је нестала зато што пумпе покреће струја. Одједном, била је апсолутна тама, као када бисмо живели у Ираку“.

Најгоре је, међутим, било што је blackout погодио огроман број људи у индустријском срцу земље од Детроита до Њујорка, па чак до канадског Торонта. Крајње сурова четири дана без струје проживело је 50 милиона Американаца

У метроу ипак најтеже

ца на 35 степени – без климатизације, фрижидера, воде, веза, аута, метроа, железничког, авио и другог превоза, речју без инфраструктуре и тековина цивилизације. А најгоре сате доживели су путници метроа. Били су, истина, информисани о томе шта се десило, могли су да слушају умирујућу музику, али то није могло да спречи страх и хистерију. Материјална штета је процењена на 10 милијарди долара.

Неколико дана потом, као да је неко планирао, такав колапс задесио је и Европу, не тако јако, више опомене ради... Највише су га запамтили у Лондону, Шведској и Данској. Погодио је око милион људи и изазвао штету од неколико десетина милиона евра. Узрок је остао непознат. Истог месеца велико испадање система доживела је и Италија. Узрок је био у поремећају преноса електричне енергије после пада дрвета. Испадања су се ширила као лавина, десетине хиљаде људи заглавило се у лифтовима, возовима, метроима... А то је директно или индиректно погодило и суседне земље, тј. Аустрију, Швајцарску и Словенију. Истражна комисија утврдила је да је узрок била преоптерећеност и слабо одржавање преносних система. Комисије су и у другим земљама испитале испадања и предложиле мере како би се то убудуће спречило.

Blackout је постао и тема у Европском парламенту. Клод Турм, извештач за легислативу за либерализацију тржишта енергије, одбацио је предлоге за убрзано инвестирање у мреже високог напона. Јер, према њему, највећи проблем нису мреже инфраструктуре и њихово повезивање, већ то што енергетска политика није осигурала довољно извора, а и не улаже се у штедњу. Тражња за енергијом стално расте, а чак половина тога би се могла уштедети инвестицијама у ефикасније уређаје. Лојола де Паласио, комесар за енергетику и саобраћај, тврдила је тада да се у Европи не могу догодити такви случајеви као у САД, као и да такви колапси немају везе са либерализацијом енергетике. Не преостаје ништа друго него да им се верује.

М. Л.

За само два месеца поскупљење од 12 одсто

Уз раст цена нафте, на повећање цена утицали и заостајање градње нових капацитета и повећање тражње струје

Цене струје на европским енергетским берзама, крајем протеклог месеца, обарале су рекорде. Главни разлог томе је поскупљење нафте које по систему спојених судова прати раст цена гаса и угља, коришћених у термоелектранама. А ближи се и зима за коју многи мисле да ће коначно показати зубе. У највећем броју станова и пословних простора широм Европе грејање је укључено раније него обично, јер михољског лета овог пута није било и из лета и великих врућина готово одједном се ускочило у јесен.

То значи да би електране већ требало да почну да производе више струје. Неки аналитичари, међутим, указују на то да се понуда вештачки смањује. Тврди се да су у Немачкој и Француској ван погона капацитети од чак 19.000 мегавата (то је више него што има цела Чешка) и то се одмах осети по слабијој понуди и самим тим по вишој цени.

Струја наставља да поскупљује и на Прашкој енергетској берзи, отвореној у јулу. Тамо се сада мегават-час за први квартал 2008. године продаје за 65,40 евра, мада засад ретко ко купује по тој цени, вишој чак и од цене у Немачкој. За само два месеца струја је поскупела за 12 одсто. Фирмама се, наравно, то не свиђа иако је већина од њих домаћински пожурила да раније сачини уговоре и купи енергију за идућу годину, пре

најновијег таласа поскупљења, па ће им струја укупно поскупети за „само“ 14 процената. „Тржиште није функционално постављено. Морала би да се предвиди максимална цена“, истиче тим поводом Карел Шимечек, председавајући Удружења потрошача енергије.

Није само нафта крива...

На поскупљење струје, како тврде аналитичари, нема утицај само цена барела нафте. Упозоравају посебно да производња у Европи не држи корак са потрошњом, посебно у хладнијем делу године. Тржиште у Немачкој ових дана пресекла је најава да ће од планова да се до 2012. године у овој земљи изграде нови капацитети термоелектрана на угљ од укупно 20.000 мегавата бити реализовано свега 8.000 MW, дакле ни половина. Главни разлози том успоравању су неочекивано високе цене грађевинског материјала и све строже еколошке норме. То је поскупело градњу тако да је цена киловат-часа инсталисане снаге скочила на 1.500 евра, што је скоро два пута више него пре три-четири године.

„Ризик да снабдевање буде угрожено и да струја још више поскупи је увећан“, резимира аналитичар Дирк Бријесе, шеф фирме „Trend Research“. Он додаје да Немачка сада, као и низ других европских земаља, нема јасну енергетску концепцију. Засад је још на снази политичка одлука с краја 90-их да се до 2021. године из погона избаце све нуклеарне централе, а оне у укупној производњи у овој земљи

учествују са 27 одсто. Нуклеарну енергију би бар делом требало да надокнади енергија из ветра у чијем коришћењу је Немачка водећа земља у свету. Иако Немачка доста инвестира у нове капацитете, експерти Међународне агенције за енергију (IEA) не рачунају с тим да ће она убудуће имати значајније капацитете за извоз.

Докоро је Аустрија била значајан извозник. Сада, међутим, у шпичевима потрошње принуђена је да увози електричну енергију. Како пише немачки „Хандесблат“, Аустрија је у првих осам месеци ове године у трговини електричном енергијом била у дефициту од 5,6 милијарди киловат-часова. Беч жели да реши проблем убрзаном градњом нових централа на гас, које ће посебно помоћи изравнавању шпичева у потрошњи. У првој етапи, која је у току, рачуна се са постављањем пет блокова, укупне снаге 2.200 мегавата у вредности од најмање 1,1 милијарду евра. Производња би, тако, скочила за 15 милијарди киловат-часова и земља би поново постала значајан извозник.

Све више земаља зависно од увоза

Према „Хандесблату“, без нових капацитета неће моћи ни суседи Аустрије. У средњевропском региону до 2030. године биће ван погона, углавном из еколошких разлога, око 30.000 мегавата. Пољска би, на пример, у кратком року у наредних пет до седам година морала да затвори између 4.000 и 7.000 мегавата капацитета у централама на угљ. Словачка, поред блокова нуклеарке у Јасловским Бохунцима, треба да затвори електране на угљ „Војани“ и „Новаци“, тако да ће већ идуће године бити зависна од увоза.

Мађарска је већ одавно купац струје у иностранству – на тај начин покрива око петину потрошње. Крајем прошлог месеца државна компанија MVM продала је велике количине електричне енергије по неочекивано високој цени од 65 евра за мегават-час, тј. скупље од цене у Немачкој. Експерти из Будимпештанског Центра за енергетску политику (REKK) за идућу годину предвиђају да ће домаћинствима и фирмама струја поскупети за 20 до 40 процената.

Милан Лазаревић

Производња и тражња електричне енергије

Земља	Производња *	Тражња *
Немачка	581,2	563,5
Француска	549,2	482,4
Пољска	143,9	130,6
Чешка	76,2	62,7
Аустрија	63,8	63,8
Румунија	54,8	51,9
Бугарска	40,1	32,0
Мађарска	32,6	38,8
Словачка	29,0	26,2

*изражено у милијардама kWh

Опасне енергетске игре

Влада Македоније поништила тендер и сопствену одлуку за избор конзорцијума „Хач“ за новог власника термоелектране

Продаја другог по снази и значају производног капацитета у Македонији – Термоелектране на мазут „Неготино“, добила је некакав епилог. Влада Македоније, која је још у јуну, после расписивања међународног тендера, изабрала бугарско-канадски конзорцијум „Хач“ за новог власника термоелектране, предомислила се и после тромесечног тактизирања поништила је сопствену одлуку. Каква ће бити даља судбина ове термоелектране, снаге 210 MW и са годишњом производњом од 1,4 милијарде киловат-часова, засад се још не може предвидети. Јер и даље се у енергетици Македоније воде опасне игре. А званичници купују време и изјављују да сада постоје више варијанти – од задржавања државне својине на овом објекту до његове продаје другорангираној грчко-америчкој фирми „Senkar“, па и до могућности расписивања још једног, трећег тендера за приватизацију.

Одлука за поништавање тендера за продају ТЕ „Неготино“ првенствено је проистекла из великог притиска јавности, опозиције, а можда највише страног фактора. После продаје дистрибуција, македонски стручњаци и медији били су против тога да се странцима препусти и овај битан електроенергетски капацитет. Опозиционе партије (и то махом оне које су „кумовале“ приватизацији дистрибутивног дела система), негативно су реаговале и на сам избор бугарско-канадског конзорцијума, јер су Грци из „Senkara“ дали бољу финансијску понуду. На те реакције у вези са примењеним процедурама у избору понуђача надовезали су се и странци, почев од EBRD, па све до Међународне финансијске корпорације IFC и представника америчке владе, који су званично тражили аргументе за такав избор, штитећи при том, пре свега, америчко-грчке интересе.

На расписаном првом тендеру, Аустријанци су понудили само четири

Ни на другом тендеру није успела продаја ТЕ „Неготино“

милиона евра за куповину 100 одсто акција термоелектране на мазут, а при томе су и обећали да ће за ревитализацију објекта, касније уложити више од 700 милиона евра (!?). Остала је енигма шта је та понуда значила и колико је било реална. Први корак актуелне владајуће коалиције био је, тако, поништавање тендера и одлуке о продаји термоелектране и то, како је саопштено, због нереално ниске понуде овог страног инвеститора. Али, уместо заустављања њене приватизације, расписан је убрзо нови тендер, са главним критеријумом да се за ову ТЕ добије што већа цена, уз утврђени минимум од 28 милиона евра.

На овај други, а потом и спорни, тендер јавило се више заинтересованих компанија, поново канадско-бугарски конзорцијум „Хач“ (у коме главну реч има бугарска фирма „Fajnans inženjering“), „Mot Mekdonalds“ из Енглеске и „Junitin investment“ из Турске. Конзорцијум „Хач“ победио на тендеру са понудом од 61,7 милиона евра, уз обећање да ће, поред ревитализације термоелектране, на том простору изградити и нову термоелектрану на угља, капацитета 500 MW. Грчко-америчка компанија „Senkar“, незадовољна таквим избором (покренула је и поступак

арбитраже код домаћих и међународних судова), понудила је за термоелектрану 68 милиона евра, уз обећање да ће је преусмерити на природни гас и да ће изградити и нову гасну електрану, снаге 600 мегавата.

Избор за „Хач“ уследио је, како је речено у Влади Македоније, због бољег бизнис-плана. Ова продаја тиме би се и завршила да, после отпора јавности, није дошло и до неслагања са тим Вере Рафајловске, министра за економију Македоније. Она је запретила непотписивањем уговора, све док фирме овог конзорцијума не приложе лични портфолио, затим док се не испита њихов појединачни бонитет и док се не добије писмена гаранција да ће нови инвеститори одржавати хладну резерву објекта, као и да ће у првим годинама по регулисаним ценама целокупну производњу ТЕ уступати за потребе македонског ЕЕС. Како је таква гаранција добијена само од бугарске фирме у конзорцијуму, Рафајловска је и јавно запретила да неће потписати такав штетан уговор. У таквој ситуацији, значи, није ни преостало ништа друго него да се поништавањем тендера коначно стави тачка на вишемесечну агонију продаје ТЕ „Неготино“.

Саша Новевски

Гланцање електрана

Влада у Анкари планира да уз помоћ повољних међународних кредита Светске банке и ММФ-а у наредних пет година модернизује, изгради и повећа снагу највећих термо и хидро капацитета

Турска је због хидропотенцијала, географског положаја и систематског улагања у унапређење и модернизацију електроенергетског система, већ дуже време респектабилна енергетска сила. Прошле године је „флота“ од педесет термо и 140 хидро електрана, са инсталисаном снагом од готово 45.000 мегавата произвела довољно електричне енергије за 75 милиона становника. Како потрошња, међутим, расте из године у годину са вртоглавим прираштајем, стручњаци ЕУАС-а (највеће турске компаније за производњу електричне енергије) направили су амбициозан план ревитализације термо и хидро електрана уз неминовну изградњу нових.

ЕУАС тренутно брине о раду 15 термоелектрана, са укупно 9.200 MW инсталисане снаге, као и о четири таква капацитета (инсталисана снага 3.300 MW), која „дели“ са конкуренцијом. Међу њима највећа је ТЕ „Бурса“ са 1.432 MW инсталисане снаге, а веће су још ТЕ „Асфин Елбистан“ (1.355 MW) и ТЕ „Амбарли“ (1.350 MW). Када се томе дода да је под његовом надлежношћу чак 107 хидроелектрана са инсталисаном снагом од 11.000 MW, јасно је о како је моћној енергетској фирми реч. ЕУАС руководи и радом највеће турске бране „Ататурк“ (2.405 MW), у чијем су склопу и бране „Ка-

Брана на реци Манавгат

ракаја“ (1.800 MW) и „Кебан“ (1.300 MW). Све оне раде у оквиру хидропројекта Југоисточна Анадолија и када се комплетан систем 2010. године на Еуфрату и Тигру заврши, постаће ослонац турске електропривреде. У структури укупне производње електричне енергије у Турској на ЕУАС отпада око 55 одсто, али до 2012. године прећи ће и 60 одсто потреба за струјом.

У склопу плана ревитализације и повећања капацитета термоелектрана, Турска је плански у последњих десет година уместо лигнита прешла на коришћење природног гаса. Више од половине већих термоелектрана користи природни гас. Енергетска политика је усмерена на приватизацију мреже у снабдевању природним гасом и закључивањем дугорочних уговора са Ираком и Ираном као најближим комшијама. Термоелектране на угаљ остају, ипак, значајан производни капацитет, па је августа прошле године ЕУАС почео са изградњом нових објеката од 1.200 мегавата у оквиру постојеће ТЕ „Асфин Елбистан“. У том региону налази се и 40

одсто укупних турских резерви угља – лигнита. Уз помоћ повољних кредитних линија ММФ-а и Светске банке тече паралелно модернизација површинских копова и јамске експлоатације, али и ремонти постојећих термоелектрана. Тренутно је широм Турске у изградњи пет термоелектрана на угаљ и природни гас. Очекује се да ће до 2012. године оне ући у систем електропривреде са нових 3.500 мегавата инсталисане снаге.

Када је реч о нуклеаркама, турска Агенција за нуклеарну енергију (ТАЕК), упркос великим отпорима еколога код куће, успела је да прогура све неопходне законе и да крене у изградњу прве нуклеарне централе. Реч је о нуклеарки „Синоп“ у близини истоимене луке на Црном мору. Пројекат је вредан 2,7 милијарди долара и очекује се да ће НЕ „Синоп“ са производњом почети до 2014. године. ТАЕК је, иначе, лоцирао осам потенцијалних места за градњу нуклеарки, са укупним капацитетом од 5.000 мегавата, али такви планови, засад, остављени су за нека боља времена.

Б. Сеничић

ИЗ ЕЛЕКТРОПРИВРЕДЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Захтев за поскупљење струје

Сва производна и дистрибутивна предузећа Мешовитог холдинга „Електропривреде Републике Српске“ поднела су захтев за поскупљење електричне енергије. Неизвесно је да ли ће Регулатор ЕРС-а у потпуности уважити ове захтеве, али су губици Електропривреде са садашњим ценама струје неминовни, рекла је Бранислава Милекић, генерални директор холдинга, а пренела агенција Срна. „Електропривреда је за сваки киловат-час испоручен за потребе тарифних купаца у првом полугодишту ове године губила 2,34 пфенига.

Према њеним речима, цена киловат-сата у РС знатно је мања од оних које могу да се добију у извозу, и навела да су, примера ради, цене у Федерацији БиХ 15 одсто веће него у РС, као и да домаћинства која троше приближно исту количину електричне енергије као у РС у Хрватској за њу плаћају 38 одсто, а у Румунији 35 одсто више. Домаћинства у Републици Српској за утрошену електричну енергију дугују 170 милиона, а остале категорије потрошача 160 милиона КМ. Закључено је 22.506 уговора са купцима за репрограмирање дуга у укупној вредности од 45 милиона КМ.

П. М. П.

ИЗ ЕЛЕКТРОПРИВРЕДЕ ЦРНЕ ГОРЕ

ОСАМ ПОНУДА НА ТЕНДЕР
ЗА УВОЗ СТРУЈЕ

Електропривреда Црне Горе је почетком октобра расписала тендер за куповину 869 милиона киловат-часова електричне енергије колико ће јој недостајати наредне године и за то је обезбеђено 65,2 милиона евра. Увоз за 2008. годину, како су пренели медији, биће за 28 одсто мањи од овогодишњег, из разлога што је пљеваљска термоелектрана била три месеца у ремонту. Црногорска Електропривреда је тражену количину струје поделила у 12 партија, а једини критеријум за избор понуђача је цена. На тендер ЕПЦГ за увоз струје у 2008. години стигло је осам понуда и то фирми EFT, EGL, „Espada“, ATEL, GEN-i, ЧЕЗ, „Руднап“ и „Ретрејдинг“. Црна Гора, иначе, увози трећину потребне електричне енергије, заједно са КАП, који самостално од других система обезбеђује нешто више од 600 милиона киловат-сати.

Електропривреда Црне Горе је за годину дана, захваљујући смањењу губитака енергије, уштедела више од 164.600 мегават-часова електричне енергије. Или, по просечној цени са урачунатим ПДВ-ом – 17 милиона евра. Да би стала на пут неплатишама, ЕПЦГ је пре годину дана покренула акцију „Сви трошимо, а ко плаћа“. За само десет месеци, како је саопштено на конференцији за новинаре, поднето је 1.010 кривичних пријава против неуредних платиша, с тим што је суд донео и 115 ослобађајућих пресуда. У ЕПЦГ су нагласили и да ће наставити акцију смањења губитака на дистрибутивној мрежи. Процењује се да су до октобра лане губици, у највећој мери у дистрибутивној мрежи, достигали и 33 одсто, а за првих девет месеци ове године смањени су на 20,59 процената.

СКУПЉИ КИЛОВАТ-САТ

Црногорска домаћинства која имају двотарифна бројила струју ће, почев од обрачуна за октобарску потрошњу, плаћати 5,85 одсто скупље. Односно, киловат-сат ће, према одлуци Регулаторне агенције за енергетику, уместо досадашњих 6,28 коштати 6,65 евро центи. Реч је о другом поскупљењу за четири месеца, јер је у јулу цена струје увећана 9,3 одсто. Мањи број домаћинства која имају

једнотарифно бројило киловат-сат ће, као и до сада, плаћати 8,61 евроцент. На основу тога, цена електричне енергије за домаћинства у просеку, увећана је за 4,8 одсто.

Према речима Драгољуба Драшковића, директора Агенције, до поскупљења је дошло јер је ЕПЦГ приказала веће расходе од одобрених у јуну и то првенствено због општинских пореза на коришћење земљишта. Агенција је прихватила да то третира као оправдане трошкове на које Електропривреда није могла да утиче.

Ново поскупљење киловат-сата у Црној Гори може се очекивати већ почетком следеће године. Евентуално следеће повећање цена зависи од тога да ли ће ЕПЦГ доставити нови захтев за њихову корекцију. Агенција је прихватила и захтев Рудника угља да се цена тоне руде испоручене Термоелектрани повећа за 5,6 одсто, а на 21,9 евра до краја године. Рудник је, иначе, тражио да она буде око 28 евра.

ДЕМОНТИРАНА ПРВА ЦРНОГОРСКА
ВЕТРЕЊАЧА

Прва ветрењача у Црној Гори, постављена пре три године на Илином брду, четрдесетак километара удаљеном од Никшића, спуштена је средином октобра на земљу. Овог горостаса, високог 60 метара и тешког 120 тона, демонтисали су чланови невладине организације „Екстрем“. Засад, како су протеклог месеца јавили медији, из Електропривреде Црне Горе нема информације да ли ће на исто место, на коме су својевремено измерена значајна струјања ваздуха, бити постављен нови ветрогенератор.

Демонтирану ветрењачу, дар Владе Холандије вредан 850.000 евра, само неколико месеци после постављања, у фебруару 2005. године оштетио је гром. Једна од три елисе, тешка 7,5 тона, тада је одлетела у ваздух. А план је био да ово електроенергетско постројење подмирује потребе за струјом села у подручју Месне заједнице Вилуси, црногорске полиције и царине на граници према Федерацији БиХ. Демонтирана ветрењача завршиће у пећима никшићке Жељезаре.

У РУДНИКУ УГЉА „ПЉЕВЉА“
ПРЕКОБРОЈНО ОКО 400 РАДНИКА

Према предлогу нове систематизације, коју је припремио менаџмент пљеваљског Рудника угља, из овог предузећа ће бити отпуштено око 400 радника, да би се број запослених свео на 1.060. Одбор директора Рудника разматраће тај предлог на првој наредној седници. У сектору производње по томе било би запослено 800 радника, а за одлазак запослених биће предложен и нови социјални програм. Према ранијем предлогу, број радника је са 1.450 требало смањити на 450. И то за ископавање угља 120 радника у првој и по 100 у другој и трећој смени, уз 50 радника за техничку подршку и 80 запослених за менаџмент, администрацију, укључујући и возаче и чуваре.

Према речима Вука Роћена, извршног директора Рудника угља, „прекобројни“ ће бити отпуштани постепено, уз отпремине чији износи још нису прецизирани. Синдикат рудника захтева да оне буду на нивоу отпремнина које су штрајком изборили радници подгоричког Комбината алуминијума – од 12.000 до 27.000 евра.

П. М. П.

Смањује се број запослених у Руднику угља „Пљевља“

Аустрија и Чешка подижу реверзибилку

У тој заједничкој електрани измеђиваће се вода између две реке – Дунава и Влтаве и два слива – црноморског и северноморског. – Због могућег нестанка струје (blackouta) све потребније такве централе

Већ две деценије Аустријанци и Чеси воде спор око јужночешке нуклеарне централе „Темелин“, у близини границе са Аустријом, која је тако постала, после Чернобила, вероватно најпознатија нуклеарка у свету. Убудуће би, међутим, Чеси и Аустријанци на прави начин могли да се прославе у свету – заједничким, јединственим пројектом – пумпном реверзибилном електраном између јужночешке бране „Липно“ на Влтави и аустријске хидроакумулације „Ашах“ на Дунаву, дакле, на територији две земље која би размењивале воду из две највеће реке у две државе и између два морска слива (црноморског и северноморског).

Чешка фирма „Енерготис“ оживела је планове још из социјалистичких времена и направила студију реверзибилне електране која би функционисала на бази размене воде Дунава и Влтаве. Ноћу када је електрична енергија јевтина пумпала би се вода на горе тј. у „Липно“, а у време дневног шпица потрошње, вода би падала у нижу аустријску брану за око 450 метара, и помоћу турбине произвођила би се електрична енергија. Студија изводљивости је завршена и ова фирма већ преговара са заинтересованим инвеститорима пројекта, како у Чешкој, тако и у Аустрији. Шеф пројекта Мирослав Копржива руководио је својевремено пројектом градње познате чешке реверзибилне електране (о којој је писао и наш лист) „Длоухе страње“, сматране за једно од највећих чуда и знаменитости земље.

Сам Копржива признаје, међутим, да је пројекат „Липно-Ашах“ много компликованији за реализацију. Најпре, у Европи, а вероватно и у свету нема таквог енергетског извора који би фун-

На Влтави ускоро и реверзибилна ХЕ

кционисао на бази размене воде између две суседне земље. То значи да би градњи ове реверзибилне електране морао да претходи међународни споразум и спајање електроенергетских мрежа две земље.

С друге стране, према тврдњи Копрживе и његових сарадника, ова електрана знатно би допринела стабилнијем раду ЕЕС у средњој Европи. Као што је познато, пумпне, реверзибилне електране важан су стабилизатор електроенергетске мреже, нека врсте „пегле“ за потрошњу. А од десетак разних могућности градње реверзибилне електране, спајање „Липна“ са 25 километара удаљеним „Ашахом“ намеће се као убедљиво најповољнија. Студија подразумева пробијање подземног тунела између двеју брана. Електрана би имала снагу 500 мегавата (што је четвртина снаге „Темелина“ и мање за 130 MW од „Длоухе страње“), а градња би стајала око 28 милијарде круна, што је око 1,04 милијарде евра. То је знатно јефтиније него код објеката сличне величине и намење из сасвим једноставног разлога – две бране, односно акумулације, већ су саграђене и постоје!

Европској енергетици постају све више потребни овакви извори. То потврђују и стручњаци ЧЕЗ-а, образлажући да је, с растућом потрошњом, све јача и претња од испадања таквих постројења са мреже због преопте-

рећења, па и самих електрана. Доказ су недавна велика испадања електроенергетске мреже у Италији, Немачкој, Шведској, Пољској... о САД и Канади да се и не говори. Реверзибилне електране имају у том погледу веома велику улогу, посебно рано ујутро и предвече, када најпре потрошња нагло расте, а онда око 17 сати, нагло опадне. Јер, ни атомске, као ни централе на угаљ, ветар, па и на гас не могу тако брзо – из минута у минут – реаговати на промену потрошње.

У Водопривредном предузећу „Влтава“, које управља акумулацијом „Липно“, знају за овај пројекат и у начелу га подржавају. Међутим, указују на то да би при постављању реверзибилне централе требало имати у виду, осим енергетског и техничког, и низ других аспеката, пре свега хидролошких и еколошких и то на обе стране границе. То признаје и „Енерготис“, с тим што је већ предузео мере да нађе аустријског партнера који би водио целокупни посао на тој страни. У Чешкој ова фирма већ има partnere који раде на комплексној студији градње електране. При томе, указује се на то и да су студије добрим делом већ урађене пре градње двеју брана. Када се сви ти послови заврше, реално је, према мишљењу стручњака, очекивати да градња почне крајем ове деценије.

М. Лазаревић

УН

Светла будућност нуклеарки

Наредних деценија нуклеарна енергија ће остати један од главних извора енергије у свету. У многим земљама потребе за њом расту, али и страх од климатских промена и недостатка енергије. Из ових разлога, производња нуклеарне енергије у свету могла би да се удвостручи до 2030. године, наводи се у извештају УН. Међународна агенција за атомску енергију (АИЕА) има два плана у односу на различита предвиђања. Први план, у односу на тренутно стање у коме се налази светска нуклеарна индустрија, значи да ће се, без подизања нових електрана, снага тих капацитета од 370 гигавата крајем 2006. године подићи на 447 гигавата 2030. године, односно, уз раст производње од 25 одсто у том периоду. Други план „увећања“ укључује „реалне пројекте који обећавају“, а тиме и повећање производње струје из нуклеарки за 93 одсто или на 679 гигавата 2030. године.

Према извештају, струја добијена коришћењем нуклеарне енергије у 1960. години чинила је мање од један одсто укупне светске производње електричне енергије, а 1986. године достигла је већ 16 одсто, што је готово и садашњи ниво производње. Према плану „увећања“ у западној Европи, под претпоставком да немачке нуклеарне централе наставе да раде, а да старе британске буду замењене новим, Агенција предвиђа раст производње нуклеарне енергије за 20 одсто до 2020. године. Ако Немачка и Белгија прогресивно буду обустављале нуклеарне програме, а Велика Британија дотрајале нуклеарке замени другим изворима енергије, нуклеарни капацитет западне Европе опашће за 40 одсто до 2030. године.

У 103 реактора, који производе пентину укупне количине струје, у САД би

њихов капацитет могао да се повећа од 15 до 50 одсто, процењује Алан Макдоналд, аналитичар за енергију у АИЕА. Повећање производње струје из нуклеарних извора биће углавном на Далеком Истоку и Јужној Азији, тврди Макдоналд. Без обзира на то да ли производња нуклеарне енергије расте, њено учешће у светској продукцији струје се смањује, јер се други извори брже развијају. Нуклеарна енергија засад задовољава свега два одсто потреба за енергијом у Кини и три одсто у Индији, указао је Макдоналд.

Кина тренутно подиже четири реактора и предвиђа пет пута више нуклеарних постројења до 2020. године, наводи АИЕА. Без обзира на ову експанзију до 2020. године, према предвиђањима ове Агенције, нуклеарна енергија неће прелазити четири одсто у укупној производњи струје у овој земљи.

(Извор: Romandie News)

ШВЕДСКА

Поларне варнице

Шведском градићу Хапаранда, на граници са Финском, фирма „Екфорс крафт“, власник градске струјне мреже, прети искључењем струје ако општинска управа не прихвати повећање цене струје. Ова афера довела је владу у незгодан положај, указујући на чињеницу да тржиште струје у Шведској од 1996. године нема јасан правилник. Земља је подељена на неких 170 приватних мре-

жа које држе монопол. Због вишегодишњег сукоба са властима, ова фирма тврди да је била принуђена да повећа цене струје због судских трошкова. У новембру 2006. године ситуација се заострила када је „Екфорс крафт“ изненада повећао цену за 33 одсто у тренутку спровођења правне процедуре.

Општина Хапаранда наставила је да плаћа по старој цени, тврдећи да је огроман и бруталан скок цене нелегитиман. Компанија је „објавила рат“ општини Хапаранда. Решена да иде до краја, искључила је јавну расвету у Хапаранди и суседној општини Еверторнеи. У јесен и зиму, овим поларним крајевима недостаје светлост готово читав дан. Градско веће опремило је, стога, ђаке флуоресцентним прслуцима и лампама, како би били безбедни на улици.

Микаел Стирман, директор „Екфорс крафта“, долио је недавно уље на ватру претњама да ће се искључивати струја у северном делу Хапаранде, ако општина не плати дугове. Уведено је ванредно стање да би се одржали доток воде и грејање у двадесетак стамбених и пословних зграда којима прети таква опасност. Захваљујући генераторима на нафту, осигуране су једна школа, старачки домови и бензинске пумпе. Интервенисало је министарство за економију, а Агенција за енергетику хтела је да ову фирму лиши власништва градске мреже. Али, испоставило се и да она нема никакво право како би се супротставила овим претњама. Покренуто је и неколико судских поступака.

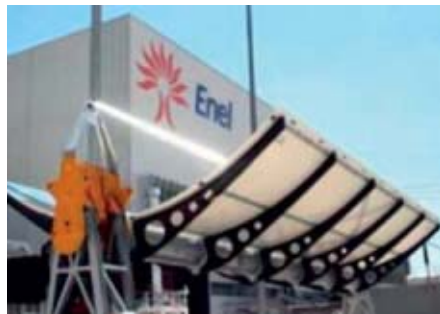
(Извор: Le Monde)

РУСИЈА

ENEL повећао власништво у ОГК-5

ENEL, италијанска компанија за електричну енергију, користи велике законске измене у електроенергетском сектору Русије. Ова компанија недавно је у Креди Свису за 10,8 милијарди рубаља (304 милиона евра) откупила 7,15 одсто учешћа у руској компанији ОГК-5.

Тиме је учешће ENEL-а у овој компанији порасло на 37,15 одсто, што је приморавало на откуп акција. Јер, према руском за-

кону, инвеститор мора да понуди откуп неког предузећа, ако има у власништву више од 30 одсто његовог капитала. Минимална цена по акцији биће, тако, 4,4275 рубаља, док су се оне у Креди Свису продавале по 4,2574 рубаље. По овој цени, куповина од 62,85 одсто, који још нису у рукама ENEL-а, попеће се на суму од најмање 2,78 милијарди евра. ОГК-5 је једна од шест већих компанија произвођача електричне енергије у Русији.

(Извор: La Tribune)

Валентина Јокић

МОЋНА НОРВЕШКА КОМПАНИЈА „STATOIL“ СВЕ ОЗБИЉНИЈЕ УЛАЖЕ У ВЕТРО ЕЛЕКТРАНЕ НА КОПНУ И МОРУ

Профит на крилима ветра

Ветрофарма „Navoygavlen“ у Баренцовом мору већ три године обезбеђује струју за неколико хиљада домаћинстава.

Последњих година на тржишту технологије и инвестирања у ветрофарме све је присутнија фирма „StatoilHydro“, као део моћне норвешке енергетске компаније „Statoil“. По оригиналној концепцији изградње ветрофарме на копну и мору ова компанија постала је изузетно цењена у свету енергетике. Инсталирање прве ветрофарме на мору „StatoilHydro“ започео је пре пет година. Реч је о ветропарку „Navoygavlen“ у покрајини Финмарк, у Баренцовом мору. Идеја пионерског пројекта је била да се обезбеди струја за 5.000 до 6.000 домаћинстава, под претпоставком да свако од њих годишње троши 20.000 киловат-сати. Две године касније у фабрици за производњу ветротурбина код острва Утсира, компанија је почела да користи технологију на бази водоника и ветра и зато добила престижну Платс глобал награду за енергетику 2004.

Упоредо с тим лансиран је и пројекат Нуwind, базиран на ветротурбинама, постављеним на 80 метара изнад површине мора и ротора пречника око 90 метара. „StatoilHydro“ је користио плутајуће конструкције за инсталирање ветрофарме. Крајем 2006.

Највећа европска ветрофарма „Smola“ налази се у Норвешкој

норвешка влада је пројекту Нуwind доделила субвенцију, како би се фарма поставила на локацији Кармој у Норвешком мору. Тај посао реализује се у сарадњи са немачким „Siemensom“. Ветрофарме су тестиране на ударе ветра и таласа у морнаричкој лабораторији Sintef Marintek. Резултати су били одлични, што је гарантовало безбедност за будућа улагања.

„StatoilHydro“ је, потом, проширио послове са ветрофармама и ван граница Норвешке. Тако у оквиру пројекта Scira већ низ година сарађује са Великом Британијом. Реч је о пројекту инсталисане снаге 315 мегавата код Норфолка на источној обали Енглеске. Жеља „StatoilHydro“ је да за неколико година

постане власник 95 одсто овог пројекта. Тренутно се он дели са енглеском компанијом SLP Energy и холандском Ecoventures BV. Масовна монтажа турбина очекује се од 2010. до 2012. године, када би пројекат Scira требало да се пусти у експлоатацију.

Али „StatoilHydro“ велику конкуренцију има и на домаћем терену. Наиме, тренутно и по инсталисаној снази највећа ветрофарма у Европи на копну је „Smola“, лоцирана управо у Норвешкој. Она је пуштена у рад 2005. и има инсталисану снагу од 150 мегавата из 68 ветротурбина, високих 70 метара и тешких 260 тона и са роторима пречника 83 метра. Пројекат „Smola“ је грађен у две фазе, а прву са 20 турбина је 2002. године отворио краљ Харалд. Турбине је произвела и инсталирала фирма „Statkraft“, велики ривал „StatoilHydro“. „Smola“ је иначе три пута већа од ветрофарме „Хитра“, коју је Норвешка отворила 2004. године. Пројекат „Smola“ вредан је 1,3 милијарде норвешких круна.

Б. Сеничић

Турбине на принципу плиме и осеке

„StatoilHydro“ је са компанијом Hammerfest Strom AS заједнички власник засад једине турбине у свету која ради на принципу плиме и осеке и даје електричну енергију мрежи на копну. Она је инсталирана 2003. године на 50 метара дубине и показала је добре резултате. Ове године потписан је уговор са шкотском компанијом „Scottish Power“, како би се норвешка технологија применила на британским острвима. Циљ је да се турбина на принципу плиме и осеке тамо инсталира до 2009. године.

Како се убија историја

Први „облакодер“ Краљевине Југославије добио је име не само по старој кафани већ због тога што се сматрало да је важно и на тај начин сачувати сећање на онај део херојске српске историје који су обележили смрт, страдање и патња највећег дела ове нације

Читанка за трећи разред основне школе крајем педесетих година прошлог века имала је само две фото-илустрације: осим портрета највећег пријатеља пионира, међу корицама је била и фотографија здања „Албаније“, највише зграде у ФНРЈ, како је стајало у потпису. Задивљени, пребројавали смо јој спратове од приземља до врха, рачунајући увек један више; њену горостасну величину никако није могао да засени ни пластични термометар у облику „Емпајер стејт билдинга“, тада највише грађевине света.

Сећам се како сам, с надменим поносом, гледао љубљански „Неботичник“ приликом једне од оних заморних екскурзија по земљи „братства – јединства“ и самоуправног социјализма. Сећам се и носталгије из 1983, када је довршена „Београђанка“.

Још 1986. неко је предложио да се „Албанији“ промени име. Ове године је, у том смислу, поднет и захтев, а у форми петиције. У реченој петицији, између осталог, пише: „Ако хоћеш да убијеш један народ, убиј прво његову историју.“

Па, хајде да видимо како се то убија историја?

Иако себе сматрам хроничарем београдских кафана, нисам успео да дознам како се раније звала она на углу Кнез Михаилове и Коларчеве улице, која је новембра 1918. године променила назив у – „Албанија“. Та зграда је чак и по ондашњим мерилима била страћара, али је, упркос томе, вероватно због изванредног места у најстрожем центру града, имала врло угледне госте. Сталне госте, што је и данас важно нагласити. Навраћао је и чувени Бен Акиба, Бранислав Нушић, који је негде прибележио да је та кафана била „елдо-

Кафана Албанија и посуда на Кнез Михаиловој улици снимљено 1926. године

Београд

Кафана „Албанија“ – претеча палате

радо свих својих купаца“. Прича вели да су чак и архитекте Младен Прљевић и Ђорђе Лазаревић навраћали у њу, како би на лицу места црпели инспирацију за грађевину коју ће пројектовати 1936, а довршити на истом том месту четири године доцније.

Палата је добила име „Албанија“ не само по старој кафани већ и зато што се сматрало да је важно и на такав начин сачувати сећање на онај део херојске српске историје који су обележили смрт, страдање и патња највећег дела ове нације. А ваља знати да је била први „облакодер“ Краљевине Југославије, чиме је и повест добила на тежини.

Историја не бележи да је то једна од ретких зграда у центру која није страдала током немачких и „савезничких“ бомбардовања Београда, нити да су јој постављање мермерне оплате, предвиђене пројектом, довршили Немци током окупације.

Уосталом, иако се у Београду навелико гинуло и 20. октобра 1944. године, овај датум је одређен као Дан ослобођења јер је тада истакнута црвена пролетерска заставица на врху „Албаније“. И шта ћеш више...

Палату је, иначе, подигао Трговачки фонд, асоцијација која је основана још 1903. године, а вредност овог здања од

једанаест спратова изнад и четири испод земље и око осам хиљада квадрата простора, процењена је на 30.500.000 ондашњих динара.

Наравно да је национализована, као и све остало, али се пред шалтерима за повраћај неправедно одузете имовине већ гура 3.200 наследника негдашњих чланова Трговачког фонда, којима ће, кад-тад, припасти и палата „Албанија“. Новија историја бележи да је пред тим здањем освануо први послератни јавни часовник, најбољи оријентир заљубљених. Знало је да на „рандеву код сата“ у неко доба пристигне толико парова да је власт помало и зазирала од таквих непланираних скупова. Али, присмотра над палатом „Албанија“ није почела због тога, већ зато што је у приземљу отворена књижара „Југословенске књиге“ која је прва у нас почела са дистрибуцијом страних новина и часописа.

Сат је уклоњен одавно, а књижара је недавно устукнула пред парфимеријом. И остали дућани у приземљу променили су намену и у њима се махом продаје „фирмирано“ перје и прескупа опрема дигиталне технологије. Јер, изгледа да је у последње време много важније да будеш напирлитан, модеран и миришљав, него начитан.

М. Лазивић

Наопака повест српског властелина

Албански национални херој био Србин и то племенитог рода. – Римска курија и хералдиком прекрајала српску историју

Када је ономад, после Видовдана 1948. и друге Резолуције Информби-роа, Албанија позвала своје стручњаке да се врате из „ревизионистичке ФНР Југославије“, рахметли Зуко Џумхур је осмислио, а „Политика“ на првој страни објавила једну занимљиву карикатуру: на њој, нацртан с леђа, човек одевен у традиционалну арбанашку одећу и са обавезним кечетом на глави; о левом рамену му виси тестера а преко другог је пребацио онај козлић за резање це-паница. У потпису је стајало – „Албански стручњаци напуштају Југославију“.

Када је објављена речена карикатура, па и годинама после, нико није захтевао да палата „Албанија“ промени име, нити да се преименује Скендербегова улица у Београду. А зашто, следи.

Палата, која је дуго година била највиша грађевина у земљи, име је добила по пређашњој истоименој кафани, а ова по голоти српске војске и народа кроз ту управо (1912) успостављену државу, док је назив улице, који је такав од 1896. године, остављен „јер је Скендер бег, албански јунак, био пријатељ и савезник Срба“ – што је била бедна флоскула којом се невешто прикривало додворавање такозваним „лојалним Албанцима“.

Јер, тачно је да је Искандер бег, како су га Турци назвали по Александру Великом, албански национални херој, али не и велики пријатељ Срба! Он је, наиме, био – Србин! И то племенитог рода. Прича о њему истовремено је и повест многих шиптарских фисова који, углавном, не памте своје српско и хришћанско порекло (осим оних који чувају иконе предака скривене по мемљивим подрумима или прашњавим таванима).

У часопису „Тројет шћиптаре“ број 108 из 1996. године, Хаџи Нимани пише:

Искандер бег Ђурађ Кастриотић

„Албанци као грб користе црног двоголавог орла на црвеном штиту, односно црвеној застави. Овај грб води порекло од највећег албанског јунака Скендер бега (1405–1468), који је био Србин. Потурчен, али Србин“. У истом тексту он наводи да је реч о велможи Ђурађу Кастриотићу из Кастратија код Кукеша.

Први познати Кастриотић био је Бранило, господар Канина и капетан српског кнеза Александра Ђорића из Валоне. Бранилов син Павле имао је под собом само два села у околини Дебра, док је његов син Иван посед проширио на Дебар, Маћу, Курбин и Ишем. Иванова жена Војислава била је ћерка српског господара Полога.

Тај родослов је важан јер су Иван и Војислава имали четири сина: Станишу, Репоша, Константина и Ђурађа. Кад је Иван пао под турско вазалство, он и два старија сина примили су ислам, док је Ђурађ предат султану Мехмеду Првом као талац за то вазалство. Вери је остао одан само Репош, замонашио се и као калуђер умро у Арбанашком пиргу у Хиландару.

Ђурађ је под султаном Мехмедом Другим примио ислам, па је каријеру

изградио као јаничар, а због храбрости и врлина добио је надимак Искандер бег (или Господар Александар). После Дугог рата који је против Турака водио ердељски војвода Јанош Хуњади (Сибињанин Јанко), Искандер је побегао из Цариграда, вратио се у Епир и лукавством се домогао тврђаве Крује. Султан Мурат Други га је признао за трибуларног кнеза, али је он, ипак, ускоро подигао устанак против Турака за ослобођење Епира и чак разбио четири турске војске. Крују је одбранио и 1450. године, када ју је опседао сам Мурат са сто хиљада аскара. Уз њега је било нешто Арбанаса, па га они и данас славе као свог јединог јунака. После пораза код Барата морао је да бежи у Италију, да би у Напуљу постао војвода арагонске војске у рату против Анжујаца.

У млетачко-турском рату 1466/67. поново је одбранио Крују, али је догодине умро. Опевао га је Андрија Качић Миошић, а као браниоца Балкана.

Неко ће се упитати где је нестало то Скендербегово српско порекло? Кад је он постао Арбанас?

После Тридентског сабора римска курија је основала тело под именом Collegium Illiricum, са задатком да се бави унијаћењем на Балкану. Прво што су урадили било је да се унесе збрка у српску историју, и то кроз хералдику. Измислили су да су „словенски“ цареви Душан и Урош владали над (чак) девет краљевина: Македонијом, Босном, Далмацијом, Хрватском, Приморјем, Славонијом, Бугарском, Србијом и Рашком, ујединивши их у измаштани Imperium Illiricum, мада он никада није постојао. Тако су грб и застава Албаније која тада није постојала, инсигнације српског велможе Искандер бега Ђурађа Кастриотића, у употреби по идеји лукавих исусоваца. Реч је, заправо, о грбу Зете, са додатком шестокраке (у послератној албанској верзији петокраке) звезде између глава орлова.

М.Лазич

БИОСКОПИ

„ЧЕТВРТИ ЧОВЕК“

Филмски новембар ће обележити и нови домаћи филм, редитеља Дејана Зечевића „Четврти човек“, у коме главне улоге тумаче Никола Којо, Богдан Диклић, Марија Каран, Драган Петровић, Драган Николић, Феђа Стојановић, Семка Соколовић и други. Реч је, као и обично када је Дејан Зечевић у питању („Мала ноћна музика“, „ТТ синдром“ и „Купи ми Елиота“), о другачијем филму, од оних на какве смо навикли од домаћих редитеља. „Четврти човек“ је напети трилер који задире у свакодневицу, трауме и заблуде транзиционе Србије, у коме се човек (Никола Којо) буди након два месеца из коме. Тотална амнезија. Не сећа се ничега што има везе с његовим досадашњим животом. Сазнаје да је имао жену и сина. Убијени су када је он рањен. Пуковник, који тврди да му је најбољи пријатељ, открива му његов идентитет. Он је мајор Војно-безбедносне агенције. У његов живот се убрзо уплиће и инспектор који тврди да поседује информације о смрти његове породице.

Мајор излази из болнице. Покушава да се врати у нормалан живот. Суочава се са празнином и незнањем. Једина шанса да поново дође до сопственог идентитета је да се упусти у игру коју му нуди инспектор. Пристаје... У међувремену среће Теодору, некадашњу љубавницу, не сећа је се, али она једина у њему препознаје новог човека. Мало кога ће овакав сценарио оставити равнодушним, а филм ће се приказивати у биоскопима широм Србије. Снимање филма трајало је девет недеља и одвијало се на више од 84 локације. Зечевић признаје да је било пријатно радити у луксузним објектима у Ковилову и Смедереву, али и да би што пре да заборави секвенце у свињцу са више од 1.000 свиња.

ПОЗОРИШТЕ

„ДОН КРСТО“

Југословенско драмско позориште почело је јубиларну, 60. сезону београдском премијером представе „Дон Крсто“ Виде Огњеновић, која је за ту копродукцију с фестивалом Град театар, добила ове године у Будви награду за драмско стваралаштво. Насловну улогу, будванског племића, свештеника и песника из 17. века тумачи Војин Ђетковић. Дон Крсто је писао оперска либрета и љубавне сонете. Управо у његовом стваралаштву Вида Огњеновић је пронашла инспирацију за драмски приказ његове биографије, а у таквим људским и стваралачким дилемама свештеног лица пуног световних порива и сопствене личне и уметничке дилеме. Ово је драма и о великом пријатељству (Крсто и Бруно), о усамљености, а најпре драма о љубави. О љубави два брата близанца према једној жени, Луцији (Слобода Мићаловић). У представи играју и Игор Ђорђевић, Иван Босиљчић, Михаило Јанкетић, Ђурђија Цветић, Слободан Стефановић, Сузана Лукић, Ферид Карајица, који је осмислио и сценски покрет, а музику је компоновао Зоран Ерић.

„Дон Крсто је био каноник цркве светог Марка у Венецији, свештеник који је писао сонете еротског набоја. У драми сам цитирала два његова сонета. Ово, међутим, није биографска драма јер се о животу дон Крста вео-

ма мало зна. Сматрала сам, ипак, да треба одгонетнути ту тајну“, речи су редитељке. Према речима Јована Ћирилова, који је био у жирију будванског фестивала, у драми „Дон Крсто“ препознајемо Виду Огњеновић на граници комедиографије, каква је била кад је писала и постављала комаде „Мај нејм из Митар“, „Како засмејати господара“ или „Да ли је било кнежеве вечере“... Судбину свог љубимца, часног дон Крста, драматуршки је замислила између камерних дијалога и оперских масовки. Следеће извођење „Дон Крста“ је 24. новембра на сцени „Љуба Тадић“ ЈДП-а.

КОНЦЕРТИ

Масео Паркер у Дому синдиката
18. новембра

Београдска арена организује концерт једног од највећих саксофониста данашњице, Масеа Паркера. Човек који је постао синоним за фанки и џез музику одржаће концерт 18. новембра у Дому синдиката. Масео Паркер је започео каријеру 60-их година прошлог века, када је наступао са братом Мелвином по клубовима Северне Каролине. Касније, Масео је свирао или снимао са легендарним Џејмсом Брауном, Џорџом Клинтонем, Рејом Чарлсом, Китом Ричардсом, групама Dee-lite, Jane's Addiction, Ten Thousand Maniacs, Red Hot Chili Peppers, Dave Mathew's Band, као и са Ани Ди Франко. Господарица фолк-фанка Масеу је и дала име „Буда са саксофоном“.

Његов најновији албум носи назив „School's In“. То је девети самостални пројекат Масеа Паркера, након што је деведесетих година започео самосталну каријеру. Масеов револуционарни CD „Life on Planet Groove“ који је изашао 1992. сниман је уживо и убрзо је постао омиљен међу поклоницима фанк музике. Недавно је на позив Принса учествовао на великој турнеји под називом Musicology Tour. Учешћем на тој турнеји Масео је за радио име „Учитељ“.

Овај прави представник оригиналног фанка одржаће концерт у Београду у оквиру своје европске турнеје.

ИЗЛОЖБЕ

„КОРКОРАН“ У МУЗЕЈУ САВРЕМЕНЕ УМЕТНОСТИ

Изложба „Коркоран“ групе уметника из више земаља, чији је кустос београдски историчар и теоретичар уметности Зоран Ерић, отворена је у Салону Музеја савремене уметности у Београду. Очекује се да ће изложба да подстакне дебату о средствима и техникама затварања и самозатварања, уз анализу примера као што су затвори, притворенички кампови, „привремено заузети простори“, импровизоване ћелије талаца, затворене заједнице... Изложба „Коркоран“ заснована је на истоименом концепту који је развио футуролог Rudiger Lutz, који је тврдио да друштва вођена терором нагињу ка стварању „безбедносних појасева“, сматрајући да непријатељ може бити било где.

Представиће се уметници Alexandra Croitoru & ST (Румунија), Александар Димитријевић (Србија), Sagi Groner (Израел/Холандија), Младен Миљановић (Босна и Херцеговина),

на), Solmaz Shahbazi (Иран/Немачка) и Sean Snyder (САД). Изложба „Коркоран“ биће отворена до 3. децембра.

КЊИГЕ

„СЛУЧАЈ КУКОЦКИ“ ЉУДМИЛЕ УЛИЦКЕ

Чувена руска књижевница Људмила Улицка, гошћа недавно завршеног 52. Сајма књига, проглашена је 2004. године писцем године у Русији. Сматра се једном од најзначајнијих савремених руских књижевница. Московљанка је по рођењу, завршила је биологију. Једно време радила је у генетичкој лабораторији, а онда је остала без посла. Разлог – у време самиздата пронађена је писаћа машина на којој је прекуцавала забрањени роман. Тада је завршена научна, а почела је уметничка каријера. На почетку књижевног рада живела је од писања драма и сценарија за позоришта, радио и телевизију. Приче, по којима ће постати позната широм Русије, а затим и у свету, почела је да пише деведесетих година 20. века. Проза Људмиле Улицке представља спој класичне руске приче са модерним књижевним токовима, савременим прозним темама и новом традицијом руске књижевности. Најновији роман „Данијел Штајн – преводилац“, продат је за рекордно време у 100 хиљада примерака, а њена дела су до сада преведена на 25 светских језика. По њеном роману „Случај Кукоцки“ снимљена је ТВ серија.

Руска критика је „Случај Кукоцки“ назвала „енциклопедијом руског живота двадесетог века“ и роман је заслужено добио једну од најпрестиж-

нијих награда за књижевност у Русији – „Смирноф-Букер“ (2001), која се од те године зове „Букер – Отворена Русија“. Улица је најближа суштином и формом ономе што се обично назива породичним романом, због чега су руски критичари њено дело упоредили са Голсвортијевом „Сагом о Форсајтима“, с тим што је њена сага таман толико другачија колико је Русија другачија од Енглеске – и некад и сад. То је књига о љубави и смрти, срећи и тузи, о тешким компромисима на које, стицајем најразличитијих околности, без могућности да на њих утичу пристају људи честите савести.

ИНСТИТУТ СЕРВАНТЕС

ИЗЛОЖБА „НЕОТКРИВЕНИ ПАЦИФИК“

Научна збирка Пацифика била је главна научна експедиција Шпаније у доба краљице Изабеле Друге (1833–1868). Шпанска влада је 1862. године одлучила да поморској ескадри, коју је слала на америчко тле, прикључи и групу научника. Циљ је био формирање научне збирке која би обогатила фондове шпанских музеја. Један од најновативнијих аспеката експедиције био је што је илустратор поседовао и фотоапарат којим је реализовао један у то време апсолутно пионирски подухват. Фотографије Рафаела Кастра и Ордоњеса приказују, тако, Америку 20. века, њене градове, људе и природу. Ова збирка фотографија откривена је и рестаурирана пре 20 година у Националном музеју природњачких наука у Шпанији.

Поред 90 фотографија, збирка садржи и научне инструменте, сециране инсекте, документа, литографије животиња. Изложба „Неоткривени Пацифик“ биће отворена од 28. новембра до 10. јануара 2008. године.

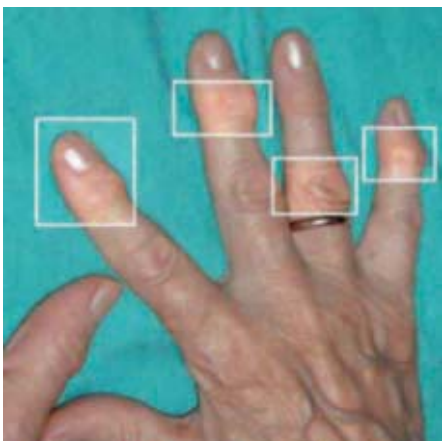
Јелена Кнежевић

Од упале зглобова до тешке ИНВАЛИДНОСТИ

Бол и оток више зглобова, уз јутарњу укоченост, која траје дуже од 30 минута су први симптоми реуматоидног артритиса, системског, аутоимуног обољења, које погађа особе у средњој животној доби, чак три пута чешће жене. – Опасна употреба антиреуматика на своју руку

Бол и оток више зглобова, који симетрично захватају руке и ноге (најчешће шаке и стопала, али, и колена, лактове, рамена), као и јутарња укоченост, која траје дуже од 30 минута, разлог су да се потраже савет и помоћ лекара. Човек ће себи уштедети болове и муке, а друштво велике трошкове за лечење и негу инвалида. Важно је да људи код себе или својих ближњих препознају ове прве симптоме реуматоидног артритиса, јер само рано откривени облици могу се успешно лечити.

Реуматоидни артритис је тешка, хронична упала већег броја зглобова која може да доведе до тешког инвалидитета, а процењује се да у свакој држави од ове болести пати један проценат становништва. Уколико се не лече, ове особе не могу да обављају ни најосновније активности – да се окупају, ходају уз степенице, па чак ни по равном тлу и оно што је најважније не могу ни да раде. Зависе од помоћи других, а друштву су због боловања и инвалидности велики терет. Реч је о тешкој болести која изазива озбиљна оштећења на зглобовима, чинећи оболеле радно неспособним, а често и немоћним да брину о себи. Отуда, ова болест није само

здравствени, него представља и шири социјални проблем.

Професор др Немања Дамјанов, директор Института за реуматологију у Београду, наводи да болест погађа људе средње животне доби и процена је да у Србији од реуматоидног артритиса болује између 35.000 и 70.000 људи. Жене оболевају три пута чешће од мушкараца! Јаки болови резултат су дуготрајне упале и постепеног уништавања хрскавице и костију. Болест почиње на зглобовима прстију шаке и шири се на друге делове тела. После само годину дана, сваки десети болесник више није у стању да ради, а после пет година половина оболелих је озбиљно онеспособљена.

– Особе које имају хроничну упалу зглобова, нажалост, морају да се лече дуго, некада и више година, али то никако не значи да болесници треба да се разочарају и да дигну руке. Напротив, најважније је да се болест открије што раније, а реуматолози данас могу да зауставе оштећење зглобова и спрече инвалидност, али пацијент мора да буде упоран, да долази редовно на контроле – наглашава др Дамјанов.

Реуматоидни артритис једна је од најчешћих аутоимуних болести, што значи да одбрамбени систем, изненада и грешком, почиње да напада властити организам. Због тог напада имуног система на сопствене зглобове, у реуматоидном артритису долази до тешке, хроничне, дакле дуготрајне упале која озбиљно оштећује зглобове. Поред тога, реуматоидни артритис је системска болест и оболели два пута чешће добијају мождани или срчани удар. Срећом, нови биолошки лекови пружају и нову наду за оболеле од хроничног запаљења зглобова или реуматоидног артритиса.

– Ови болесници се лече, пре свега лековима који смирују претерану активност имуног система, која је главни узрок болести, па је тако „метотрексат“ и даље главни лек и у свету и у Србији. Али, уз овај и њему сличне лекове, већ десет година у употреби су и биолошки лекови, који су прилично ефикасни, али и доста скупи, па их на терет Завода за здравствено осигурање, односно на рецепт, добијају засад само деца са тешким облицима упале зглобова – каже др Дамјанов.

У лечењу различитих реуматских тегоба, иначе, најчешће се користе различити антиреуматици. Др Дамјанов истиче како пацијенти ове лекове могу сами да купе у апотекама, не саветујући се са лекаром и да и их онда пију по свом нахођењу. То, међутим, може да буде и опасно.

– То су добри лекови за смиривање бола и упале блажих и умерено тешких реуматских стања, али могу да изазову оштећења и крвављења у желуцу и на цревима, посебно код особа старијих од 65 година. Зато, данас, свим пацијентима, а нарочито онима који су у ризику да имају ова нежељена дејства саветујемо употребу такзованих COX-2 селективних инхибитора, на пример, „мелоксикам“ („мовалис“), који много мање угрожавају желудац и цревни систем, па је ризик од крвављења мањи – истиче др Дамјанов.

Приликом одабира лекова, међутим, треба водити рачуна о хепатоксичности ових лекова, јер неки од њих могу изазвати проблеме са јетром, тако да увек треба потражити савет лекара.

З. Ж. Д.

Строжа контрола дужих боловања

Због унутрашње контроле Републичког завода за здравствено осигурање, боловања се на првостепеним и другостепеним комисијама закључују много строже него што је то било до сада. Иако се још није појавио дуго најављивани нови правилник о боловањима, одлазак на боловање однедавно је подвргнут ригорознијим унутрашњим контролама. Специјалистима опште медицине у домовима здравља, дакле кардиолозима, реуматолозима, гинеколозима или, на пример, очним или ушним лекарима у отварању боловања прилично су „везане руке“. Јер, кажу боловања морају да буду „покривена“ специјалистичким налазима, а често то није могуће остварити када се зна колико се код нас чека на преглед специјалисте. Лекари у домовима здравља наводе да грађани најчешће иду на боловање због притисака изложених на радном месту, а када су у питању хроничне болести, предњаче они који пате од повишеног крвног при-

тиска, обољења кичме и психијатријских поремећаја.

Од првих јануарских дана наредне године на снагу ступају још строжа правила, зависно од тога да ли фирма уредно плаћа доприносе за здравствено осигурање свом раднику. Нови закон о здравственом осигурању одредио је да радник нема права на накнаду у време привремене спречености за рад о трошку здравственог осигурања ако фирма у којој ради не уплати доприносе за здравствено осигурање. Боловање до 30 дана и одсуство с посла због повреде на раду плаћа послодавац, док Фонд здравственог осигурања исплаћује искључиво боловања преко 30 дана. Здравствена накнада за привремену спреченост за рад је у ствари новац који запослени није зарадио и када би се послодавци питали, запослени вероватно не би добили ни ту надокнаду, јер у периоду одсуствовања нису остварили зараду. Запослене, међутим, управо зато

штити закон, који послодавца обавезује да исплаћује накнаду за привремену спреченост за рад до 30 дана.

Према подацима Фонда здравственог осигурања, пацијенти који одлазе на дуже боловање најчешће болују од кардиоваскуларних болести – 12,3 одсто и од коштано-мишићних болести – 11,36 одсто. Због болести поремећаја понашања и психообољења на дужа боловања одлази око 10,8 одсто од укупног броја свих пацијената, због истегнућа и прелома девет одсто, тумора шест одсто, а на одржавање трудноће одлази 5,57 одсто жена, корисника осигурања.

НОВИНЕ У ЗДРАВСТВУ

Лекови на рецепт на постеру

У свим амбулантама и домовима здравља током новембра на видним местима биће истакнут постер са називима свих лекова који се налазе на

позитивној А листи, односно који се прописују на рецепт. Тако ће сваки грађанин моћи да се информише који лек може да добије на рецепт и колико мора да плати учешће за конкретан лек. На овом постеру наведено је више од 900 лекова по врстама болести у четири групе и боје. У сваком квадратићу поред назива лека написано је и да ли пацијент мора да плати 25, 50 или 75 процената цене лека или лек може на рецепт добити без плаћања учешћа.

ПУЛМОЛОГИЈА

Астма под контролом

Астма је болест која настаје интеракцијом спољних фактора, али у њеној основи је генетски поремећај. У 50 одсто случајева то је болест младих. Нека деца „прерасту“ болест у пубертету, док код четвртине пацијената она остаје и после 20. године живота и добија хронични ток. Астма се засад не може излечити, али се може контролисати тако да ови

болесници имају задовољавајући квалитет живота. Раније се сматрало да је астма само последица спазма, грча бронхија и лечила се само у моменту јављања тегаба. Данас се полази од тога да је реч о запаљенском процесу, па је уведена континуирана примена лекова против запаљења, који се узимају без обзира на привремено побољшање стања. Добро едуковани болесници не прекидају терапију чим се осете мало боље.

З. Ж. Д.

Галерија на вашару

Скица за животопис човека који је прошао пут од риболовца на поточићу код Бабушнице, па на Морави и Млави, све док се није нашао на мору сињему, на „Галебу“ где је провео две године, пропутовао света и сретао Тита, да би се скрасио у „Електроморави“ у Пожаревцу и поред штафелаја код куће, нарочито зими

... Нисам ти ја нека личност, радник... а бити радник 37 година, зна се како је. Рад, и само рад. Ја сам локомотива која вуче вагоне, а кад се претоваре вагони онда они почну да вуку уназад... али о томе касније. Да кренемо редом.

Рођен сам у селу Грнчаре код Бабушнице. Одрастао поред поточића званог Вадица. То ти је назив по води. Као што би овде рекли – водица. Мала вода. Ту нам је био млин а кућа горе узбрдо на петсто метара. Сећам се да смо ловили рибу. Ма какве удице?! Нико није имао удице. Ватали смо их у кошаре, шта ти ја знам. Биле су оне мале, ситне, али ми смо цичали од среће док смо гледали како се копрцају. Играли смо се и клиса и лопте. Није било гумених лопти, него крпењаче.

Тамо је био тежак живот и свако је гледао да се одсели, било где, где би се запослио и створио могућност за бољи живот. Тако је и мој отац Миомир решио да напусти огњиште. Било нас четворо. Четири године од мене старија сестра Анка, 1948. годиште и мајка Мирјана. Мајка ми је била Бугарка па је и мени остао надимак – Бугарин. Знају ме као Радета Бугарина. Мој отац и она су се упознали на изградњи пруге Брчко–Бановићи, или тако нешто. Нека пруга је била... Имам тетке у Софији.

Доселили смо се 1960. године на периферију Пожаревца, у Горњу малу. Ту је тата купио неку кућицу и мало је преуредио да можемо станovati. Ја сам касније направио нову. Отац је радио као грађевински радник у ГП „Стиг“.

Провео сам сасвим природно детињство. Није било телевизора, компју-

Раде Илић: Волим боје и највише сликам пејзаже

тера па смо се сами сналазили шта ћемо радити када нисмо у школи. Играо сам добро фудбал, а волео сам и да пливам и идем на пецање. Ишли смо на Велику Мораву, Могилу (да то је мања речица..) и Млаву. По подне у биоскоп. Гледали смо каубојске филмове. Представе су приказиване око два-три по подне и ми смо већ око четири-пет морали бити код кућа. Било је срамота да нас неко старији види на улици увече. О кафићима или кафанама није могло ни да се помисли. Каткад смо ишли у посластичарницу на баклаве и бозу, али то ретко јер је било скупо. Ни за биоскоп није било увек пара, па би они који су гледали препричавали филм онима који нису.

Афричко село – прва слика

У школи сам највише волео физику... ма волео све техничке предмете. И цртање. Био сам врло добар и одличан...

Сећам се да сам у основној школи насликао прву слику, неко афричко село како сам га упамтио из једног филма. Наставница га је похвалила и био је изложен у ходнику на огласној табли.

Имао сам можда дванаест година, тако нешто, када сам почео да све више времена проводим код Жиће Дроње, нашег комшије. Име му је било Живорад Станојевић, али код нас се мало ко зна по правом имену.

Жића Дроња је био аутомеханичар. Његова породица је и пре Другог светског рата била имућна, доста су им одузели, али ипак је остао јак. Имао је моторе и ишао је на трке. Замислите у оно време имати мотор! Ма то је било као из неког сна.

Са још неким дечацима одлазио сам код Жике – а он је тада могао имати око 25 година – долазили смо да му помажемо да чисти делове, да урадимо све што од нас затражи а нарочито смо волели да гурамо мотор са приколицом, да га упали.

Тако сам заволео механику. И Жику са којим сам се касније и окумио, иако је био старији од мене... Недавно се разболео и умро...

Зато што сам заволео механику, нисам отишао на факултет, иако су већина из моје околине касније постали професори и наставници. И моја сестра је

Са сликама се попуњава породични буџет

била професор хемије, у Смедереву, сада у пензији.

Уписао сам Машинску техничку школу у Костолцу.

Са „Галебом“ у свет

Два дана сам ишао у школу а три био на пракси у машинској радионици ГП „Стиг“ који ме је и стипендирао. Па да, то је било предузеће мога оца. А услови су били такви, да ако понављам, стипендију морам у потпуности да вратим. Ма не, ја сам био врло добар или одличан. Све ми је ишло од руке. Само... тих година претегле су обавезе око школе и праксе па нисам имао времена за цртање и сликање. Претегло је и техничко цртање. После, кад сам завршио, радио сам две године и дође позив за војску. Бацило ме у Пулу, у Машински центар „Иван Горан Ковачић“. Од више стотина војника који су завршили ту обуку за бродске механичаре, само смо нас двојица – један Словенац и ја – одабрани за механичаре у техничкој служби одржавања брода „Галеб“. Да, да. Титов брод.

На „Галебу“ сам био од 1972. Две године. Толики је рок био одређен. Па долазе други. По чину сам постао водник машинске службе.

Обишао сам велики део света. Не могу све земље да наведем. „Галеб“ није пловио само кад је Тито био на њему. Превозио је и многе академце несврстаних земаља који су били на школовању у нашој Армији.

Кад је брод био укотвљен у некојлици, ко није био дежуран, добијао је право на излаз. Ишли смо по тројица. Такви су били прописи. Претходно нам је официр

држао предавање о земљи коју посећујемо. Какви су им обичаји и како да се понашамо, јер репрезентујемо нашу земљу. Ма какви! Иако нисмо знали језик земаља домаћана, већ само енглески, дочекивали су нас као најрођеније. Само кажеш да си из Југославије и нема да бринеш. Тито је био веома цењен и вољен.

Кад сам дошао са „Галеба“ у Пожаревац, умало да се запослим у Југословенском речном бродарству у Београду, али сам одустао. У пожаревачком „Воћепродукту“, у њиховом возном парку, понудили су ми боље услове. Ту сам одрадио око пет година, а онда, 1979–80, расписају конкурс „Електроморава“ у Пожаревцу и ево, од тада сам овде, као ВКВ аутомеханичар...

... А, да. Женидба? То сам прескочио. Оно кад сам дошао са „Галеба“, градио се аутопут неки у Босни, не могу да се сетим сада од којег до којег града. Ја сам ту радио као теренски аутомеханичар

за одржавање возила. Да, било је то у Зеници. Ту сам упознао Јованку, која је била завршила за електромеханичара. А како сам је упознао? Па ја сам после посла одлазио на пецање, а тамо је пецао и Недељко Марчета, мој будући таст. Он је био машинбравар у Жељезари. Тако смо се зближили па ме он позвао код њега кући. И ето... 1974. и 1980. родили су нам се Миодраг и Драган. Обојица су аутомеханичари. Ја сам поред редовног посла око двадесет година радио и као приватни аутомеханичар, код куће, четири сата дневно, и плаћао порез као паушалац.

Вашарска ликовна критика

Вукао сам воз, као локомотива. Вукао сам и у ово најгоре време, кад је била инфлација и санкције, ратови, када је код нас избегла и женаина фамилија, а и мој отац је лежао тешко оболео. Жена ми је изгубила посао, синови незапослени. И тада ми је добродошао мој дар и љубав према сликању. Почео сам да сликам и продајем по коју слику. Миц, по миц, прочуло се за мене па су почели да ми долазе и поручују слике. Извучем трошкове за платно и боје, а богме буде и нешто зараде.

А ја сам излагао на вашарима. То вам је бољи изложбени простор. Када излажете у галерији, ко ће да види ваше слике? Оно мало на отварање што је дошло, то вам је. А на вашару пролазе хиљаде људи и то вам је најбоља ликовна критика. Ако купују ваше слике или не купују. Највише сликам пејзаже. Волим боје. Али и све друго ако ми се тражи. Самоук сам. Читао сам неке књиге о сликарству и то ми је помогло...

... Ма кажем вам ја... Нисам ти ја нека личност, обичан сам радник, а како је бити радник, зна се.

Слободан Стојићевић

На Сајму књига у Београду

Представљена књига Слободана Стојићевића „Нигде ‘лада нема“

На недавно одржаном Сајму књига у Београду, 27. октобра на штанду „Нолита“ представљена је књига „Нигде ‘лада нема“ Слободана Стојићевића, новинара–колумнисте „Политике“ и сарадника листа „kWh“. Реч је о роману у којем је главни јунак Србија и људи који у њој живе, а састављен је из низа прича објављиваних у „Политици“. Из тих „каменчића“, како је на промоцији књиге рекао Стојићевић, настао је читав мозаик Србије – и лепе и ружне, и духовите и тужне, баш онакве какву волимо. Одломке из књиге „Нигде лада нема“ на тој презентацији читала је глумица Радмила Живковић, а сажет критички приказ изнео је новинар Ненад Ристић. Р.Е

Општина са два градска насеља

„Подигните нам затвор,
да нам деца не иду далеко од
куће“. – Приватна кућа са педесет
соба. – Како су се јабукe по-
господиле. – Представа „Ромео
и Јулија“ први пут на Балкану.
– Како су патили Ђура Јакшић
и Милена Павловић-Барили.
– Где нестадоше кафане

Где ћеш, питали су ме када сам по-
лазио на пут. У Пожаревац, одговарао
сам. Погледали су ме упитно погледом
тражећи одговарајућу униформисану
пратњу. То је још, ипак, честа и прва по-
мисао када се помене име овог града. Те
врсте је и прича да су Пожареваљани јед-
ном давно, када их је власт упитала шта
би желели да им подигну, одговорили:
подигните нам затвор, да нам деца не
иду далеко од куће.

На пану на којем се рекламирају
филмови, на плакати пише: „Шашави
робијаши“, режија Сидни Поатје. Управо
сам стигао у Пожаревац.

Посматрам споменик књазу Мило-
шу Обреновићу, изливен у Паризу 1897.
године, постављен у граду који му је био
друга престоница, затим, гледам зграду
Окружног здања у којој је данас Скуп-
штина општине, господствена и велика
(већа од зграде београдске железничке
станице) као да је Европа овде долазила
па је, ту зграду, кад се враћала кући, за-
боравила. Грађевинска компанија Петра
Николајевића и Милана Карамарковића
из Пожаревца начинила ју је за годину
дана (1888–1889) и за суму од 999.999 ди-
нара. То је била највећа зграда Србије 19.
века, за чије је грађење, због довожења
камена, саграђена и прва индустријска
железница у Србији.

Воли овде народ велике зграде и да-
нас. У селу Брзоходи код Жабара постоји
приватна кућа са – 48 соба! И власници
мора да су брзоходи ако су понекад при-
нуђени да их све обиђу. И није тачно да
им она, толика, није потребна, да не могу

Седиште Браничевског округа

да је користе. Направили су је да је ком-
шије виде, а не да се у њој станује.

СТИШКО ЖИТО И КОСТОЛАЧКИ УГАЉ

Свратих на пијацу. Споља, ограђена
је зидинама, изнутра прекривена над-
стрешницама. По тезгама наслагане
шаргарепе, гомиле белог лука, црног,
жуте се исечене и очишћене кришке
дулека, поређане флаше с куваним
парадајзом на којима пише „љут“, или
„нељут“, ту су „јаја природна“, мед и ра-
кија, суве шљиве и ораси... Висе венци
сувих паприка. Милан Михајловић
из Колара код Смедерева овде продаје
златни делишес, црвени ајдаред, бел-
розе и старкримсон. Јабукe се погос-
подиле па се не зову више петроваче,
ни колачаре, ни ранке, будимке, слат-

каче, дивљаке, ни зеленике. Просте су
то воћке за фин свет.

Пожаревац је вероватно једина опш-
тина која има два градска насеља: Пожа-
ревац и Костолац. То је земља која пуца
од плодности и наслага угља, богатства,
али више од 4.600 Пожареваљана ради у
иностранству: 85 одсто су сељаци.

Пожаревац је град са много лица, на
којима се преплићу прошлост и сада-
шњост, са којих мирише жито са плод-
ног Стига и лигнит из Костолаца, али
и град са замрлом привредом и много
незапослених.

Када је грађена термоелектрана „Др-
мно“, сељаци су се опирали пресељењу са
земље на којој су живели њихови преци,
затирају огњишта, с неповерењем су
слушали обећање да ће их запослити у
привреди. Они, који су од искона сеља-

ци, преживљавали су ломове сваке врсте. Угаљ испод њихових њива са којих су жњели, вршили, угаљ испод пашњака и окућница где су расли, лично им је на црну неман из страшне бајке која се пробудила и кажњава их за неки праисконски грех. Извршиоце те казне доживљавали су као војнике Зла.

Зашто се жртвује плодна земља? За енергију која ће користити хиљадама људи који живе далеко од овог атара, онима који нису имали ту срећу или несрећу да је на неком свом извору створе.

Решена је недоумица: угаљ или земља? И једно и друго. Пожаревац има 36 хиљада хектара обрадиве оранице, од тога је 26 хиљада укрупњено. Обављена је комасација, како би се то званично рекло. Кажу да је плодна равница Стиг, подунавска Мачва, добила назив по томе што на њој све роди, кад год се стигне да се посеје.

Великомученик и подвижник Ђура Јакшић

Има места и за енергију и за храну и то је идеално, гледано са узвишења које се зове интерес општине, региона, државе. Пожаревањани су урадили оно што су морали и то је било најразумније иако многе није усрећило. Али, рај не постоји нигде, па ни у Пожаревцу. А онда је дошла 1990. година и године које су уследиле. Данас од целокупне привреде, само још „Бамби“ ради.

Кажу да паланке не постоје. Постоје само паланчани. Могу мислити како су се трговци, госпође капетанице, ћифте, деловође, начелници којекакви забављали, наруживали и сладили поводима

које им је за то пружао великомученик и подвижник српски Ђура Јакшић, „36 година стар, стања сиротог“, како је писало на актима суда тадашњег. А приводили су га и судили му због дугова и достављању људи наглашено привржених власти.

За ћурчије, кафеције, абације, клонфере, вуновлачаре, калфе, полицајце, ашчије, апсанције и амале Ђура Јакшић није био песник племенитих стихова о слободи и борби народа, сликар који је српско сликарство упућивао на нови правац, већ мазало које исписује кафанске фирме, молер и фарбар намештаја пожаревачких газда, самсара и испичура, посртало, сиромаш којем су судили и због 18 гроша, које није исплатио извесном Ивану Марковићу, молеру, за неке сликарске боје. У Пожаревцу се и оженио. „Она је кћи учитеља овдашњег, дакле, нема никаквих пара ни мираза, до поштења и скромности“.

У Пожаревцу се 1909. године родила Милена Павловић-Бариле, а умрла у Њујорку 1945. године. Сликарка и песникиња (писала је песме на италијанском, француском и шпанском), зналац пет језика, поред матерњег, после прве самосталне изложбе у Београду, узалуд тражи место професора цртања у Пожаревцу, па у Штипу, Велесу, Тетову. Ова необична девојка сувише се разликовала, сувише је била своја, сувише образована, а то на Балкану никада нису биле врлине.

Отишла је поново у свет и прекрио ју је прах времена. Девет година после њене смрти, 1954, мајка Даница Павловић упутила је Савету за просвету и културу потресно писмо у којем је описала њен живот, нудећи своју кућу у Пожаревцу, у којој се Милена родила, на поклон,

са њеним сликама и цртежима, аква-релима, картонима, књигама. Касније, прибављене су и слике из Италије, Париза, Америке и данас је ту музеј. Личи на акваријум без златне рибице.

Љубитељи позоришта и кафана

Овде се позориште воли. Још 1842. Пожаревањани су гледали Шекспирову драму „Ромео и Јулија“ (први пут на Балкану), то је град у којем је рођен Миливоје Живановић. Одавде су и Жанка Стокић, Александар Златковић и Мирко Милосављевић, глаумци, Милица Јанковић и Александар Ђукић, књижевници, па наши савременици Стеван Раичковић, Слободан Стојановић, Милосав Буца Мирковић... Одавде је Властимир Павловић Царевац. Овде је сахрањена Милица Стојадиновић Српкиња, за коју је Његош рекао: „Ја поета – она поета, да нијесам калуђер – ето књегине Црној Гори“. У Пожаревцу је 1733. основана основна школа, одмах после Београда и Гроцке, а гимназија 1862. године.

Ипак, многи истакнути Пожаревањани, готово сви, тражили су себе, своје самоостварење, ван ових атара. У свом селу тешко се постаје познат и уважен, нарочито на Балкану, иако ни Флорбер није прошао боље.

То није особеност Пожаревца. Он се само сасвим добро уклапа. Како је писао М. Миладиновић: „...можемо рећи да у вароши Пожаревцу већина Пожаревањана нису варошани, а већина варошана нису Пожаревањани“.

Када се људи сретну, упознају, воле да се друже. Кафане су погодне за дружење. Сећам се да сам пре двадесет година био у једином пожаревачком кафићу који се звао „С.А. Blues“ Радише Младеновића, а данас им се ни броја не зна. Зато се број кафана на прсте може избројати. Нестале су чувена окупљалишта боема „Карпати“, „Жировни венац“ (данас је ту месара Матијевић), „Добро јутро“, „Два бела голуба“ (данас је ту банка), „Мали империјал“ у којој је седео и чувени бoем Раде Блесави, сајдија...

А данас, данас је још преживела кафана „Чикош“ у којој су уз кафу доносили и слатко у малим стакленим чанчићима. И како ми рече Шиља (Микица Јанковић) возач у „Електроморави“, једна од ретких правих кафана је „Швићкова кафана“ (званично „Три шешира“) која има сталне госте. Па ако неко не дође два дана, одмах гледају по дрворедима нема ли га на читуљи.

Слободан Стојићевећ

Спомен обележје у етно парку на Тулби

Споменик архитектури и обичајима је етнокућа Петра Добрњаца, и етнопарк на брду Тулба, споменици су очуване куће грађене између два светска рата. У Љубичеву подигнут је споменик коњу, а у варошком парку споменик кнезу Милошу Обреновићу. Споменици су и Дом војске и епархијски дом, и остале знаменитости, али је најтужнији споменик изгинулима на ратиштима широм бивше СФРЈ. Из текста на спомен-плочи не може се сазнати готово ништа. Ни који рат, ни против кога, ни које године, ни где се догодило: „Они су жртвованом младошћу и положеним животима постали светионик јунаштва и родољубља и узор поколењима а на част отаџбини и српској историји. Пред њима стојимо поносно и славимо их вечно.“

С. С.

Споменици

Дом војске

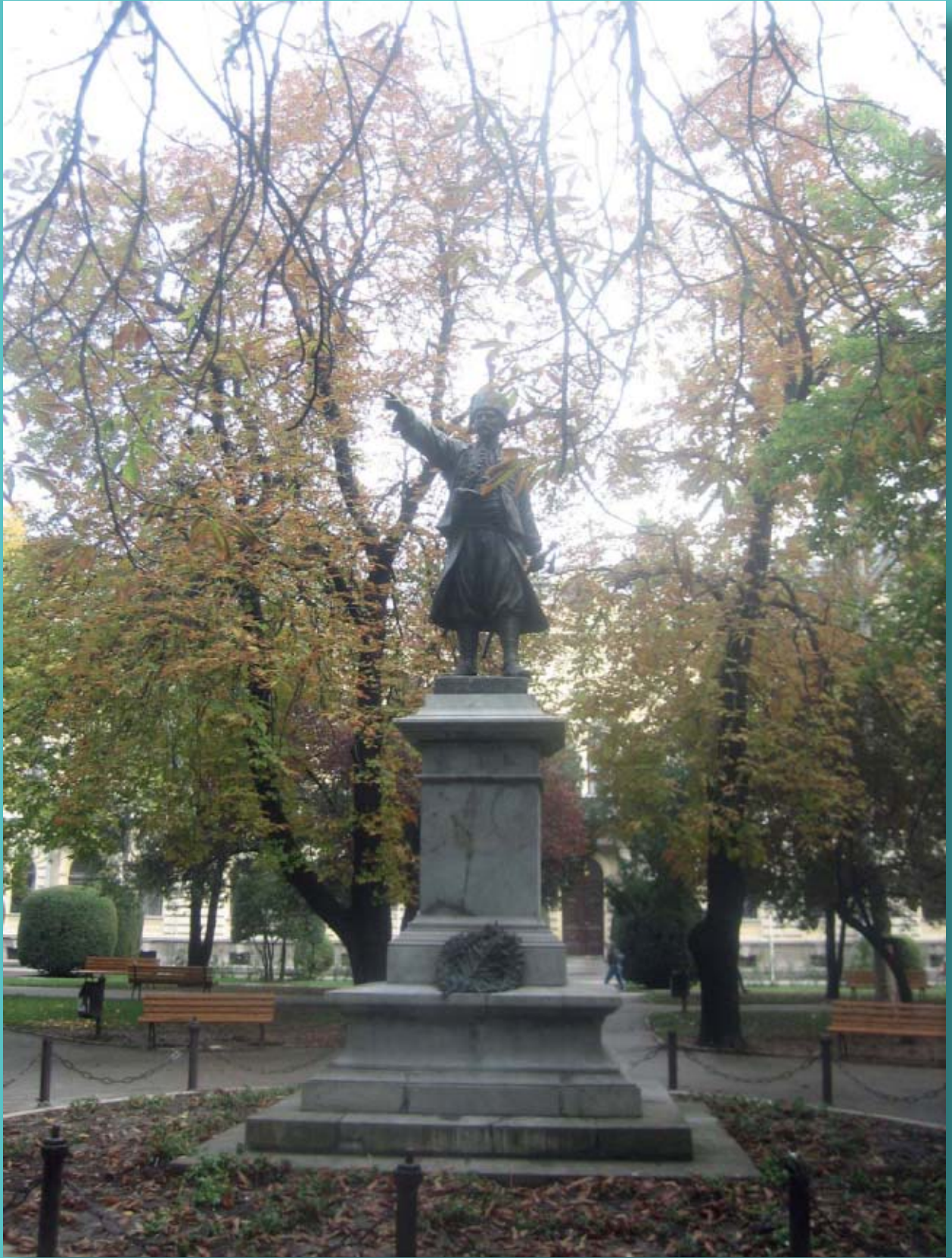
Епархијски дом

Споменик коњу у Љубичеву

Биста
Жанке Стокић

**Споменик Милошу Обреновићу
Пожаревац**

